ΠΑΝΑΓ. Γ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Μακεδόνος

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΤΕ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ

ΠΥΡΗΝΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΗΤΟΙ ΤΗΣ

ΗΜΑΘΙΑΣ

ΕΝΑΙΣΙΜΟΣ ΕΠΙ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚῌ ΑΝΑΓΟΡΕΥΣΕΙ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
ΕΝ Τῼ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙῼ ΛΕΙΨΙΑΣ ΚΡΙΘΕΙΣΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Σ. ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΥ

1888

ΠΑΝΑΓ. Γ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
Μακεδόνος

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΤΕ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ

ΠΥΡΗΝΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΗΤΟΙ ΤΗΣ

ΗΜΑΘΙΑΣ

ΕΝΑΙΣΙΜΟΣ ΕΠΙ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚῌ ΑΝΑΓΟΡΕΥΣΕΙ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
ΕΝ ΤΩ͂Ι ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ͂Ι ΛΕΙΨΙΑΣ ΚΡΙΘΕΙΣΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Σ. ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΥ
1888

Τῷ

ΠΑΝΣΕΒΑΣΤῼ ΜΟΙ ΘΕΙῼ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗι ΠΕΛΑΓΟΝΙΑΣ

ΚΥΡΙῼ ΚΥΡΙῼ

ΝΕΟΦΥΤΩι

ΚΤΛ. ΚΤΛ. ΚΤΛ.

ΑΝΘ' ΩΝ ΥΠ' ΑΥΤΟΥ ΠΟΛΛΑΧΩΣ ΕΥΗΡΓΕΤΗΜΑΙ

ΤΟ ΠΟΝΗΜΑ ΤΟΔΕ

ΕΥΓΝΩΜΟΝΩΣ ΑΝΑΤΙΘΕΜΑΙ

Ο ΓΡΑΨΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΤΕ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ

ΠΥΡΗΝΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΗΤΟΙ ΤΗΣ

ΗΜΑΘΙΑΣ

I. ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ

α') ΟΡΗ

Ἡ χώρα ἡ κειμένη μεταξὺ τῶν τριῶν ποταμῶν Ἐριγῶνος[1] μὲν πρὸς βορρᾶν ἐμβάλλοντος εἰς τὸν Ἀξιόν,[2] τὸν νῦν Βαρδάρην, Ἀξιοῦ δὲ πρὸς ἀνατολὰς

---

1. Τσέρνα βουλγαριστί. Πρβλ. Kiepert: Lehrbuch der alten Geographie: Berlin 1878. σ. 310 σημ. 3 «der Erigon heisst der «schwarze» Tscherna.. » καὶ Heinrich Barth: Reise durch das Innere der europäischen Türkei: Berlin 1864. σ. 137—139.

2. Παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν Στόβους, ἡμίσειαν ὥραν πρὸς μεσημβρίαν τοῦ νῦν χωρίου Γράδσκου· περιγραφὴν ἐκτενῆ τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως ταύτης ἴδ. ὑπὸ J. G. von Hahn: Reise durch die Gebiete des Drin und Wardar: 14 Bd der Denkschriften der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, Wien 1865. σ. 158—160. Βλέπε ὁμοίως καὶ L. Heuzey et H. Daumet: Mission archéologique de Macédoine: Paris 1876 σ. 331, 336 καὶ 458.—Πρβλ. χάρτας Kiepert: Neuer Atlas von Hellas und den hellenischen Colonien πίν. VII καὶ XV καὶ Tozer: Researches in the Highlands of Turkey: London 1869, ἐν τέλει τοῦ I τόμου.—Περὶ

ἐκβάλλοντος εἰς τὸν Θερμαῖον κόλπον, τὸν σήμερον κόλπον Θεσσαλονίκης προσαγορευόμενον, καὶ Ἁλιάκμονος πρὸς μεσημβρίαν ἐκβάλλοντος ὁμοίως εἰς τὸν αὐτὸν κόλπον, διατέμνεται ὑπὸ ὀρέων, ἐξ ἐκείνης τῆς ὀρεινῆς σειρᾶς ἐξορμώντων, ἥτις ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον καθήκουσα, ἀποτελεῖ τὰς πλευρὰς τῶν Ἰλλυρικῶν, Ἠπειρωτικῶν, Μακεδονικῶν καὶ Θεσσαλικῶν ὀρέων[1] καὶ ἥτις ἐν μὲν τῷ νοτίῳ μέρει Πίνδος, πρὸς δὲ τὸν κόμβον μεταξὺ Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου Λάκ-

---

τῆς συμβολῆς τοῦ ποταμοῦ Ἐριγῶνος εἰς τὸν Ἀξιὸν ἴδ. τὸν αὐτὸν Tozer I. σ. 176 — 177. Πρβλ. A. Forbiger: Handbuch der alten Geographie: Leipzig 1848. III, σ. 1055. « Und nachdem er (der Erigon) wieder den Osphagus und Bevus in sich aufgenommen zwischen Stobi und Tranupara den Hauptstrom erreicht. » — Ἀσαφῆ δὲ τὰ ὑπὸ τοῦ ἐπιτομέως Στράβωνος VII, ἀπ. 20 ἐκδ. Kramer εἰρημένα, ὅστις τὸν Ἐριγῶνα συνάπτει μετὰ τοῦ ποταμοῦ Λυδίου.— Otfr. Müller: Ueber die Wohnsitze, die Abstammung und die ältere Geschichte des makedonischen Volks: Berlin 1825, ἐν τῇ τελευταίᾳ διασαφήσει, ἣν περὶ τοῦ συνημμένου χάρτου ποιεῖται, ἀποδέχεται τὸν ποταμὸν Ἐριγῶνα ῥέοντα ἐν τῇ λίμνῃ Πέλλης, ὅπερ ἀνακριβές.—M. d'Anville: Geographie ancienne abrégée: Paris, 1769 καὶ Mannert: Geographie der Griechen und Römer: Landshut, 1812 ἐν ταῖς χάρταις αὐτῶν ἐσφαλμένως παρέχουσι τῷ Ἐριγῶνι ποταμῷ ἀλλοίαν διεύθυνσιν, ἀποδεχόμενοι αὐτὸν πρὸς μεσημβρίαν ῥέοντα ὑπὲρ τὴν βορείαν παραφυάδα τοῦ Βερμίου ὄρους—παρὰ τὴν Ἔδεσσαν—καὶ ἐκβάλλοντα εἰς τὴν ἄνωθεν τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης λίμνην, ἥτις ὑπὸ Mannert καταλείπεται ἀνώνυμος καὶ ἐν ᾗ καὶ ὁ ποταμὸς Ἀξιὸς ἐκβάλλει, κατὰ τὸν αὐτὸν Mannert. Ἐκεῖθεν δὲ τὰ ὕδατα ἀμφοτέρων κατέρχονται μεσημβρινῶς ἐν ἑνὶ ῥεύματι καὶ ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν Θερμαῖον. Πρβλ. καὶ τὰ ἐν σελ. 476 τοῦ VII μέρους ὑπὸ Mannert εἰρημένα, ἔνθ' ἀποδέχεται οὗτος ὡς ὀρθὴν τὴν ὑπὸ Πτολεμαίου ἐξενηνεγμένην γνώμην, ὅτι ἡ συμβολὴ Ἐριγῶνος εἰς τὸν Ἀξιὸν γίνεται δύο γεωγραφικὰ μίλια βορείως τε καὶ δυτικῶς τῆς πόλεως Πέλλης, ὅπερ ἀνακριβές.

1. Müller: Uber die Wohnsitze κτλ. des maked. Volks σ. 5—6.

μων καλεῖται, ἔτι δὲ βορειότερον [1] Κανδαυία [2] καὶ Βαρνοῦς.[3] Ἀπὸ τοῦ Βαρνοῦντος[4] δὲ τούτου ἐκφύεται

---

1. Μετὰ τὸ ὄρος Πίνδον καὶ Λάκμονα τάσσεται πρὸς βορρᾶν ὑπὸ Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII τὸ Βόιον ὄρος μεταξὺ τῶν ὁρίων Ὀρεστίδος καὶ Ἰλλυρίδος, ὅπερ κατὰ Σράβωνα VII, ἀπ. 6 ἐκδ. Kramer, «ἑνὶ μὲν δὴ κοινῷ ὀνόματι καλεῖται Βόιον, κατὰ μέρη δὲ πολυώνυμόν ἐστι.» — Πρβλ. Otto Abel: Makedonien vor König Philipp: Leipzig 1847. σ. 2 σημ. 1. «Strabon (Fragmenta Palatino-Vaticana 6 ed. Tafel) hat dafür den gemeinsamen Namen Βόιον.» Καὶ Born : Zur makedonische Geshichte : Berlin 1858 σ. 7. «gegen Westen, also gegen Epirus wurde Macedonien begrenzt vom Lakmon, Tymphe und dem Boiongebirge.» Ἐν τῷ χάρτῃ Müller παραλείπεται τὸ ὄνομα τοῦ ὄρους τούτου· πᾶσα δὲ ἡ ἀπὸ Λάκμονος μέχρι Βαρνοῦντος ὀρεινὴ γραμμὴ ἀνώνυμος καταλείπεται. Τοὐναντίον ἴδ. ἐν τῷ χάρτῃ Ἑλλάδος παρὰ D'Anville : Geographie ancienne abregée.

2. Ἡ Κανδαυία Στράβωνος, VII, 7,323 ἐκδ. Kramer, καὶ τὰ Καναλούια ὄρη Πτολεμαίου, III, 10 τὸ αὐτὸ ὄρος ἐστί, κατὰ Müller: Ueber die Wohnsitze κτλ. des maked. Volks : σ. 6. σημ. 6. — Mannert: Geographie κτλ. σ. 435 θεωρεῖ τὰ Καναλούια ὄρη ὡς συνέχειαν Βαρνοῦντος, ἐπιφέρων τάδε. «Die südliche Fortsetzung des Bernus Mons (Βαρνοῦς) und zugleich die Fortsetzung der Gränze machen die Kanalovii Montes (Καναλούια ὄρη), aus welchen nach Ptolemäus der Haliakmon Fluss mit südlichem Laufe hervorkommt.» Πρβλ. Niebuhr: Vorträge über alte Länder-und Völkerkunde: Berlin 1851 σ. 288.» In Westen läuft von Scardos ab ein Gebirge, das wir unter dem Namen der Kandauischen ... kennen.»

3. Βλ. χάρτην Müller: Ueber die Wohnsitze κτλ. des maked. Volks: ἐν τέλει. Πρβλ. περὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ Mannert : Geographie κτλ. VII σ. 435, ὅστις ἀποδέχεται τὸ ὄρος Βαρνοῦντα ἐξαπλούμενον ἀπὸ βορρᾶ (μεταξὺ τῶν πηγῶν Ἐριγῶνος ἐξ ἀνατολῶν καὶ τῆς λίμνης Λυχνιδοῦ ἐκ δυσμῶν) πρὸς νότον. Ἴδ καὶ χάρτην Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII.

4. Ἀντὶ τοῦ ὄρους Βαρνοῦντος, ὅπερ ἀποσιωπᾷ ὁ Abel: Makedonien κτλ. σ. 3 ἀποδέχεται σύνδεσμον τῶν ὀρέων Σκάρδου καὶ Πίνδου, ἐπιφέρων τὰ ἑξῆς «Da wo sich Pindus und Scardus verbinden, tritt die Gebirgskette, die wir die bermische nennen können, nach Osten aus, theilt sich aber bald in zwei Arme...» Πρβλ. Tozer; Researches κτλ. I σ. 184.—Καὶ πρῶτον μὲν τὸ ὄρος

ἑτέρα σειρὰ ὀρεινή, κατ' εὐθεῖαν διήκουσα πρὸς ἕω, μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου, ὅπερ ἐστὶ κέντρον μεταξὺ Λύγκου ἢ Λυγκηστίδος [1] πρὸς ἄρκτον, Ὀρεστίδος [2]

Πίνδος, ὅπερ μέχρι τοῦ σημείου τούτου προεκβάλλεται ὑπ' Abel, κεῖται πολλῷ μεσημβρινώτερον, κάτωθεν τοῦ ὄρους Λάκμου, ὡς ὀρθῶς τίθησιν αὐτὸ ἐν τῷ χάρτῃ αὐτοῦ (Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII) ὁ πολὺς Kiepert, οὐδὲ συμπεριλαμβάνεται εἰς τὰ ὄρη Μακεδονίας, ὡς παρατηρεῖται ὑπὸ Mannert; Geographie κτλ. VII, 436 « Dann folgt weiter südlich, aber nicht mehr innerhalb Macedoniens Gränze das Gebirg Pindus, der Hauptknoten aller griechischen Berge. » Πρβλ. J. S. Ersch und J. J. Gruber: Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste: Erste Section, Leipzig 1862. σ 6 » Mit dem Lacmon hebt also eine neue Gliederuug des Landes an, indem die mächtige Pindoskette von hier ausläuft »

Ἀπὸ δὲ τοῦ μέρους ἐκείνου μεταξὺ τῶν πηγῶν Ἐριγῶνος καὶ τῆς λίμνης Λυχνιδοῦ (Mannert: Geogr. VII σ. 435) μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου, ἐξ οὗ ἐκφύεται ἡ ὀρεινὴ αὕτη τοῦ Βερμίου σειρά, ἐκτείνεται οὐχὶ τὸ ὄρος Σκάρδος, ἀλλ' ὁ Βέρνοδς, παρ' ὃν διήρχετο τὸ πάλαι ἡ Ἐγνατία ὁδὸς (Στρ. VII, 7,323) διατέμνουσα τὰς χώρας Λυγκηστίδα καὶ Ἐορδαίαν καὶ συνδέουσα τὰς πόλεις Ἔδεσσαν, Πέλλαν καὶ Θεσσαλονίκην. Περὶ τῆς ὁδοῦ Ἐγνατίας ἴδ. Heuzey et Daumet: Mis. archéolog. de Macédoine σ. 339.—Hahn: Reise durch die Gebiete des Drin und. Wardar κτλ. σ. 113, 134 καὶ 141.—Tozer: Researches κτλ. II. σ. 363. Appendix D.

1. Περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἐδάφους τῆς χώρας ταύτης ἴδ. Barth: Reise κτλ. σ. 150—151 καὶ σημ. 1ην. Περὶ δὲ τῆς σημασίας τοῦ ὀνόματος Λύγκου ἀναφερομένου εἰς τὴν ὁμώνυμον χώραν διὰ μακρῶν πραγματεύεται Heuzey: Mis. arch. d. Macéd. σ. 301 καὶ ἐφεξῆς.

2. Mannert ἐν τῷ χάρτῃ αὐτοῦ τὴν χώραν Ὀρεστίδα τίθησι πρὸς νότον Ἐλιμείας. ἐν δὲ τῇ θέσει, ἣν ὤφειλεν ἀπονείμῃ τῇ Ὀρεστίδι, τάττει ἐσφαλμένως τὴν χώραν Ἐλίμειαν. Τὸν ὀρθὸν προσδιορισμὸν τῶν χωρῶν τούτων βλέπε ἐν τοῖς χάρταις Müller καὶ Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII. πρβλ. E. Curtius: Griechische Geschichte: Berlin 1874. III, σ. 394.» in dem Winkel des Gebirges, wo sich aus einem See die felsige Halbinsel von Kastoreia hebt, erstreckt sich die alte Orestis.» ἴδε αὐτόθι καὶ περὶ τῆς θέσεως Ἐλιμείας τινά.

πρὸς νότον καὶ Ἐορδαίας[1] πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἔνθα διχάζεται εἰς δύο βραχίονας, ὧν ὁ μὲν τείνει πρὸς βορρᾶν τε καὶ ἀνατολήν, ὁ δὲ πρὸς μεσημβρίαν τε καὶ ἀνατολήν. Οἱ δύο δ' οὗτοι βραχίονες περιπτύσσονται ὡς Abel[2] παρατηρεῖ, καὶ περιορίζουσιν ἐν ἀποκεκλεισμένῳ τινὶ κύκλῳ τὴν πεδιάδα τῆς πάλαι Ἐορδαίας,[3] ἀφορίζοντες κατὰ νότον μὲν τὴν κοιλάδα Ἁλιάκμονος, ἐν ᾗ ἡ Ὀρεστὶς καὶ Ἐλίμεια, κατ' ἄρκτον δὲ τὴν Ἐριγῶνος, ἐν ᾗ ἡ Λυγκηστὶς καὶ κατ' ἀνατολὴν τὴν μακεδονικὴν βαθύπεδον χώραν, ἤτοι τὴν ἀρχαίαν Ἠμαθίαν, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἁλιάκμονος καὶ Λυδίου, ἥτις ἐστὶ τὸ ὑποκείμενον τῆς παρούσης πραγματείας.

Καὶ ὁ μὲν βόρειός τε καὶ ἀνατολικὸς περιλαμβάνει, κατὰ τὸν αὐτὸν Abel,[4] ἐν τῇ προεκτάσει αὐτοῦ παρακολουθῶν τῷ Ἐριγῶνι ποταμῷ, τὴν κοιλάδα Λυδίου καὶ ὁρίζει ἐν τῇ μεσημβρινῇ αὐτοῦ τελευτῇ βορειόθεν τὴν μακεδονικὴν πεδιάδα.[5]

1. Ὑπὸ Mannert Geogr. VII, σ. 485 ἐσφαλμένως ἐκτείνεται ἡ χώρα αὕτη ἐν τοῖς πέριξ Ἐριγῶνος, οὐδαμῶς ἐφαπτομένου αὐτῆς. Ἴδ. χάρτας Müller καὶ Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII.

2. Makedonien κτλ. σ. 3. Πρβλ. τὸν χάρτην Müller.

3. Νῦν Ὄστροβο. E.Curtius: Griech. Gesch. III,σ.394.»... das Becken von Ostrovo, die Landschaft der Eordäer,» ... Τὴν παραγωγὴν τοῦ ὀνόματος Ὄστροβο ἐκ τοῦ σλαυικοῦ *ostrov* ἴδ. παρὰ Tozer Researches κτλ. I. σ. 160. Περὶ δὲ τῶν περιβαλλόντων τὴν χώραν Ἐορδαίαν ὀρέων ὁ Barth. Reise κτλ. σ. 161 ἐπιφέρει τάδε «Die Landschaft (Eordäa) hat einen eigenthümlichen Charakter, eine Art unregelmässiger Thalebene von nackten, höchst trockenen und dürr aussehenden Bergmassen umgeben.»

4. Makedonien κτλ. σ. 3.

5. Οὐχὶ ὅμως καθ' ὅλου, ἀλλ' ἐν μέρει, ἅτε δὴ ὁ κλάδος οὗτος τελευτᾷ ἐν Βοττιαίᾳ, παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν Κύρρον. Ἴδ. χάρτην Müller.

Ὁ δὲ νότιός τε καὶ ἀνατολικὸς προχωρεῖ πρὸς μεσημβρίαν μὲν μέχρις Ἁλιάκμονος, ἔνθα νῦν καλεῖται Βούνασας,[1] πρὸς βορρᾶν δ' ἀποχωρίζεται παρὰ τὴν Βεγορρίτιδα Λίμνην, καλουμένην νῦν τουρκιστὶ Σαρῆ - γκιόλ,[2] εἰς δύο βραχίονας, ὧν ὁ μὲν κατ' ἀνατολὴν χωρῶν, ἐκτείνεται μέχρι Βεροίας, ὁ δ' ἀνέρχεται πρὸς βορρᾶν ὑπὲρ τὴν πόλιν Νεάουσταν, κάτωθεν τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἐδέσσης.[3]

Ἡ οὕτω περιγραφεῖσα ὀρεινὴ σειρά, ἡ ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ Βαρνοῦντος καὶ διατέμνουσα τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἐριγῶνος, Ἀξιοῦ καὶ Ἁλιάκμονος χώραν, διαφόροις νῦν προσαγορεύεται ὀνόμασι.

Καὶ Βίτσι μὲν ὀνομάζεται τὸ πρὸς νότον τε καὶ ἕω τετραμμένον μέρος αὐτῆς, ὅπερ ἀρχόμενον ἀπὸ Βαρνοῦντος καὶ βαῖνον πρὸς ἀνατολήν, ἀποχωρίζει τὰς χώρας Λυγκηστίδα καὶ Ἐορδαίαν πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τῆς Ὀρεστίδος καὶ Ἐλιμείας πρὸς νότον· εἶτα δὲ στρεφόμενον πρὸς μεσημβρίαν, ἀπολήγει εἰς τὸν ἀνωτέρω μνησθέντα Βούνασαν, παρὰ τὸν Ἁλιάκμονα ποταμόν· ἐκ δὲ τῶν δύο βραχιόνων, τῶν ἀποχωριζομένων ἄνωθεν τῆς λίμνης Βεγορρίτιδος, ὁ μέν, ὁ ὑπὲρ τὴν Βέρσιαν ἐξικνούμενος, καλεῖται νῦν Βουρῖνος,[4]

1. Abel: Makendonien κτλ. σ. 3—4

2. Gelber-See. Abel : Maked. κτλ. σ. 8. πρβλ. Tozer : Researches κτλ. I. σ. 162. Τὴν λίμνην ταύτην κατεμέτρησεν ὁ Barth : Reise κτλ. σ. 158.

3. Νῦν Βοδενά. Βλέπ. κατωτέρω II, β'.

4. Abel : Makedonien κτλ. σ. 3 - 4. Πρβλ. Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. XV, ὅστις ἀποδέχεται τὸ ὄρος Βουρῖνον κείμενον ἀκριβῶς ἐν τῇ θέσει Βούνασα, ὃν προσδιορίζει καταντικρὺ Βουρίνου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ ποταμοῦ Ἁλιάκμονος ὄχθης.

Δόξας[1] καὶ Ξηρολείβαδον,[2] ὁ δ' ἕτερος Τούρλας ἀνυψούμενος εἰς πεντακισχιλίους πόδας.[3]

Νῖτσος δὲ προσαγορεύεται ὁ ἀπὸ τοῦ Βίτσι, ἢ ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ σημείου Ἐορδαίας, Λυγκηστίδος καὶ Ὀρεστίδος ἐξορμῶν καὶ δυτικῶς τε καὶ παραλλήλως τῷ Τούρλᾳ πρὸς βορρᾶν βαίνων βραχίων,[4] οὗ ἡ ἀκροτάτη κορυφὴ ἀνατείνει εἰς ὕψος ἑπτακισχιλίων ποδῶν·[5] περαιτέρω δ' ὁ αὐτὸς βραχίων βορειόθεν ὑπὲρ τὴν νῦν πόλιν Ἰανιτσᾶν κατερχόμενος καλεῖται Πάικος.[6]

Ἡ αὐτὴ ὀρεινὴ σειρά, ἀπὸ Βαρνοῦντος μέχρι Βούνασα, Τούρλα καὶ Παίκου ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα διαφόρως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καλεῖται, Βόρας μὲν παρὰ Λιβίῳ,[7] Βέρνος δὲ παρὰ Διοδώρῳ[8] καὶ Βέρμιον

---

1. Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πιν. XV. Πρβλ. Delacoulonche: Mémoire ... sur le berceau de la puissance macédonienne, des bords de l' Haliacmon à ceux de l' Axius: Paris 1858. σ. 41. «C'est à partir de la Verriotiki-Vrysi que commence la chaîne du Doxa actuel...»

2. Τὸ ἔσχατον τοῦτο μέρος τελευτᾷ εἰς τὸν νῦν Γκιότσ-τεπέ. Abel Makedonien κτλ. σ 7.

3. Abel, αὐτόθι. Πρβλ. τὸν ἀνωτέρω εἰρημένον χάρτην Kiepert πίν. XV.

4. Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. XV. Πρβλ. Μ. Δήμιτσα: Ἀρχαίαν γεωγραφίαν Μακεδονίας Ἀθήνησι 1870. Ι. σ.82.— Ἀμφότερα τὰ ὀνόματα Νῖτσος καὶ Βίτσι φαίνεται ἀποδιδοὺς Forbiger ἐν Pauly's Real-Encyclopädie der class. Alterthumswissenschaften IV. Stuttgart 1846. σ. 1334 ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ μέρει τῆς ἀνωτέρω εἰρημένης σειρᾶς, ὅπερ πάντως οὐκ ὀρθόν.

5. Abel Makedonien κτλ. σ 7.

6. Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. XV.

7. XLV 29, 8 9. «Tertia pars facta, quam Axius ab oriente, Peneus amnis ab occasu cingunt; ad septentrionem Bora mons obicitur ... quarta regio trans Boram montem.»

8. XXXI 7. 8. ἐκδ. L. Dindorf, Paris 1842—44.

παρ' Ἡροδότῳ[1] καὶ Στράβωνι.[2] Καὶ ὁ μὲν Βόρας Λιβίου τίθεται ὑπὸ Kiepert[3] εἰς τὸν γνωστὸν νῦν ὀρεινὸν βραχίονα Νῖτσον, τὸ δὲ Βέρνον τοῦ Διοδώρου ὄρος θεωρεῖται ὑπ' Abel[4] ὡς ταὐτὸν μετὰ τοῦ Βόρα Λιβίου· καὶ τὸ Βέρμιον Ἡροδότου καὶ Στράβωνός ἐστι τὸ ὑπὲρ τὴν Βέροιαν[5] ὄρος, ὅπερ χειμῶνος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Ἡροδότου,[6] ἄβατον ἦν. Ἀποχωρίζει δὲ τὸ ὄρος τοῦτο, κατὰ Mannert,[7] τὰς ποταμίους ἐκτάσεις Ἐριγῶνος καὶ Ἁλιάκμονος. Ὁ αὐτὸς Mannert[8] ἀποδέχεται τὰ ὑπὸ Πτολεμαίου[9] ἀναφερόμενα ὄρη Βερκετήσιον καὶ Κιτάριον ὡς κορυφὰς τοῦ ὄρους Βερμίου, ὧν τὸ πρῶτον, ἤτοι τὸ Βερκετήσιον, οὐδαμῶς ἀνακτέον ἐντὸς τῆς σειρᾶς τοῦ Βερμίου, κατὰ Δήμιτσαν[10] τάττοντ' αὐτὸ ἐν τῷ τμήματ' ἐκείνῳ τῆς βορειόθεν κατερχομένης ὀρεινῆς σειρᾶς, τῷ ἐκτεινομένῳ ἀπὸ τοῦ πρὸς νότον κειμένου ὄρους Λάκμου μέχρι τοῦ πρὸς βορρᾶν Βόρρα τοῦ Λιβίου καὶ ἀποχωρίζοντι τὴν Ἤπειρον ἀπὸ τῆς Ὀρεστίδος καὶ

1. VIII. 138.
2. VII. ἀπ. 25.
3. Neuer Atlas von Hellas κτλ. π!ν. XV. Πρβλ. Delacoulonche: Mém sur le berceau d. l. puis. macéd. κτλ. σ. 3. σημ. 2. «Nidsche ancien Bora»
4. Makedonien κτλ. σ. 7. «dass aber Βέρνος und Bora iden- »tisch sind, hat urkundliche Gewissheit, wie ein Blick auf die »betreffenden Stellen zeigt.»
5. Στράβ. VII. 26 «ὅτι ἡ Βέροια πόλις ἐν ταῖς ὑπωρείαις κεῖται τοῦ Βερμίου ὄρους.» Πρβλ. τοὺς χάρτας Kiepert καὶ Tozer.
6. VIII, 138 «ὑπὲρ δὲ τῶν κήπων οὖρος κέεται Βέρμιον οὔνομα, ἄβατον ὑπὸ χειμῶνος.»
7. Geographie κτλ. VII, σ. 436.
8. αὐτόθι.
9. III, 13, 39. ἐκδ. Α. Nobbe, Leipzig 1843–45.
10. Ἀρχαία γεωγραφία Μακεδονίας I. σ. 41—45.

Ἐλιμείας. Ἐνταῦθα δ' ἔκειτο τὸ ὑπὸ Στράβωνος[1] ἀναφερόμενον ὄρος, ὅπερ ἑνὶ μὲν δὴ κοινῷ ὀνόματι Βόιον ἐκαλεῖτο, κατὰ μέρη δὲ πολυώνυμον ἦν.[2]

Τὸ δὲ Κιτάριόν ἐστιν ἡ κορυφὴ τῆς Βερμίας σειρᾶς, ἡ ἀποτερματιζομένη ὑπὲρ τὴν Νεάουσταν πόλιν, ὑπὸ τὸ ὄνομα Τούρλα.[3] Ὅτι δ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου αἱ ἀνωτέρω ὀνομασίαι Βαρνοῦς, Βόρας, Βέρνον καὶ Βέρμιον δηλοῦσι τὴν ἐκ τῆς αὐτῆς ρίζης κοινὴν καταγωγὴν αὐτῶν, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ τοῦτο Müller[4] δῆλόν ἐστι. Διὰ πάντων δὲ τῶν ὀνομάτων τούτων σημαίνεται ἡ αὐτὴ συνεχὴς ὀρέων σειρὰ διαφόρους ἐκπέμπουσα βραχίονας, ὧν εἷς ἐστι καὶ ὁ μνημονευθεὶς Πάικος ἀπολήγων παρὰ τὴν ἀρχαίαν Κύρρον,[5] τὴν

---

1. VII, ἀπ. 6.
2. Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. XV.
3. Delacoulonche : Mémoire... sur le berceau d. l. puis. macédon. κτλ. σ. 3. σημ. 2. Πρβλ. Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII.
4. Ueber die Wohnsitze κτλ. des maked. Volks σ. 62. σημ. 37. Πρβλ. Abel: Makedonien κτλ. σ. 7. ὅστις ἀποδέχεται τὴν γνώμην ταύτην Müller ὡς καὶ τὴν γνώμην Leake III, σ. 303. ὡς ὀρθήν.
5. Abel : Makedonien κτλ. σ. 179 ἐν ὑποσημειώσει ἐπιφέρει τάδε περὶ τῆς θέσεως τῆς προκειμένης πόλεως: «Die Lage von Kyrrhos (bei Ptolemäus Κύριος) ist bestritten. Mannert (VII, S. 491) setzt es ganz offenbar unrichtig zunächst nördlich über Edessa. Leake und Müller setzen es auf ihren Karten nordwestlich von Pella, etwa an die Stelle des heutigen Paläokastro. Aber es ergibt sich aus Polyänos III, 4, 1, dass es am Meere oder nicht weit davon entfernt lag, wahrscheinlich zwischen Lydias und Axius.» Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Abel στηριζομένου ἐπὶ Πολυαίνου οὐ φαίνεται ἡμῖν ὀρθῶς ἔχουσα· διότι ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ συγγραφέως τούτου Στρατηγημάτων βίβ. ὀκτώ, III, 4, 1, ἔνθ' ἐπὶ λέξει φέρονται

ἐν Βοττιαίᾳ [1] κειμένην μεταξὺ Ἀξιοῦ [2] καὶ Λυδίου.[3] Ἐν τῷ βραχίονι δὲ τούτῳ κατ' ἀνατολὴν πρὸς τῷ Ἀξιῷ τίθεται ὑπὸ Müller [4] τὸ Δύσωρον ὄρος, κείμε-

---

τάδε «Φορμίων ἀποβὰς εἰς τὴν Χαλκιδέων, ἁρπάσας οὐκ ὀλίγα τῶν »ἐκ τῆς χώρας, Κύρῳ προσέσχε», οὐ δηλοῦται ῥητῶς, εἰ ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο παρὰ τὴν θάλασσαν ἢ οὐ μακρὰν αὐτῆς. Διὸ ἀσμένως συνταασσόμεθα τῇ ὀρθοτέρᾳ γνώμῃ Müller καὶ Kiepert τιθέντων τὴν πόλιν ταύτην ἐν τοῖς χάρταις αὐτῶν πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως Πέλλης, ἔνθα που ἀποδέχεται αὐτὴν κειμένην καὶ ὁ κριτικώτατος I. Classen ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ γενομένῃ ἐκδόσει τῆς Θουκυδίδου ἱστορίας (II, 100, 4), ἐν τῇ περὶ τῆς πόλεως Κύρρου σημειώσει, ἔνθα λέγει ταῦτα «Κύρρος in umbestimmter Lage, nördlich von Pella», ὅ ἐστι μεσογαιότερον καὶ οὐχὶ παρὰ τὴν θάλασσαν.

1. Τὴν χώραν Βοττιαίαν ἐσφαλμένως τίθησι Mannert ἐν τῷ χάρτῃ αὐτοῦ πρὸς νότον κατὰ τὴν Πιερίαν, ἐν τῇ τοῦ ποταμοῦ Ἁλιάκμονος κοιλάδι, ἐν θέσει ἣν τῇ χώρᾳ Ἐλιμείᾳ προσνεῖμαι ὤφειλεν. Ἡ Βοττιαία, ὡς ὀρθῶς ἐν τῷ χάρτῃ Müller ὁρίζεται, ἔκειτο ἐν μέσῳ τῶν ποταμῶν Λυδίου καὶ Ἀξιοῦ, περὶ ἧς καὶ ὑπὸ Flathe (Geschichte Makedoniens: Leipzig 1832. I, σ. 14) τάδε φέρονται· «Zwischen dem Lydias aber und dem Axios ebenfalls tief in das Binnenland, hinaufreichend, wohnte das Volk der Bottiäer». Ἔτι ἀκριβέστερον ὁρίζεται ἡ Βοττιαία ὑπὸ Born: Zur maked. Gesdh. σ. 4. «Im Westen von Axios lag Bottiäa, das nach der andern Seite hin durch die vereinigte Mündung von Lydias und Haliakmon begrenzt wurde und gegen das Meer hin mit einem schmalen keilförmigen Streifen schloss.»

2. Ἡροδ. VII, 123 «πλέων δὲ (ὁ ναυτικὸς στρατὸς Ξέρξου) ἀπίκετο . . . . ἐπὶ τὸν Ἀξιὸν ποταμόν, ὃς οὐρίζει χώρην τὴν Μυγδονίην τε καὶ Βοττιαιίδα.»

3. Ἡροδ. VII, 127. «ἀρξάμενος (ὁ στρατὸς Ξέρξου) ἀπὸ Θέρμης πόλιος καὶ τῆς Μυγδονίης μέχρι Λυδίεώ τε ποταμοῦ καὶ Ἁλιάκμονος, οἳ οὐρίζουσι γῆν τὴν Βοττιαιίδα τε καὶ Μυγδονίδα ἐς τὠυτὸ ῥέεθρον τὸ ὕδωρ συμμίσγοντες.»

4. Ueber die Wohnsitze κτλ. des maksd. Volks: ἐν τῷ ἐν τέλει προσηρτημένῳ χάρτῃ. Πρβλ. καὶ Flathe: Gesch. Makedoniens σ. 14. «ihren Hauptumfang hatte sie (die Landschaft Emathia) in dem Binnenlande und reichte hier bis zum Gebirge Dysoros».

νον καθ' Ἡρόδοτον[1] παρὰ τὴν λίμνην Πρασιάδα, ἧς ἡ θέσις ἀπροσδιόριστος.[2]

---

1. V, 17. « Ἔστι δὲ ἐκ τῆς Πρασιάδος λίμνης σύντομος κάρτα ἐς τὴν Μακεδονίην· πρῶτα μὲν γὰρ ἔχεται τῆς λίμνης τὸ μέταλλον, ἐξ οὗ . . . . μετὰ δὲ τὸ μέταλλον Δύσωρον καλεόμενον οὖρος ὑπερβάντα εἶναι ἐν Μακεδονίῃ».

2. Ὡς τὴν λίμνην μὲν Πρασιάδα ὑπολαμβάνει Sickler : Handbuch der alten Geographie : σ. 405 τὴν Βολβήν, ἐπιφέρων «Bolbe oder Prasias (Βολβή oder Πρασιάς), unterhalb des Kerkinitis naher gegen den Ausfluss des Strymon »

M. Cousinéry: Voyage dans la Macédoine : Paris 1831. I. σ. 93, 114. τίθησι τὴν Πρασιάδα Ἡροδότου ἐν τῇ μικρᾷ λίμνῃ Δοβήρῳ (νῦν Δοριάνῃ), γράφει δ' αὐτὴν Practias, ὅπερ διορθωτέον εἰς Prasias. Περὶ τῆς θέσεως τῆς λίμνης Πρασιάδος ἴδ. Μ. Δήμιτσαν : ἀρχ. γεωγραφ. Μακεδονίας I. σ. 200—204, ἔνθα ὡς τοιαύτην ἀποδέχεται τὴν λίμνην Κερκινίτιδα παρὰ τὴν Ἀμφίπολιν, διαρρεομένην ὑπό Στρυμόνος. — Πρβλ. Leake: Travels in Northern Greece : London 1835, III, ἐν τῷ συνημμένῳ ἐν τέλει χάρτῃ Μακεδονίας.

Περὶ δὲ τῆς θέσεως τοῦ ὄρους Δυσώρου διαφωνοῦσιν οἱ μεταγενέστεροι. Καὶ ὁ μὲν σοφὸς γεωγράφος Kiepert (Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII) ὁρίζει αὐτὸ βορείως τῆς χώρας Μυγδονίας καὶ ἄνω Κρηστωνίας, παρ' ᾧ περιγράφει καὶ τὴν λίμνην Πρασιάδα· ἡ ἀποδοχὴ ὅμως αὕτη ἀντίκειται προφανῶς τοῖς ἐν τῷ παρατεθέντι χωρίῳ Ἡροδότου διαρρήδην φερομένοις, ὅτι μικρά τις μόνον ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ὄρους τούτου μέχρι τῆς ὑπ' αὐτοῦ νοουμένης Μακεδονίας. Κατὰ δὲ Tafel (de Thessalonica ejusque agro, Berol. 1839. σ. 272) καὶ Cousinéry (Voyage dans la Macéd. κτλ. I. σ. 56), ἀποδεχομένων ὡς τὸ Δύσωρον ὄρος τὸν παρα τὴν Θεσσαλονίκην νῦν μὲν Χορτιάτην, τὸ δ' ἀρχαῖον Κίσσον, ὀρθῶς ἀντεπεξέρχεται Abel (Maked. σ. 6. σημ. 6.—Πρβλ. Mannet : Geogr. VII σ. 495 καὶ Forbiger ἐν Panly''s Real-Encycl. IV σ. 1334.), ὅστις Abel καὶ τὴν γνώμην Müller (Ueber die Wohnsitze κτλ. des maked. Volks. σ. 30) ἀποκρούει ὡς παρέχουσαν πράγματα. Ἡ δὲ ὑπὸ Mannert. (Geogr. VII. σ. 495) ἄνευ ἀποδείξεως ἐκφερομένη πιθανότης, ὅτι ὁ Ἡρόδοτος συνανέμιξεν ἐσφαλμένως ἀρχαιοτέρας παραδόσεις μετὰ νεωτέρων καὶ ἐκ τούτου ἐσφαλμένως ὡσαύτως συνδυάζει τὴν λίμνην Πρασιάδα μετὰ τοῦ ὄρους Δυσώρου, οὐ λύει τὴν ἀπορίαν. Ἐν τούτοις ἐκ πασῶν τῶν θέσεων ἐν αἷς οἱ μεταγενέστεροι τάττουσι τὸ ὄρος τοῦτο, ὀρθοτέρα φαίνεται ἡμῖν ἡ ὑπὸ Müller διδομένη τούτῳ, δυτικῶς τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ καὶ βορείως τῆς πόλεως Ἐδέσσης.

β') ΠΟΤΑΜΟΙ

Δύο κυρίως εἰσὶν οἱ ποταμοί, οἱ περιλαμβάνοντες ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ περιβρέχοντες τὴν Ἠμαθίαν, Λυδίας καὶ Ἁλιάκμων μετὰ τῶν ὁμορρόων αὐτοῖς.

1. *Περὶ Λυδίου.*

Λυδίης-ίεω παρ' Ἡροδότῳ,[1] Λυδίας παρ' Εὐριπίδῃ,[2] Σκύλακι[3] καὶ Πτολεμαίῳ[4] καὶ Λουδίας[5] παρὰ Στράβωνι,[6] ἔστιν ὁ σήμερον καλούμενος ἐν μὲν τῇ τουρκικῇ Καρᾶ-Ἀσμάκ, ἐν δὲ τῇ καθωμιλημένῃ ἑλληνικῇ Μαυρονέρι. Ὑπ' Abel[7] ἀποκαλεῖται ὁ ποταμὸς οὗτος Μογλενίτικος, Καρατζιᾶ καὶ Καρᾶ-Ἀ-

1. VII. 127 «μέχρι Λυδίεώ τε ποταμοῦ καὶ Ἁλιάκμονος» κτλ.
2. Βάκχαι, στιχ. 571. «Λυδίαν τε, τὸν Εὐδαιμονίας
»βροτοῖς ὀλβοδόταν,
»πατέρα τε, τὸν ἔκλυον
»εὔιππον χώραν ὕδασιν
»καλλίστοισι λιπαίνειν.»
3. Περίπλους, κεφ. 67. σ. 202. «Ποταμὸς Λυδίας, πόλις Αἰγαὶ καὶ βασίλειον ἐν αὐτῇ καὶ ἀνάπλους εἰς αὐτὴν ἀνὰ τὸν Λυδίαν».
4. III, 13, 15. «Λυδίου ποταμοῦ ἐκβολαί.» Κατὰ δὲ σχολιαστὴν »Λυδίας ποταμὸς ὁ Σ τ ή κ ω ν».
5. Καὶ Ροιδίας, κατὰ Kiepert: Lehrbuch der alten Geographie σ. 310. «. . . der schiffbare Ludias oder Rhoedias.»
6. VII, ἀπ. 20. «Εἶτα Πύδνα, Μεθώνη, Ἄλωρος καὶ ὁ Ἐρίγων ποταμὸς καὶ Λουδίας.» Ἀπ. 22 «Εἶτα Ἐρίγων κα' Λουδίας ποταμοί. Ἀπὸ δὲ Λουδίου . . .» καὶ ἀπ. 23. «Ἐξ ἧς ὁ Λουδίας ποταμὸς ῥεῖ.»
7. Makendonien κτλ. σ. 10. «Der Ludias ist der heutige Moglenitiko der Griechen, oder Karadschia der Türken, nach seinem Austritt aus dem See der Janitza aber heisst er Karasmak». Πρβλ. Tozer: Researches κτλ. I. σ. 155. «. . . the Moglenitiko, which was probably called Lydias in ancient times.»

σμάκ. Καὶ τὰ μὲν δύο τελευταῖα ὀνόματα, ἀμφότερα τουρκικά, τῆς αὐτῆς ρίζης ἐστί· τὸ πρῶτον δ' ὅμως ἀνήκει ἄλλῳ τινὶ ποταμῷ, ὅστις ἐξ ἄρκτου ῥέων καὶ δεχόμενος τοὺς ποταμίσκους Βελίτσαν καὶ Νετίαν,[1] ἐκρέει εἰς τὸν ποταμὸν Λυδίαν παρὰ τὴν λίμνην τῆς Πέλλης. Ὁ δὲ Λυδίας μόνον Μαυρονέρι ἢ Καρᾶ-Ἀσμὰκ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καλεῖται, οὐχὶ δὲ καὶ Μογλενίτικος.[2]

Καθ' Ἡρόδοτον[3] συνηνοῦτο τὸ πάλαι ὁ ποταμὸς Λυδίας μεθ' Ἁλιάκμονος, ὅπερ τῶν μεταγενεστέρων τινὲς οὐκ ἀποδέχονται ὡς ὀρθόν·[4] μὴ προσαγομένης ὅμως οὐδεμιᾶς μαρτυρίας κατὰ τῶν ὑφ' Ἡροδότου εἰρημένων, οὐδαμῶς ἀναιρεῖται ἡ πληροφορία αὕτη

---

1. Μ. Δήμιτσα: ἀρχ. γεωγρ. Μακεδονίας Ι. σ. 193. Ἰδ. κατωτέρω σ. 21 σημ. 2. Πρβλ. Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. XV.

2. Forbiger: Handbuch der alten Geogr. III, σ. 1055 «jetzt Karasmak oder Mavroneri.» Ὁ αὐτὸς ἐν Pauly 's Real-Encycl. κτλ. IV, σ. 1281. «der heutige Karasmak oder Mavroneri, der sich mit dem Flusse von Moglena oder Karadja vereinigt.» Πρβλ. Cousinéry: Voyage d. l. Macéd. I. σ. 62 «Nons atteignîmes le Cara-Asmak, fleuve nommé par les anciens Ludias et qui se jetait autrefois dans la mer (adde avec l' Haliacmon dans le même lit), mais qui s' est réunis depuis longtemps à l' Axius, au lieu d' aller joindre le golfe.» Καὶ Ami Boué: Recueil d' Itinéraires dans la Turqie d' Europe: Vienne 1854. I. σ. 282. «Le surplus de ses eaux (du lac de Yenidjé) s' écoule dans la mer sous le nom grec de Mavroneri ou Kara-Asmak.»

3. VII, 127. «μέχρι Λυδίεώ τε ποταμοῦ καὶ Ἁλιάκμονος .... ἐς τὠυτὸ ῥέεθρον τὸ ὕδωρ συμμίσγοντες.»

4. Mannert: Geogr. VII, σ. 509. «Es nennt ihn (den Haliakmon) schon Herodot (VII, 127), lässt ihn aber irrend mit dem Ludias zusammenfallen.»—Forbiger: Handbuch κτλ. III. σ. 1055. «Herodot (VII, 127) gibt ihm (dem Ludias) durch Verwechselung des Axius mit dem Haliakmon ein und dieselbe Mündung mit letzterem.»

τοῦ ἱστορικοῦ. Συνεξέβαλλε δ' ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὁ ποταμὸς Λυδίας μεθ' Ἁλιάκμονος εἰς τὴν θάλασσαν ἐν ἑνὶ πιθανῶς δι' ἑλῶν εὐρυνθέντι ρεύματι, ὡς ὑπὸ Müller[1] ὀρθῶς παρατηρεῖται· νῦν δ' ὅμως ἑνοῦται μετ' Ἀξιοῦ,[2] μεθ' οὗ συνεκβάλλει εἰς τὸν Θερμαῖον κόλπον.

Ἐκ τοῦ παρατεθειμένου χωρίου Εὐριπίδου[3] οὐδὲν ἄλλο φαίνεται εἰ μὴ ὅτι διὰ τῶν ὑδάτων αὐτοῦ ἐλίπαινεν ὁ ποταμὸς οὗτος τὴν κύκλῳ εὔιππον χώραν. Ὁ ἐπιτομεὺς Στράβωνος[4] ἀναφέρει αὐτὸν ῥέοντα ἐκ τῆς λίμνης Πέλλης· ἐπισταμένη δ' ὅμως τῶν μεταγενεστέρων ἔρευνα ἀποδείκνυσιν ἐσφαλμένην τὴν γνώμην ταύτην. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ Müller[5] παραδέχεται αὐτὸν ῥέοντα ἐκ δυσμῶν καὶ ἐν μὲν τῇ ἄνω χώρᾳ Ποταύαν,[6] παρὰ δὲ τὴν παραλίαν Καρᾶ-Ἀσμὰκ

1. Ueber die Wohnsitze κτλ. des maked. Volks σ. 4. «Er floss (der Haliakmon) in Herodot Zeit mit dem Lydias in einer, wahrscheinlich durch Sümpfe erweiterten, Mündung zusammen.»

2. Abel: Maked. κτλ. σ. 11. «Hingegen flossen nach Herodot (VII,127) Ludias und Haliakmon vor ihrer Mündung zusammen, während jetzt dies bei Axios und Ludias der Fall ist.» Πρβλ. Cousinéry ἀνωτέρω σ. 17 σημ. 2 «mais qui s'est réuni depuis longtemps à l' Axius» . . . ἴδ. καὶ χάρτην Tozer: Researches κτλ. ἐν τέλει τοῦ πρώτου τόμου.

3. Βάκχαι στιχ. 571. Βλ. ἐν τοῖς ἔμπροσθεν σ. 16 σημ. 2.

4. VII, ἀπ. «Ἔχει δὲ λίμνην πρὸ αὐτῆς (ἡ πόλις Πέλλα), ἐξ ἧς ὁ Λουδίας ῥεῖ.»

5. Ueber die Wohnsitze κτλ. des maked Volks σ. 4. «Der zweite Fluss in der Reihe strömt von Westen her; jetzt wird er im höhern Lande Potava, an der Küste Karasmak genannt, im Alterthum führte er, ... den Namen Lydias oder Ludias.»

6. Καὶ Ἐορδαικόν, ὅστις ἐξερχόμενος ἐκ τῆς λίμνης Βεγορρίτιδος καὶ κατὰ Forbiger III. σ. 1054 τὸ μὲν πρῶτον βορείως τε καὶ ἀνατολικῶς, εἶτα δὲ νοτίως τε καὶ ἀνατολικῶς διευθυνόμενος, διήρχετο τὴν χώραν Ἐορδαίαν. Ὁ Ἐορδαικὸς δ' οὗτος διασταλτέος ἀπὸ

καλούμενον. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς[1] τάττει τὴν χώραν Ἐορδαίαν ἐν τῇ τοῦ ποταμοῦ Λυδίου κοιλάδι, ἤτοι προεκτείνει τὸν ποταμὸν τοῦτον πρὸς βορρᾶν τε καὶ δύσιν πολλῷ ἀπώτερον τῆς πόλεως Πέλλης, ἢ ὅσον ἀποδέχεται αὐτὸν ὁ ἐπιτομεὺς Στράβωνος ῥέοντα ἐκ τῆς λίμνης Πέλλης. Ὁμοίως καὶ Abel[2] ἀποδέχεται τὸν ποταμὸν τοῦτον βορειόθεν τῆς πόλεως Πέλλης κατερχόμενον, ἐκπηγάζοντα δ' ἐκ τῆς βορεινῆς τοῦ ὄρους Νίτσου σειρᾶς.

Mannert[3] περὶ Πέλλης πραγματευόμενος ἀναγράφει, ὅτι ὁ Στράβων παρέχει τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ τοῦ κατακλύζοντος πάλαι τὴν χθαμαλὴν χώραν καὶ προξενοῦντος τὰ παρὰ τῇ πόλει Πέλλῃ τέλματα. ἔστι δ' οὗτος ὁ Λυδίας ποταμός· καὶ ὅμως παραλείπει ἐν τῷ χάρτῃ αὐτοῦ τὸ τοῦ ποταμοῦ ὄνομα. Ὡσαύτως καὶ ἡ γνώμη αὐτοῦ θεωροῦντος τὸν ποταμὸν τοῦτον ὡς δευτερεύοντα βραχίονα Ἀξιοῦ καὶ Ἐριγῶνος[4] φαίνεται ἡμῖν ἄπορος. Ἴσως ὡρμήθη ὁ Mannert ἐπὶ

τοῦ Ἰλλυρικοῦ Ἐορδαικοῦ (Devol). Ἰδ. Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. XV.

1. Αὐτόθι σ. 17.—Πρβλ E. Curtius : Griech. Gesch. III. σ. 394. «das Becken von Ostrovo, die Landschaft der Eordäer, wo sich aus Seen und Bächen die Gewässer sammeln, die als Ludiasfluss in das Meer münden.» καὶ σ. 395 «aus der Eordäa (windet sihc) der Ludias (hervor.)»

2. Maked. κτλ. σ. 10. «Er entspringt in der vom Nitsche nordwärts laufenden Gebirgskette, die sein oberes Thal bis zu ihrem südöstlichen Ende im Paik umkreist.» Πρβλ. Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. XV.

3. Ceogr. VII σ. 478.

4. Geogr. VII, σ. 506. « Er ist (der Lydiasfluss) im Grunde ein Nebenarm des Axius und Erigon (?), welcher sich in einem Sümpfe bei Pella sammelt.»

τὴν γνώμην ταύτην ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ ἐπιτομέως Στράβωνος,[1] ἀναφέροντος τὴν λίμνην Πέλλης ὑπὸ ἀποσπάσματός τινος τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ πληρουμένην· τοῦτο δ' ὅμως ὑπογείως μόνον δυνατὸν ἦν, ὡς μεταξὺ τῆς λίμνης ταύτης καὶ Ἀξιοῦ τῆς χθαμαλῆς τελευτῆς τοῦ ὄρους Παίκου ἐπικειμένης.[2] Forbiger[3] ἀναφέρει τὸν ποταμὸν τοῦτον διαρρέοντα τὰς χώρας Ἐορδαίαν, Ἠμαθίαν καὶ Βοττιαίαν καὶ περιβρέχοντα τὴν πόλιν Ἔδεσσαν. Κατὰ στενὴν ἔννοιαν περὶ Ἠμαθίας, κειμένης μεταξὺ Λυδίου καὶ Ἁλιάκμονος, ὁ πρῶτος τῶν ποταμῶν τούτων (Λυδίας) οὐ διέτεμνε τὴν χώραν Ἠμαθίαν, ὡς ὑπὸ Forbiger λέγεται, ἀλλὰ περιώριζεν αὐτήν. Ἐπίσης κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα ὁ αὐτὸς ποταμὸς περιέβρεχε καὶ τὴν Ἔδεσσαν, ὅπερ ἀνάληθες, διότι ἡ πόλις αὕτη διαρρεῖται ἔτι καὶ νῦν ὑπ' ἄλλου τινὸς ποταμίσκου Βόδα[4] τοὔνομα ἐμβάλλοντος εἰς τὸν Λυδίαν.

Κατὰ γοῦν τὰ προειρημένα κατερχόμενος ὁ ποταμὸς Λυδίας ἀπὸ δυσμῶν καὶ ἄρκτου πρὸς νότον τε

---

1. VII, ἀπ. 23. « Τὴν δὲ λίμνην (Πέλλης) πληροῖ τοῦ Ἀξιοῦ τι ποταμοῦ ἀπόσπασμα.»

2. Μ. Δήμιτσα: ἀρχ. γεωγραφ. Μακεδονίας I. σ. 194. Πρβλ. Cousinéry: Voyage dans la Macédoine I. σ. 84. «Il me seble que ce grand volume d' eau doit parvenir de l'Axius qui coule de l' autre côté de la montagne, en passant par des souterraines jusqu' à l'endroit où nous voyons jaillir la source.»

3. Handbuch der alten Geographie III, σ. 1054. « Lydias oder Ludias vermuthlich derselbe Fluss, den Arrian An. I. 5, 5. den Ἐορδαικὸς ποταμὸς nennt, der... Eordäa, Emathia und Bottiäa durchfloss, Edessa bespülte. »

4. Ἑνὸς οὐχὶ ἐκ τῶν ἀσήμων ὁμορρόων Λυδίου. Abel: Makedonien κτλ. σ. 10.

καὶ ἀνατολάς, διέρχεται τὴν λίμνην Πέλλης,[1] παρ' ᾗ τὸ ρεῦμα αὐτοῦ αὐξάνεται διὰ τῶν εἰς αὐτὸ ἐμβαλλόντων ποταμίσκων[2] καὶ περιβρέχων τὴν παραλίαν πεδιάδα Βοττιαίας, ἐκβάλλει νῦν μετ' Ἀξιοῦ εἰς τὸν Θερμαῖον κόλπον.

Τὰ περὶ τοῦ πλάτους, βάθους καὶ τῶν ἄλλων σχέσεων τοῦ ποταμοῦ τούτου ἀκριβῶς ἐξετάζονται ὑπὸ

---

1. Περὶ εἴδους τινὸς ἰχθύων ἐν τῇ λίμνῃ ταύτῃ ἴδ. Ἀθήναιον VII. σ. 328:

« Τὸν χρόμιν ἐν Πέλλῃ λήψῃ μέγαν·
» ἔστι δὲ πίων ἂν θέρος ᾖ. »

2. Mannert Geogr. VII, σ. 506. « Durch kleine Nebenbäche verstärkt wird. Er vergrössert sich (der Lydiasfluss) dadurch zum bedeutenden Flusse, welcher . . .» Πρβλ. Felix de Beaujour: Voyage militaire dans l' Empire Othoman: Paris 1829 I. σ. 195. «Le lac (de Yenidjé), qui verse dans le canal (Ludias) ses eaux, après les avoir reçues de trois petites rivières vennant de Niaonsta, de Vodina et de Moglena, borde la plage »

Περὶ τῶν εἰς τὴν λίμνην Πέλλης ἐμβαλλόντων ποταμῶν ἀνάγκη ἀκριβέστερον διαλαβεῖν. Καὶ ὁ μὲν ἐκ τῆς πόλεως Νεαούστης, ὡς Felix de Beaujour ἀναγράφει, πρὸς ἀνατολὰς ρέων, ἴσως ἐστιν ὁ Ροιδίας, ὅς ὑπὸ Kiepert (Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII.) βορειότερον προσδιορίζεται· ὁ δ' ἐκ τῆς πόλεως Ἐδέσσης κατερχόμενος καλεῖται νῦν Βόδας (βλ. ἀνωτέρω σ.20 σημ. 4) καὶ ὁ ἐκ τῆς χώρας Μογλενῶν καταρρέων ἐστιν ὁ σήμερον Μογλενίτικος καλούμενος, ὅστις, δεχόμενος καὶ τοὺς ποταμίσκους Βελίτσαν καὶ Νοτίαν, ἐκβάλλει εἰς τὸν Λυδίαν παρὰ τὴν λίμνην Πέλλης. Πλὴν δ' ὅμως τῶν τριῶν τούτων, ἐκρέουσιν ἐν τῇ αὐτῇ λίμνῃ κατὰ Δήμιτσαν: ἀρχ. γεωγραφ. Μακεδον. I. 193 καὶ ἄλλοι μικροὶ ποταμοί, ἐκ δυσμῶν μὲν ἡ Ἰαβορνίτσα, ἐξ ἄρκτου δὲ ὁ Βόρβορος, ἐκ νότου ἡ Ἀραβίτσα (περὶ ἧς ἴδ: Delacoulonche : Mémoire κτλ. σ. 37), δεχομένη τὸ Γύμνοβον (ἴδ. Delacoulonche αὖθις σελ. 38 σημ. 2) καὶ ἐξ ἀνατολῶν τὸ Κονίσκοβον. Ἐπὶ δὲ τούτοις πᾶσιν ἔρρει τὸ πάλαι ἐν τῇ αὐτῇ Λουδίᾳ λίμνῃ (πάντως ὅμως ὑπογείως βλ. ἀνωτέρω σ. 20 σημ. 2) καί τι ὑπὸ τοῦ ἐπιτομέως Στράβωνος (VII. ἀπ. 23) ἀναφερόμενον ἀπόσπασμα τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ.

Cousinéry [1] καὶ Felix de Beaujour [2] ἐν τοῖς λόγου ἀξίοις συγγράμμασιν αὐτῶν.

Κατὰ Στράβωνα [3] καὶ Σκύλακα, [4] οἷς φαίνεται παρακολουθῶν καὶ Niebuhr, [5] ἦν ὁ ποταμὸς Λυδίας πλωτός, κατὰ μὲν τὸν πρῶτον μέχρι Πέλλης ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐφ' ἑκατὸν καὶ εἴκοσι στάδια, κατὰ δὲ τὸν δεύτερον μέχρι τῆς πόλεως Αἰγῶν (Ἐδέσσης), ὅπερ ἀνασκευάζεται ὑπὸ Tafel [6] καὶ Δήμιτσα. [7]

2. Περὶ Ἁλιάκμονος.

Ἁλιάκμων. Ἰντζὲ-Καρᾶ-Σοῦ [8] τουρκιστὶ καὶ Βί-

---

1. Voyage d. l. Macéd. I σ. 62. « La largeur du Cara-Asmak (Lydias) n' est pas considérable; ses eaux sont presque toujours troublés et son lit est très-profond; c' est parquoi les Turcs l' ont nommé Cara-Asmak, ce qui signifie noir profond.»

2. Voyage militaire κτλ. I. σ. 195. « C'est un canal très-encaissé, que les uns croient naturel, d'autres artificiel, par où les eaux du lac de Yenidjé s'écoulent dans la mer ou vont se perdre dans l' Axius vers son embouchure.»

3. VII, ἀπ. 22. « Ἀπὸ δὲ Λουδίου εἰς Πέλλαν πόλιν ἀνάπλους στάδια ρκ'.»

4. Περίπλους κεφ. 67 σ. 202. βλ. ἀνωτέρω σ. 16 σημ. 3.

5. Voträge über alte Länder κτλ. σ. 295. « Die Flüsse der dortigen Gegend, vorzüglich Ludias, waren damals schiffbar, jetzt sind sie versandet.»

6. De Thessalonica κτλ. σ. 311. « Et Ludiam usque ad Edessam navigari nondum audivi »

7. Ἀρχ. γεωγρ. Μακεδ. I. σ. 155.

8. Forbiger : Geogr. III. σ. 1054, ἔνθα περὶ Ἁλιάκμονος ὁ λόγος, οὐκ ἀναγράφει πλῆρες τὸ τουρκικὸν τοῦ ποταμοῦ ὄνομα, παραλείπων τὴν τελευταίαν λέξιν Σοῦ=ὕδωρ. Πρβλ. καὶ Pauly's Real - Encycl. IV. 1335. Ὁμοίως καὶ Preller ἐν Pauly's Real-Encycl. III. ἐν λέξει Ἁ λ ι ά κ μ ο ν ι ἐσφαλμένως λέγει, ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος καλεῖται νῦν Jenicora· τὸ δ' ὄνομα Indsche-Karasu ἡμαρτημένως γράφει Jedse-Karasu. Ἡμαρτημένως γράφει τὴν τουρκικὴν ὀνομασίαν τοῦ ποταμοῦ Ἁλιάκμονος καὶ Tafel ἐν Pauly's Real-

στριτσα βουλγαριστί.[1] Mannert[2] καὶ Preller[3] ἐσφαλμένως ἀποδέχονται τὸν ποταμὸν τοῦτον νῦν Πλαταμῶνα[4] καλούμενον. Ὁ δὲ Müller[5] καὶ Pouqueville[6] ἀποκαλοῦσιν αὐτόν, ὁ μὲν Βίχλιτσαν, ὁ δὲ Βίχλισταν· ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο ἔχει ὁ ποταμὸς οὗτος, κατὰ Pouqueville,[7] περὶ τὰς πηγὰς αὐτοῦ ἐπὶ μικρόν τι μέρος.

Encycl I. Stuttgart 1839. σ. 1100, ἔνθα λέγει: «Der Fluss an welchem Beroea liegt, und der in dem Haliacmon Jüdsche-Kara mündet, nennt Aelian (Thiergeschichte XV, 1) Asträus». Ἡ δὲ ὀρθὴ καὶ πλήρης γραφὴ τοῦ τουρκικοῦ ὀνόματος τοῦ ποταμοῦ τούτου ὑπάρχει παρὰ Pouqueville: Voyage dans la Grèce: Paris 1820. II, σ. 335, ἔνθα λέγει οὗτος τάδε. « On apperçoit huit milles à l' est, sur la rive droite de l' Indgé Cara—Sou, ou Haliacmon la ville de Chatista». — Πρβλ. B. Giseke: Thrakisch—Pelasgiszhe Stämme der Balkanhalbinsel und ihre Wanderungen in mythischer Zeit, Leipzig 1858. σ. 21. § 7. «Der Haliakmon, heute Indje Karasu».— Felix de Beaujour: Voyage militaire κτλ. I. σ.193. «On le nomme maintenant Indjé—Karasu».—Barth: Reise κτλ. σ. 167. «Hier stiegen wir in die, im kalkboden eingesenkte Thalsohle des Indje—Karasu, des alten Haliakmon...» Καὶ Tozer: Researches κτλ. ἐν τῷ ἐν τέλει τοῦ I τόμου χάρτῃ «Indje-Karasu or Vistritza.»

1. Abel: Makedonien κτλ. σ. 3. Καὶ A. Grisebach: Reise durch Rumelien und nach Brussa: Götting. 1841. II. σ. 70. **.

2. Geogr. VII, σ. 510.

3. Pauly's Real-Encycl. III, ἐν λέξει Ἀλιάκμονι.

4. Τὸ ὄνομα Πλαταμὼν ἀνάγεται εἰς ἕτερόν τινα μικρὸν ποταμὸν ῥέοντα μεταξὺ Τεμπῶν καὶ τῆς πόλεως Δίου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Πιερίᾳ· παρὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ τούτου ἦν ἡ παλαιὰ πόλις Ἡράκλειον· ὁ δὲ ποταμὸς οὗτος ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι Ἀπίλας, κατὰ Forbiger: Geogr. κτλ, σ. 1061. ἐν λέξει Ἡρακλείῳ.

5. Ueber die Wohnsitze κτλ des maked. Volks σ. 4. Πρβλ. Felix de Beaujour: Voyage militaire κτλ. I. σ.193, ἔνθ' ἀπαντᾷ τὸ γενικὸν τοῦ ποταμοῦ ὄνομα. Biclista καλουμένου, ὅπερ μεταβλητέον εἰς Bistritza ἢ Vistritza:

6. Voyage dans la Grèce: II, σ. 305.

7. Pouqueville: Voyage dans la Grèce II. σ. 336. « Selitza situé à la rive gauche de l' Indgé Cara—Sou, qui change ici

Ἔστι δὲ ὁ Ἁλιάκμων ποταμὸς πολλῷ τῷ μέτρῳ μείζων τοῦ προηγουμένου Λυδίου, ἔχων πλάτος τετρακοσίων ποδῶν.[1] Ἐκπηγάζει δέ, κατὰ Πτολεμαῖον,[2] ἀπὸ τῶν Καναλουίων ὀρέων,[3] τῆς δυτικῆς ἐκείνης ὀρεινῆς σειρᾶς, τῆς ἀφοριζούσης τὴν Μακεδονίαν ἀπὸ τῆς Ἠπείρου καὶ Ἰλλυρίδος καὶ κειμένης πρὸς μεσημβρίαν Βαρνοῦντος, ἐξ οὗ ἐκφύεται τὰ εἰς Ἠμαθίαν εἰσχωροῦντα ὄρη. Ῥέων δ' ἀπὸ βορρᾶ καὶ δυσμῶν πρὸς νότον τε καὶ ἀνατολὰς πρῶτον καὶ εἶτα πρὸς βορρᾶν τε καὶ δυσμὰς κάμπτων,[4] κατ' ἀρχὰς μὲν διαρρεῖ

---

son nom en celui de Bichlistas, sous lequel il est connu dans sa vallée supérieure et jusqu' à ses sources.»

1. Ami Boué: Recueil d'Itinéraires κτλ. II. σ. 85. « L'Indgé-Karasu, le Bistritza des Slaves et des Zinzares et le Vistritza des Grecs est une grande rivière . . . son lit a une largeur de 400 pas.»

2. III, 13. 48. « Ὁ δὲ Ἁλιάκμων ποταμὸς ἀπὸ τῶν Καναλουίων ἢ Κονδαυίων ὀρέων.»

3. Mannert: Geogr. κτλ. VII. σ. 509—10. « Er entspringt (der Haliakmonfluss) nach Ptolemäus aus den westlichen Hauptgebirgen welche Macedonien von Epirus und Illyrien trennen; Ptolemäus nennt sie die Kanalovische Gebirge (ἀπὸ τῶν Καναλουίων ὀρέων).» - Forbiger: Geographie III. σ. 1054 καὶ Preller ἐν Pauly's Real-Encycl III. ἐν λέξει Ἁλιάκμονι ἀποδέχονται τὸν ποταμὸν τοῦτον ἀπὸ τοῦ ὄρους Τύμφης ἐκπηγάζοντα καὶ ἐν παρενθέσει—ἀπὸ τῶν Καναλουίων Πτολεμαίου—ἐπιφέρουσι· φανερὸν δ' ἐντεῦθεν ὅτι οὗτοι ταυτίζουσι τὸ ὄρος Τύμφην μετὰ τῶν Καναλουίων ὀρέων Πτολεμαίου, ὅπερ ὅμως οὐκ ἀληθές· πάντως δὲ παραλαμβάνει ὁ ποταμὸς Ἁλιάκμων τὰ ἀπὸ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Τύμφης εἰς αὐτὸν κατερχόμενα ὕδατα, ὡς τοῦτο καταφαίνεται ἐν τοῖς χάρταις Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII καὶ Müller: Ueber die Wohnsitze κτλ. des maked. Volks: ἐν τέλει.—Felix de Beaujour: Voyage militaire κτλ. I, σ. 193. ἀποδέχεται τὸν Ἁλιάκμονα ποταμὸν ἐκπηγάζοντα ἀπὸ τοῦ ὄρους Πίνδου καὶ δὴ ἀπὸ τῆς πρὸς ἀνατολὰς τετραμμένης κλιτύος αὐτοῦ, ὅπερ ὅμως ἀνακριβές -Πρβλ. Pouqueville: Voyage dans la Grèce II, σ. 335 καὶ 375.

4. B. Giseke: Thrakisch.-Pelasgische Stämme κτλ. σ. 21. « Er

τὴν χώραν Ὀρεστίδα[1] καὶ Ἐλίμειαν,[2] εἶτα δ' ἐξικνεῖται ἐν μέσῳ τοῦ πρὸς βορρᾶν κειμένου κλάδου τοῦ Βερμίου ὄρους, ὅστις καλεῖται νῦν Βουρῖνος, καὶ τῶν Καμβουνίων ὀρέων, ἃ μεσημβρινόθεν τοσούτῳ πλησίον τοῦ ποταμοῦ χωρεῖ, ὥστε οὗτος ἐνταῦθα σχηματίζει ὀρθήν τινα γωνίαν[3] καὶ μεταβάλλει ῥοῦν, τῶν ὑδάτων αὐτοῦ τρεπομένων πρὸς βορρᾶν τε καὶ ἀνατολάς. Εἶτα δὲ προβαίνων ἀποχωρίζει τὴν χώραν Ἠμαθίαν ἀπὸ τῆς Πιερίας[4] καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν ἐσώτατον μυχὸν τοῦ Θερμαίου κόλπου,[5] νοτιώτερον μὲν Θεσσαλονίκης, βορειότερον δὲ τῆς ἀρχαίας πόλεως Μεθώνης,[6] οὐχ' ὡς ἐν τῇ ἀρχαιότητι μετὰ

---

fliesst (der Haliakmon) in südöstlicher, dann nordwestlicher und westlicher Richtung.»

1. Forbiger : Geogr. III, σ. 1054 παραλείπει τὴν χώραν ταύτην, ἀναφέρων τάδε· «Erst (der Haliakmon) in südöstlichem Laufe Elimeia durchströmt» ὤφειλε δὲ μᾶλλον εἰπεῖν.» Orestis und Elimeia durchströmt.»-Πρβλ E. Curtius: Griech Gesch. III. σ. 395. Denn aus dem Bergwinkel der Orestis windet sich der Haliakmon hervor»...-Ἰδ. καὶ χάρτας Müller καὶ Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν VII.

2. Βλ. χάρτας Müller καὶ Kiepert: Neuer Atlas v. Hel π. VII.

3. Ἰδ. χάρτας Müller καὶ Kiepert.— Πρβλ. Abel: Maked. κτλ. σ. 3—4. «Ihm (dem Burino) gegenüber erhebt sich der Bunasa in welchem das die Ebene südlich begrenzende Kambunische Gebirge so nahe an den Eluss tritt, dass dieser seinen bisherigen Lauf unter einem rechten Winkel ändert und gegen O. N. O. fliesst.»

4. Βλ. χάρτας Kiepert καὶ Müller. — Προβλ. Στράβ. VII, ἀπ. 22. «Καὶ τοῦ ἀπὸ τούτου (τοῦ Ἁλιάκμονος) ἡ πρὸς βορρᾶν τοῦ κόλπου παραλία Πιερία καλεῖται ἕως τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ.», ἔνθα ἀσφαλμένως ἐπεκτείνεται ἡ χώρα Πιερία μέχρις Ἀξιοῦ

5. B. Giseke : Thrakisch-Pelasgische Stämme κτλ. σ. 21. §. 7. «Der Haliakmon, heute Indje-Karasu, mündet... im innersten Winkel des Thermaischen Meerbusens.»

6. Mannert: Geogr. VII. σ. 509. περὶ τῶν ἐκβολῶν Ἁλιάκμο-

Λυδίου, συνεκβάλλοντος νῦν, ὡς προείρηται, μετ' Ἀξιοῦ, ἀλλὰ μόνος.[1]

Καθ' ὅλον τὸν μακρὸν τοῦτον ῥοῦν δέχεται ὁ Ἁλιάκμων ἐξ ἑκατέρων τῶν ὀχθῶν αὐτοῦ πολλοὺς ὁμορρόους ποταμούς, οὐ μνημονευομένους ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, πλὴν ἑνός. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ ἀπὸ τῶν πηγῶν ἐπὶ τὰς ἐκβολὰς κατερχόμενος ἀπαντᾷ ἀριστερόθεν τὴν ἐκροὴν τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης Κελέτρου (νῦν Καστορίας), κειμένης ἐν Ὀρεστίδι, ἐκβαλλόντων εἰς τὸν Ἁλιάκμονα διὰ ποταμίσκου τινός, ὃς ὑπὸ Ρου-

---

νος ἐπιφέρει τάδε. «Südlicher als Pydna fällt der ansehnliche Fluss Haliacmon (Ἁλιάκμων) in die See», ὅπερ ἀνακριβές, ἅτε δὴ αἱ τοῦ ποταμοῦ τούτου ἐκβολαὶ ὑπάρχουσι πολλῷ βορειότερον οὐ μόνον τῆς πόλεως Πύδνης, ἀλλὰ καὶ τῆς Μεθώνης αὐτῆς, κειμένης πρὸς βορρᾶν Πύδνης.—Ὁμοίως M. d'Anville: Geogr. ansienne abrégée κτλ. σ. 63 περὶ τῶν Ἁλιάκμονος ἐκβολῶν ἐπιλέγει τάδε· «Haliacmon se rend dans le même golfe (de Salonique) près d' un lieu qui portant antrefois le même nom que se golfe, est nonnu sous celui de Platamona.» Ἐν δὲ τῷ χάρτῃ αὐτοῦ σημειοῖ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ τούτου παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν Δῖον. Ἐν τῇ ἀποδοχῇ ταύτῃ ὁ d'Anville καὶ Mannert ἕπονται πάντως τῷ ἐπιτομεῖ Στράβωνος VII, ἀπ. 20. «Μετὰ δὲ τὸ Δῖον αἱ τοῦ Ἁλιάκμονος ἐκβολαί· εἶτα Πύδνα, Μεθώνη, Ἄλωρος.» Καὶ ἀπ. 23. «ὅτι μετὰ τὸ Δῖον Πόλιν ὁ Ἁλιάκμων ποταμός ἐστιν, ἐκβάλλων εἰς τὸν Θερμαῖον κόλπον.» συγκεχυμένως ὁρίζοντι τὰς Ἁλιάκμονος ἐκβολὰς μεταξὺ τῶν ἀρχαίων πόλεων Δίου καὶ Πύδνης. Μετ' ἐπισταμένην ὅμως ἔρευναν τάττουσιν οἱ μεταγενέστεροι τὰς ἐκβολὰς Ἁλιάκμονος βορείως τῆς Μεθώνης.·Ἰδ. χάρτας Müller καὶ Kiepert: Nener Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII καὶ XV. Παρβλ. καὶ τὸν χάρτην Tozer: Researches κτλ. ἐν τέλει τοῦ I. τόμου.

1. Niebuhr: Vorträge über alte Länder κτλ. σ. 288. ἐσφαλμένως συνδέει καὶ τὸν ποταμὸν Ἁλιάκμονα μετ' Ἀξιοῦ, ἐπιφέρων ταῦτα: «Mit dem Axios sind in Verbindung der Ludias und der Haliakmon.»

queville [1] ἀποκαλεῖται Ἀστρέοσσα ἢ Σδρέοτσα· [2] εἶτα δ' ἐν Ἐλιμείᾳ συμβάλλουσι τῷ Ἁλιάκμονι οἱ ποτομίσκοι Βελίτσα, Πρεμορίτσα, [3] Γρεβενίτικον, Βενέτικον καὶ Ἄσκορδος. [4] Μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς τὸν βόρειόν τε καὶ ἀνατολικὸν τοῦ ποταμοῦ ῥοῦν, ἐν μέσῳ τῶν ὀρέων Πιερίας καὶ τῶν παραφυάδων τοῦ Βερμίου ὄρους, ἀριστερόθεν μὲν τὰ ὑπὸ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους τούτου, δεξιόθεν δὲ τὰ ἀπὸ τῶν Πιερικῶν ὀρέων κατερχόμενα ὕδατα εἰσρεῖ εἰς τὸν ποταμὸν Ἁλιάκμονα. [5]

---

1. Voyage dans la Grèce II. σ. 344—45. «Nous passâmes le fleuve (Haliacmon) sur un pont en pierre appelé Smighi, à cause qu'il reçoit dans cet endroit une rivière, qui sort du lac de Castoria. Nous remontâmes par sa gauche le cours de cet affluent appelé Astréosa, ou plutôt Sdreotza.»

2. Ὁ ποταμίσκος οὗτός ἐστι πιθανῶς ὁ αὐτὸς τῷ ὑπὸ M. d'Anville: Geogr κτλ. σ. 63. Ἀστραίῳ ἢ Βίστριτσᾳ ἀναφερομένῳ ἐπὶ τῶν ὁρίων Θεσσαλίας, ὃν ἀποδέχεται ὁ γεωγράφος οὗτος ἐν τῷ χάρτῃ αὐτοῦ ἐκπηγάζοντα ἀπὸ τῶν ὀρέων Λυγκηστίδος, διερχόμενον τὴν λίμνην Κελέτρου, ῥέοντα παρὰ τὴν Βέροιαν καὶ ἐκβάλλοντα εἰς τὸν Ἐριγῶνα(?) μεταξὺ Ἐδέσσης καὶ Πέλλης. Πάντα ταῦτα συγκεχυμένα.

3. Οὗ ἡ κοίτη πλήρης ἰλύος ἐστί, κατὰ Pouqueville II. σ. 336. «Après avoir guéé le fond limoneux de cette rivière(de la Premoritza) . . .»

4. Livius XLIV, 7, 6. ed. W. Weissenborn Berolin. 1866. Ὁ ἐκδότης οὗτος ἐν ὑποσημειώσει περὶ τοῦ ὑπὸ Λιβίου ἀναφερομένου ποταμοῦ Ἀσκόρδου ἐπιφέρει τὰ ἑξῆς· «Ascordus wahrscheinlich einer in den Haliacmon sich ergissenden Flüsse, der Krasopuli eder der Topolitza» Τὸν Ἄσκορδον ποταμὸν Λιβίου δέχεται ὁ M. d'Anville : Geogr. κτλ. ἐν τῷ ἐν τέλει τοῦ ἔργου αὐτοῦ προσηρτημένῳ χάρτῃ ἐκπηγάζοντα ἀπὸ τοῦ ὄρους Βερμίου, διαρρέοντα πόλιν τινά, ἣν καταλείπει ἀνώνυμον καὶ συμβάλλοντα τῷ Ἀστραίῳ ποταμῷ μικρὸν νοτιώτερον τῆς συμβολῆς αὐτοῦ μετὰ τοῦ ποταμοῦ Ἐριγῶνος.—Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII. προσδιορίζει τὸν ποταμὸν Ἄσκορδον ἐν Πιερίᾳ ῥέοντα καὶ συμβάλλοντα τῷ Ἁλιάκμονι.

5. Καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ὄρους Πίνδου (?) κατερχόμενα ὕδατα κατ' Abel; Maked. σ. 3. εἰς τὸν αὐτὸν ὡσαύτως ποταμὸν εἰσρεῖ, ὅπερ ἀνα-

Κατὰ Καντακουζηνόν,[1] ὁ ποταμὸς οὗτος, «ἀέναός τε καὶ οὐ πάνυ πόρρω Βεῤῥοίας ῥέων,» ἦν πλωτός· τὴν δὲ μαρτυρίαν ταύτην ἐπικαλεῖται καὶ Tafel.[2] Ὅτι δὲ παρὰ Καίσαρι[3] ἀναφαίρεται ὁ ποταμὸς Ἁλιάκμων ὡς ἀποτελῶν τὸ ὅριον Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας, τοῦτο Mannert[4] μὲν φαίνεται ὡς ὀρθῶς ἔχον ἀποδεχόμενος, τῷ Preller[5] δὲ δικαίως ὡς ἀνακριβῶς ἔχειν δοκεῖ.

Τὸν ποταμὸν τοῦτον λέγει ὁ M. Cousinéry[6] πρόξενον εἶναι μεγάλης τῇ χώρᾳ ζημίας, ἕνεκα τῶν

κριβές, ἅτε τοῦ Πίνδου ὄρους μεσημβρινώτερον κειμένου. Ἰδ. ἀνωτέρω σ. 7 σημ. 4.

1. Johan. Cantacuz. eximperat. Hist. lib. IV, ed. Bonn. 1828 – 32. IV, 18. σ. 771. «Καὶ βασιλέα δὲ παρεσκευάζετο, ὡς εἰς Βέρ[ρ]οιαν ἀφιξόμενος νυκτός, καὶ τὰς μὲν τριήρεις ἐκέλευε τοὺς ναυάρχους ἐφοπλίσαντας, ἄγοντας καὶ τοὺς βαρβάρους ἐπί τινα ποταμὸν τῶν ἀεννάων, οὐ πάνυ πόρρω ῥέοντα Βεῤῥοίας...»

2. De Thessalonica ejusque agro σ. 312. «De eo (Haliacmonem) videatur Cantacuz. IV, 18. quo teste hic fluvius triremibus navigabatur anno 1350 fere usque ad urbem Berroeam, a qua descendit rivus, Haliacmoni illabens» Πρβλ. καὶ ἐν Pauly's Real—Encycl. I, Stuttgart 1839. σ. 1100. «Bei starkem Wasserstande Konnte man auf dem Haliacmon in einer Entfernung von etwa zwei Stunden mit Kriegsschiffen gegen die Stadt (Berroea) heraufschiffen (Cantacuz. IV, 18).»

3. Jul. Caes. Camment. de bello civili, III, 36. «et qvo iter expeditius faceret, M. Favonium ad flumen Haliacmonem, quod Macedoniam a Thessalia dividit.»

4. Geogr. VII, σ. 509 — 10 «Er fliesst (der Haliakmon) an der Nordseite der Gebirgsreihen fort, welche Macedonien von Thessalien trennen, wird daher von Caesar als Gränzfluss zwischen beiden Ländern angegeben.»

6 Ἐν Pauly's Real - Encych. III, ἐν λέξει Ἁλιάκμονι. «Sehr ungenau heisst er bei Caerar der Gränzfluss zwischen Macedonien und Thessalien.»

7. Voyage dans la Macédoine I. σ. 63.

πλημμυρῶν αὐτοῦ· ἐπὶ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν ἀνάγει οὗτος τὴν ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις γενομένην μετανάστασιν Βοττιαίων, Ἐορδαίων, Ἀλμώπων καὶ Ἠδωνῶν εἰς ἄλλας χώρας, ἀποκρούων οὕτω τὴν ὑπὸ Θουκυδίδου[1] ἐξενηνεγμένην γνώμην, ὅτι οἱ Τημενίδαι ἐξανέστησαν βίᾳ τοὺς λαοὺς τούτους. Ἡ ἀπόφανσις αὕτη τοῦ γαλάτου συγγραφέως ἀβάσιμος εἶναι δοκεῖ, τὸ δὲ κῦρος τῆς Θουκυδίδου γνώμης ἀκλόνητον.

Ἐπὶ τέλει δὲ σημειωτέον ἐνταῦθα, ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος νῦν κυλινδεῖ ψήγματα χρυσοῦ τῇ ἄμμῳ ἀνάμικτα, ὡς ἀναγράφει ὁ Pouqueville.[2]

γ') ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΞΥ ΛΥΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΛΙΑΚΜΟΝΟΣ ΠΕΔΙΑΔΟΣ

1. *Ὅρια τῆς πεδιάδος.*

Ἡ πεδιὰς αὕτη ἀρχομένη βορειόθεν ἀπὸ τῆς πόλεως Ἐδέσσης, καθήκει πρὸς μεσημβρίαν μέχρι τῶν ὀρέων Πιερίας καὶ τοῦ Θερμαίου κόλπου, ἔνθ' ἀπολήγει ἐν στενῇ τινι ταινίᾳ εἰς τὴν θάλασσαν.[3] Κεῖται δ' ἐν μέσῳ τῶν ποταμῶν Ἁλιάκμονος μὲν περιορίζοντος αὐτὴν πρὸς νότον τε καὶ ἀνατολάς, Λυδίου

---

1. II, 99.

2. Voyage dans la Grèce II, σ. 375. « Nous y trouvâmes des Bohemiens occupés à rechercher les parcelles d'or que le fleuve (Haliacmon) roule avec son sable.»

3. Flathe : Geschichte Macedoniens I, σ. 14. «Sie erreichte (die Landschaft Emathia) das Meer nur in einem schmalen Streifen an den Mündungen der Ströme Haliacmon und Ludias.»

δὲ πρὸς βορρᾶν· ἔτι δὲ πρὸς βορρᾶν ἀφορίζεται ἡ πεδιὰς αὕτη ὑπὸ τῆς σειρᾶς ἐκείνης τοῦ Βερμίου ὄρους τῆς καλουμένης Παίκου· πρὸς δύσιν δ' ὁρίζεται ἡ πεδιὰς ὑπὸ τοῦ Βερμίου ὄρους ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ἐκτεινομένου, ἐξ οὗ ἀποσπᾶται ὁ πρὸς μεσημβρίαν τε καὶ ἀνατολὰς τείνων κλάδος, ὁ ὑπὲρ τὴν πόλιν Βέροιαν ἀποτερματιζόμενος· ἐπὶ τέλει δ' ἀνατολικὸν τῆς πεδιαδος ταύτης ὅριον ἦν ἡ ἀρχαία χώρα Πιερία ἐν μέρει καὶ ἔτι περαιτέρω ἡ παραλία τοῦ Θερμαίου κόλπου.[1]

2. *Φυσικὴ κατάστασις τῆς πεδιάδος.*

Περὶ τῆς φυσικῆς καταστάσεως τῆς πεδιάδος ταύτης ἐλλείπουσιν ἀρχαῖαι πηγαί. Ὁ ὑφ' Ὁμήρου[2] γενόμενος χαρακτηρισμὸς τῆς χώρας Ἠμαθίας ὡς «ἐρατεινῆς» οὐδὲν ὡρισμένως περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῆς σημαίνει. Ὁμοίως καὶ τὸ παρ' Εὐριπίδῃ[3] ἐγκώμιον τοῦ ποταμοῦ Λυδίου, ὡς λιπαίνοντος τὴν διαρρεομένην εὔιππον χώραν, ὑπεμφαίνει μὲν τὸ εὔφορον αὐτῆς, οὐ παρέχει δ' ὅμως οὐδεμίαν ἑτέραν περὶ τῆς φυσικῆς συστάσεως αὐτῆς εἴδησιν.

Παρὰ Καμενιάτῃ[4] σώζεται περιγραφὴ τῆς πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης χώρας μέχρι Βεροίας ὡς ἀξύλου μέν, ὡς τὰ πολλά, χαρακτηριζομένης, πάσης δ' ὅμως γεωργικῆς ἐπιμελείας ἐπιτήδευ-

---

1. Ἰδ. χάρτας Müller καὶ Kiepert : Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII καὶ XV.

2. Ἰλ. XIV, στιχ. 226. « Πιερίην δ' ἐπιβᾶσα καὶ Ἠμαθίην ἐρατεινήν.»

3. Ἰδ. ἀνωτέρω σ. 16 σημ. 2.

4. Κεφ. 6. ἐκδ. Βενετ.

δων παρεχομένης· καὶ αὐτὴ δ' ἡ πόλις Βέροια ἀναγράφεται περιφανεστάτη οὖσα «τοῖς τε οἰκήτορσι καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις, οἷς εὐτυχεῖ πόλις τὴν σύστασιν.»

Ἐκ τῶν μεταγενεστέρων Mannert [1] μὲν ὅλην τὴν πεδιάδα, ἔνθα ἡ χώρα Ἠμαθία ἔκειτο, χαρακτηρίζει ὡς εὔφορον καὶ ὡραίαν· ὁ δ' Ami Boué [2] περὶ μέρους τινὸς αὐτῆς μόνον, ἤτοι περὶ τῶν περὶ τὴν ἀρχαίαν πόλιν Ἔδεσσαν τόπων καὶ ὀρέων ἐκφράζεται μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Καὶ Abel [3] δὲ τοὺς παρ' Ἡροδότῳ [4] ἀναφερομένους κήπους Μίδου τοῦ Γορδίου ἐν Ἐδέσσῃ τάττων, ἐξαίρει ὁμοίως τὴν ἁβρότητα καὶ πλησμονὴν τῆς φυσικῆς βλαστήσεως τῶν πέριξ τόπων. Ὁ αὐτὸς Abel [5] παρατηρεῖ τὴν γονιμότητα τοῦ περαιτέρω πεδίου σκεπομένου κατὰ τοῦ βορειόθεν ἐπιπνέοντος θερμοῦ ἀνέμου ὑπὸ τῆς σειρᾶς τοῦ ὄρους Βερμίου ἐκ τριῶν περιειργούσης μερῶν τὴν περὶ ἧς πρόκειται πεδιάδα, ἀποτελοῦσαν εὐάρεστον ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐπίλοιπον τελματώδη καὶ ἔρημον χώραν.

Ὁμοίως δ' ὁ Cousinéry [6] καὶ ἰδίᾳ διὰ μακρῶν ὁ

---

1. Geogr. VII, σ. 424. « Das kleine Reich war in der fruchtbaren und schönen Landschaft Emathia.»

2. Recueil d' Itinéraires κτλ I. σ. 282–283. « On voit ce bijou de la nature encadré entre le demicercle de collines bordant la plaine et un autre le plus grand cercle de montagnes boisées...»

3. Maked. σ. 112. « Wahrlich nirgends anders als hier (in Edessa) dürfen wir die Gärten des Midas suchen... »

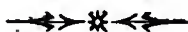
4. VIII, 138.

5. Meked. σ. 12.

6. Voyage dans la Macédoine I, σ. 78. « Qu' on se figure une plaine de quinze lieues de profondeur et d' autant de largeur, qui a son horison sur la mer, couvetre de bois, des métairies, de villages, des ruisseaux signalés par de grands arbres et le

Heuzey[1] ἐξαίρουσι τὴν εὐφορίαν τοῦ πεδίου τούτου, οὗ τὸ ἔδαφος ἐπιτήδειον εἰς καλλιέργειαν ἅμα δὲ καὶ ἀναδοτικὸν παντοίων σπερμάτων.

Συνελόντι δ' εἰπεῖν, ἅπασα ἡ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἁλιάκμονος καὶ Λυδίου πεδιὰς εὔφορος οὖσα, μόνον περὶ τὴν λίμνην Πέλλης μεταβάλλει ὄψιν ἐν χειμῶνος ὥρᾳ, ἅτε δὴ ὑπὸ τῶν εἰς τὴν λίμνην ταύτην ἐνδιδόντων ποταμῶν κατακλυζομένη· πλὴν δ' ἀλλ' ὅμως καὶ ἡ κατάστασις αὕτη μεταβάλλεται ἐν θέρους, τῶν ὑδάτων ἀποσυρομένων καὶ τοῖς πέριξ φύσεως χλοερὰν ἀναλαμβανούσης ὄψιν.[2]

lac de Yenidjé qui en forme le centre et on aura une idée de ce magnifique tableau.»

1. Heuzey et Daumet : Mission arhéologique de Macédoine σελ. 179.

2. Felix de Beaujour : Voiyage militaire κτλ. I. 198. «Cette plaine (de Yenidjé) toujours inondée pendant l'hiver, offre en été les tableaux les plus riches et les plus variés.»

II. ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ

α') ΠΕΡΙ ΗΜΑΘΙΑΣ ΓΕΝΙΚΩΣ

Τὸν πρῶτον καὶ ἀρχαιότατον πυρῆνα τοῦ εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον αὐξηθέντος μακεδονικοῦ βασιλείου ἀπετέλει ἡ χώρα Ἠμαθία,[1] ἧς ἡ ἔκτασις διάφορος παρὰ τοῖς διαφόροις συγγραφεῦσιν.

Ἡ παραγωγὴ τοῦ ὀνόματος Ἠμαθίας[2] ἀπὸ βασιλέως τινος Ἠμαθίου, ἢ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ Μακεδόνος Ἀμάθου, ἢ ἀπὸ Ἠμαθίωνός τινος ἥρωος δικαίως ἀπορρίπτεται ὑπ' Abel,[3] ὀρθῶς ἀποδεχομένου τὴν ὀνομασίαν παραχθεῖσαν ἐκ τοῦ ἄμαθος, δηλοῦντος ἀμμώδη παραλίαν, ὡς ὑφ' Ὁμήρου[4] ὁ ἐν Πελοπον-

1. Abel: Maked. σ. 25. « Der Kern des späteren makedonischen Reichs war die Landschaft Emathia.— Πρβλ. Born: Zur makedonischen Geschichte: σ. 3. « Den Kern Macedoniens bildete ursprünglich nur die Landschaft Emathia. »

2. Τὸ ὄνομα Ἠμαθία παράγεται ὑπὸ Sickler: Handbuch der alten Geogr. σ. 409 ἐκ τοῦ φοινικικοῦ *aemdah*, δηλοῦντος κατοικίαν· ἀλλ' ὑπὸ Kiepert: Lehrbuch der alten Geogr. σ. 310 γίνεται ἀποδεκτὴ ἡ ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος Ἠμαθίας ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ ἄμαθος. Πρβλ. Abel: Maked. σ. 25. «Es ist offenbar, dass die Benennung von ἄμαθος Küstenland abstammt. »

3. Maked. σ. 25. « Ueber die Abstammung dieses Namens von einem König Emathios, oder von Makedons Sohne Amathos, oder gar von Emathion braucht nichts weiter gesagt zu werden »

4. Ἰλ. ΙΙ, στιχ. 77. «Νέστωρ, ὅς ῥα Πύλοιον ἄαξ ἦν ἠμαθόεντος.» καὶ Ὀδυσ. ΙΙ, στιχ. 326. « ἤ τινας ἐκ Πύλου ἄξει ἀμύντορας ἠμαθόεντος. » Ἡ ἐτυμολογία τοῦ ἐπιθέτου τούτου ἀπό τινος ποταμοῦ Ἀμάθου ὑπὸ Στράβωνος (VIII, 3) ἀναφερομένη, φαίνεται πάμπαν ἀπίθανος οὖσα· διόπερ καὶ ὁ αὐτὸς γεωγράφος παρατίθεσιν ἐν τέλει

νήσῳ Πύλος ἠμαθόεις καλεῖται· οὐδεμίαν δὲ κατ' αὐτὸν[1] πολιτικὴν οὔτε φυλετικὴν ἐκέκτητο σημασίαν τὸ ὄνομα, ἅτε δηλοῦν, ὑπὸ καθαρῶς φυσικὴν ἔννοιαν, τὴν ὁμαλὴν παραθαλασσίαν χώραν πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τῆς μεσογαίας, Ὀρεστίδος ἐπικληθείσης, ἧς οἱ κάτοικοι « Ὀρέσται Μακεδόνες, »[2] ἐκλήθησαν οὐκ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ Ἀγαμέμνονος, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὀρέων.[3]

Ἡ χώρα Ἠμαθία μνημονεύεται, ὡς εἴρηται ἤδη, ὑφ' Ὁμήρου[4] ὑπὸ τὸ ἐπίθετον «ἐρατεινή·» ἐκ δὲ τῆς θέσεως, εἰς ἣν τάσσεται μετὰ τὴν χώραν Πιερίαν, ὑπεμφαίνεται, ὅτι αὕτη ἔκειτο, κατὰ τὸν ποιητήν, μᾶλλον ἐν τῇ μεσογαίᾳ, ἢ παρὰ τὴν παραλίαν· διότι ἡ θεὰ Ἥρα τὸν Ὄλυμπον καταλιποῦσα πρῶτον τὴν χώραν Πιερίαν[5] ἐπέβη, εἶτα τὴν χώραν Ἠμαθίαν καὶ κατόπιν ἀφίκετο ὑπὲρ τὰς ἀκροτάτας κορυφὰς τῶν νιφοέντων θρᾳκικῶν ὀρέων.

Καθ' Ἡρόδοτον[6] καλοῦντα αὐτὴν Μακεδονίδα,

τὴν ὀρθὴν παραγωγὴν τοῦ ἐπιθέτου, ἐπιλέγων τάδε «Θινώδης δὲ καὶ στενός ἐστιν ὁ τῆς θαλάσσης αἰγιαλός, ὥστ' οὐκ ἂν ἀπογνοίη τις ἐντεῦθεν ἠμαθόεντα ὠνομάσθαι τὸν Πύλον.»

1. Abel: Maked. σ. 26. «Die Benennung hatte ursprünglich weder eine politische noch eine Stammliche Bedentung, sondern eine rein physische.»

2. Πολύβ. XVIII, 30.—Livius XXXIII, 34.

3. Müller: Ueber die Wohnsitze κτλ. des maked Volks σ. 14—15. «Ein Nebenthal von Elimeia...... wurdo von den Makedones Orestä bewohnt, die ohne Zweifel von ihren Bergen den Namen haben; nicht von Agamemnons Sohne.»

4. Ἰδ. ἀνωτέρω σ. 30 σημ. 2.

5. Ἣν νοητέον πρὸς βορρᾶν Ὀλύμπου ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ τιθεμένην. Πρβλ. Β. Γ. Σκορδέλους: Meditationes Thacicæ : Leipzig 1877 σ. 6.

6. VII. 127. «Λυδίεώ τε καὶ Ἀλιάκμονος, οἳ οὐρίζουσι γῆν τὴν Βοττιαιίδα τε καὶ Μακεδονίδα.»

ἐξετείνετο ἡ χώρα Ἠμαθία μεταξὺ τῶν ποταμῶν Λυδίου καὶ Ἁλιάκμονος.[1]

Τὸ δ' ὄνομα Ἠμαθία φαίνεται εἶτα ἐπεκταθὲν ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις ἐπὶ πολλοῦ τινος μέρους, ἢ ἄμεινον εἰπεῖν, ἐφ' ἁπάσης τῆς μετὰ ταῦτα Μακεδονίας, ὡς τοῦτο ἐκ χωρίων ἀρχαίων συγγραφέων[2] μετὰ βεβαιότητος ἐξάγεται. Ἐξ οὗ δ' ἐν τῷ μετέπειτα χρόνῳ ἐπεκράτησεν ἡ ὀνομασία Μακεδονία, τὸ ὄνομα Ἠμαθία περιωρίσθη εἰς δήλωσιν τῆς ἀρχικῆς ἑστίας[3] τοῦ ἐκτεταμένου μακεδονικοῦ κράτους, κειμένης, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, μεταξὺ Λυδίου καὶ Ἁλιάκμονος.

---

1. Περιελάμβανεν ὅμως ἡ χώρα αὕτη καί τινα στενὴν ταινίαν γῆς καθήκουσαν μέχρι θαλάσσης. Πρβλ. Müller: Ueber die Wohnsitze κτλ. des maked. Volks σ. 29.—C. H. F. Brückner: König Philipp, Sohn des Amyntas von Macedonien und die hellenischen Staaten: Göttingen 1837. σ. 13 σημ. 2.—Καὶ Flathe: Gesch. Macedoniens I. σ. 14.—Τοὐναντίον ὁ Niebuhr: Vorträge über alte Länder κτλ. σ. 293 οὐκ ἐπεκτείνει τὴν χώραν Ἠμαθίαν μέχρι θαλάσσης, ἀλλ' ἀποχωρίζει αὐτὴν ἀπὸ τῆς παραλίας διὰ τῆς χώρας Πιερίας καὶ στενῆς τινος λωρίδος γῆς ἀνηκούσης τῇ ἀρχαίᾳ Βοττίᾳ, ὡς λέγει. « Dieses Niedermakedonien (die eigentliche Emathia) im eigentlichen Sinne . . . reicht micht bis an's Meer, es wird durch Pieria und einen schmalen Strich des alten Bottia abgesondert. » Πρβλ. καὶ σ. 279. « Das eigentliche Makedonien erreichte das Meer nicht. »—Ὁμοίως ἴδ. συμφωνοῦντα τῷ Niebuhr καὶ Delacoulonche: Mémoire... sur le berceau de la puis· macedonienne κτλ. σ. 6. « Malheureusement pour cette conjecture ne paraît pas s'être étandue (l'Emathie) jusqu'au golfe Thermaique.»

2. Στράβ. VII, ἀπ. 11. « Ὅτι Ἠμαθία ἐκαλεῖτο πρότερον ἡ νῦν Μακεδονία. »—Στέφ. Βυζάντ. ἐν λέξει. « Ἠμαθία, πόλις καὶ χωρίον, ἡ νῦν Μακεδονία. » —Plinius: Natur. Hist IV. 34. « Macedonia postea CL populorum... Emathia antea dicta. »—Justinus VII, 1. « Macedonia ante... Emathia cognominata est. »

3. Forbiger ἐν Pauly's Real-Encycl. κτλ. IV, σ. 1332. σ. 1. « Auch der später nur einer einzelnen Landschaft gebliebene Name Emathia, wurde früher von ganz Macedonien gebraucht.»

Τὸ δὲ παρὰ Πολυβίῳ[1] χωρίον, ἐξ οὗ φαίνεται, ὅτι ἡ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ Ἠμαθία τὸ πάλαι Παιονία προσηγορεύετο, ἀνάγεται πάντως εἰς ἐκείνην τὴν σχέσιν τῆς ἀρχαιοτέρας ἱστορίας τῆς περὶ ἧς πρόκειται χώρας, καθ' ἣν, τῶν Παιόνων ἐπεκταθέντων ἀπ' Ἀξιοῦ μέχρι τῶν ὁρίων Ἰλλυρίδος[2] καὶ τῆς κλήσεως τῆς χώρας ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ἐπικρατησάσης, ἐγκατελείφθη τὸ ὄνομα Ἠμαθία, ὅπως ἀναφανῇ αὖθις ἐν τῷ ὑστέρῳ χρόνῳ.

Ὁ Flathe[3] στηριζόμενος ἐπὶ Αἰσχύλου[4] καὶ Ἰουστίνου,[5] ἀναγράφει, ὅτι ἡ χώρα Ἠμαθία κληθεῖσα μετὰ ταῦτα Μακεδονία, ὠνομάζετό ποτε Πελασγία, ὅπερ ἀποκρούεται ὑπὸ Forbiger.[6] Ὁ αὐτὸς Fathe[7] ἐσφαλμένως ἀναφέρει τὴν χώραν Ἠμαθίαν πάλαι Μακεδονίαν καλουμένην· ἃ δὲ χωρία[8] εἰς μαρτυρίαν ἐπικαλεῖται τἀντίθετα πάμπαν σημαίνει, ἤτοι ἡ μετὰ ταῦτα Μακεδονία Ἠμαθία πρὶν ἐκαλεῖτο.

Οἱ μεταγενέστεροι γεωγράφοι τε καὶ ἱστορικοὶ δια-

---

1. XXIV, 8, 4. «Τοὺς μὲν πολιτικοὺς ἄνδρας . . . . ἀναστάτους ποιήσαντα μεταγωγεῖν εἰς τὴν νῦν μὲν Ἠμαθίαν, τὸ δὲ παλαιὸν Παιονίαν προσαγορευομένην.» Πρβλ. Liv. XL, 3. «Emathia quæ nunc dicitur quondam Pæonia ǒppellata.» /a

2. B. Giseke: Thrakisch - Pelasgische Stämme : κτλ. σ. 6. «Es wohnen also Pæonen in der ganzen Breite des Landes von Axios bis an die Illyrischen Berge.»

3) Gesch. Maked. I, σ. 14.

4. Ἱκέτιδες, στιχ. 252—259.

5. VII, 1.

6. Ἐν Pauly's Real-Encycl. κτλ. IV, σ. 1335. σ. 1.

7. Gesch. Maked. I σ. 15.

8. Justinus VII, 1, καὶ Plinius : Nat Hist. IV, 34. - Βλ. ἀνωτέρω σ. 35 σημ. 2.

φέρουσιν ἀλλήλων ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν, ἣν ἀπονέμουσι τῇ ἀρχαίᾳ Ἠμαθίᾳ.

Καὶ ὑπὸ μὲν Müller[1] ἑπομένου τῷ Ἡροδότῳ[2] περιορίζεται ἡ χώρα Ἠμαθίᾳ ἐν μέσῳ τῶν ποταμῶν Λυδίου καὶ Ἁλιάκμονος καὶ περὶ τὴν Ἔδεσσαν κειμένη. Ὑπ' Abel[3] δ' ὡς ἀνεγχώρητος ἐκλαμβάνεται ὁ περιορισμὸς Ἠμαθίας μεταξὺ τῶν ποταμῶν τούτων· ἐκ δὲ τῶν ἐν τοῖς ἑξῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐπιφερομένων ἐξάγεται, ὅτι οὗτος τείνει εἰς ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων αὐτῆς μᾶλλον ἐπὶ τὴν παραλίαν.

Ἔτι δυσχερέστερός ἐστιν ὁ ὑπὸ Mannert[4] γινόμενος προσδιορισμὸς Ἠμαθίας, καθ' ὃν αὕτη τοσούτῳ δυσμικῶς τῶν ἐκβολῶν Ἀξιοῦ καὶ κατὰ μῆκος τῶν ποταμῶν Ἐριγῶνος καὶ Λυδίου ἐχώρει, ὅσῳ καὶ ἡ πεδιὰς αὐτὴ κατὰ τὴν αὐτὴν ἔγκλισιν ἐξετείνετο· πρόδηλον δ' οὕτως, ὅτι ὑπὸ Mannert δίδοται τῇ Ἠμαθίᾳ ἔκτασις, ἣν οὐδέποτε ἔσχεν ἡ χώρα αὕτη

---

1. Ueber die Wohnsitze κτλ. des mak. Volks σ. 40—41. «Mehrere Schriftsteller versichern im Allgemeinen Makedonien habe früher Emathien geheissen, wobei indessen... nicht an das Oberland, sondern vorzüglich an die Gegend der Flussmündungen und um Edessa zu denken ist.» ἰδ. ἀνωτέρω σ. 35, σημ. 1.

2 VII, 127.—Βλ. ἀνωτέρω σ. 31 σημ. 6.

3. Maked. σ. 26. «Emathia auf das eigentliche Makedonis zwischen Lydias und Haliakmon zu beschränken ist durchaus unstatthaft.» Τῷ Abel ἕπεται καὶ Born: Zur makedonischen Geschichte σ. 3. «... Emathia d h. nicht blos das zwischen den Flüssen Haliakmon und Lydias gelegene Gebiet, sondern die ganze Küstenebene östlich bis zum Meere.» Πρβλ. καὶ σ. 16.

4. Geogr. κτλ. VII, σ. 424. «Die Landschaft Emathia ..... welche sich westlich von der Mündung de Axius längst dem Flusse Erigon und Lydias so weit gegen Westen streckte als die Ebene reicht.»

κατὰ τὴν πρώτην καὶ ἀρχαίαν αὐτῆς σύστασιν.

Sickler δ' ὁ παραδόξως ἀποκαλῶν καὶ Μυγδονίαν[1] τὴν χώραν Ἠμαθίαν ἐκτείνει αὐτὴν πρὸς βορρᾶν Πιερίας ἀπ' Ἀξιοῦ μέχρι τῶν ὁρίων Ἰλλυρίδος.

Ὁμοίως καὶ ὑπὸ Forbiger[2] καὶ Kiepert[3] ἐπεκτείνεται ἡ Ἠμαθία ἀπ' Ἀξιοῦ μέχρις Ἁλιάκμονος· περιλαμβάνεται δ' οὕτως ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καὶ ἡ κατὰ ῥητὴν μαρτυρίαν Ἡροδότου[4] μεταξὺ Λυδίου καὶ Ἀξιοῦ ποταμοῦ κειμένη Βοττιαιίς.

Πᾶσαι δ' αὗται αἱ ὑπὸ τῶν ἐξαγγελθέντων φερόμεναι ἐπεκτάσεις τῶν ὁρίων Ἠμαθίας πέραν τῶν ποταμῶν Ἁλιάκμονος καὶ Λυδίου ἐξεπήγασαν πάντως ἐξ εἰδήσεων ἀναγομένων εἰς τὴν ἐν ὑστέρῳ χρόνῳ γενομένην ἀνακαίνισιν τοῦ μυθικοῦ ὀνόματος τῆς χώρας ταύτης ὑπὸ τῶν ἀρχαίων,[5] ἀπονεμόντων αὐτῇ

---

1) Handbuch der alten Geogr. σ. 407. «Emathia oder Mygdonia alles Land nördlich über Pieria zwischen dem Axius und der Grenze der Illyris græca, oder den Candavischen Gebirgen» Ἡ δὲ Μυγδονία καθ' Ἡρόδοτον (VII, 123) καὶ Θουκυδίδην (II, 99) ἔκειτο ἐκεῖθεν (πρὸς ἀνατολάς) τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ.

2. Ἐν Pauly's Real-Encycl. IV, σ. 1338. «Oestlich von Lyncestis und Eordäa im südöstlichen Theile des einst von den Pieriern bewohnten Landstrichs zog sich die Landschaft Emathia von Axius nach dem Haliakmon herab.»

3. Lehrbuch der alten Ceogr. σ. 310. «Emathia. Die gegen die Küste hin sandige Ebene.... durch welche Axios und Haliakmon .. münden, heisst zugleich im engeren Sinne Μακεδονίς.»

4. VII, 123—127.

5. Müller : Ueber die Wohnsitze κτλ. des Maked. Volks σ. 41 «Später wurde der alte mythische Name ernenert; und noch Ptolemäus kennt ein Emathien, in dem Kyrrhos, Eidomenä, Gorthynia, Edessa, Beröa, Pella liegen.—Πρβλ. Abel: Maked. σ. 26· Für diese Ausdehnung spricht auch der Umfang Emathias bei der späteren Erneueruug des Namens.»

πλείω ἔκτασιν καὶ ταύτῃ δ'ἑπομένως πλείους πόλεις·[1] τὸν πρῶτον δ' ὅμως πυρῆνα αὐτῆς ζητητέον ἐν τῇ μεταξὺ τῶν εἰρημένων ποταμῶν χώρᾳ καὶ περὶ τὴν πόλιν Ἔδεσσαν.

Οὕτως οὖν συνῳδὰ τοῖς προειρημένοις περιωρίζετο ἡ χώρα Ἠμαθία ἐκ δυσμῶν μὲν ὑπ' Ἐορδαίας,[2] ἐξ ἀνατολῶν δ' ὑπὸ Βοττιαιίδος[3] καὶ Πιερίας, νοτιόθεν ὑπ' Ἐλιμείας καὶ βορειόθεν ὑπὸ τῆς κοιλάδος μὲν τοῦ ποταμοῦ Λυδίου ἐντεῦθεν τῆς βορείου τε καὶ ἀνατολικῆς τοῦ ὄρους Βίτσι σειρᾶς, τῆς καλουμένης νῦν

---

1. Πτολεμαῖος III, 13, 39. «Ἠμαθίας (πόλεις)· Εὔρωπος, Τύρισσα, Σκύδρα, Μύεζα ἢ Μίεζα, Κυριὸς (ἢ Κύρρος), Ἰδομένη, Γορδηνία ἢ Γο(υ)ρδουνία, Αἴδεσσα (ἢ Ἔδεσσα), Βέρροια, Αἰγαία, Πέλλα.» Πρβλ. Liv. XL. 3.

2. Delacoulonche: Mémoire .. sur le berceau de la puis. macéd. κτλ. σ. 5. «... à l'ouest elle (l'Emathie) comprenait l'un de versants de la chaîne de montagues au delà de laquelle se trouvait l'Eordée.»—Ἀκατάληπτός ἐστιν ὁ ὑπὸ Forliger: Geographie κτλ. III. σ. 1061 γινόμενος προσδιορισμὸς Ἠμαθίας. «Westlich, λέγει, von Eordäa, Lyncestis und Pelasgiotis folgte zwischen dem Haliacmon und Axios die von Ludias durchströmte Landschaft Emathia.» — Καὶ πρῶτον μὲν δυσμικῶς Ἐορδαίας μὲν ἔκειτο οὐχὶ ἡ χώρα Ἠμαθία, ἀλλ' ἡ Ὀρεστὶς καὶ Λυγκηστὶς, Λυγκηστίδος δὲ δυσμικῶς ἦν τὰ Ἰλλυρίδος ὅρια. Εἶτα δὲ ἡ χώρα Πελασγιῶτις κειμένη ἐν Θεσσαλίᾳ οὐδὲν κοινὸν ἐνταῦθα μετ' Ἠμαθίας ἔχει. Βλ. χάρτας Müller καὶ Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII.

3. Ἡ χώρα Βοττιαιὶς ἐν τῷ χάρτῃ Kiepert: Neuer Atlas κτλ. πίν. VII, οὐ κεῖται μεταξὺ Λυδίου καὶ Ἀξιοῦ, ὡς ὁρίζει αὐτὴν ὁ Ἡρόδοτος VII, 123-127, ἀλλ' ἐκτείνεται ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ Λυδίου πρὸς τὴν πόλιν Βέροιαν καὶ τὸν Ἀλιάκμονα ποταμόν.—Πρβλ. Delacoulonche: Mémoire... sur le berceau de la puis. macéd. κτλ. σ. 6 «La Bottiée comme nous essaierons de le montrer plus tard dépassait le Lydias et suivait les bords de l'Haliacmon jusqu'au territoire de Berœa.» Ἰδ. καὶ σελ. 51-52.

πρῶτον μὲν Νίτσου εἶτα δὲ Παίκου,[1] κατὰ τὸν χάρτην Müller,[2] ὑπὸ τῆς Ἀλλωπίας δέ, κατὰ τὸν χάρτην Kiepert.[3]

Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ θέσει κειμένη ἡ χώρα Ἠμαθία, ἐξετείνετο κατὰ μῆκος μέν, ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς, ἐπὶ δέκα καὶ ἕν, κατὰ πλάτος δέ, ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, ἐπὶ πέντε γεωγραφικὰ μίλια.[4] Περιελάμβανε δ' ἐν τῇ ἐκτάσει ταύτῃ καὶ πόλεις τινάς, περὶ ὧν εὐθὺς κατωτέρω ὁ λόγος ἔσται.

---

1. Ἰδ. Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. XV.—Πρβλ· Delacoulonche: Mémoire .... sur le berceau de la puis. macéd. κτλ. σ. 5. «Ses limites (les limites de l'Emathie) au nord étaient suivant toute vraissemblence, les ramifications des montagnes d'Edesse.... »

2. Ueber die Wohnsitze κτλ. des maked. Volks ἐν τέλει.

3. Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII. Περὶ τῆς θέσεως Ἀλμωπίας διαφωνοῦσιν οἱ μεταγενέστεροι γεωγράφοι τε καὶ ἱστορικοί. Οἱ μὲν τούτων ἀποδέχονται αὐτὴν ἐπὶ τῆς δυτικῆς τοῦ Ὀλύμπου πλευρᾶς κειμένην, μεταξὺ Πιερίας καὶ Πελαγονίας Τριπόλεως· ἡγέτης δ' οὕτως εἰπεῖν τῆς γνώμης ταύτης ἐστὶ Müller: Ueber die Wohnsitze κτλ. des maked. Volks σ. 15. Orchomenos σ. 133, 244. Τούτῳ δ' ἕπονται οἱ μεταγενέστεροι Flathe: Gesch. Maced. σ. 19. Abel: Maked. σ. 145. καὶ B. Giseke: Thrakisch-Pelasgische Stämme κτλ. σ. 22.—Οἱ δὲ τιθέασιν αὐτὴν πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως Ἐδέσσης καὶ τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Λυδίου· ὑπὲρ δὲ τῆς γνώμης ταύτης στρατεύονται Kiepert ὁ πάνυ: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII.—Forbiger: Geogr. III σ. 1061 καὶ ἐν Pauly's Real-Encycl. I, σ. 374.—Leake Travels in North. Greece III σ. σ. 445 καὶ Heuzey. et Daumet: Mis. archéol. de Macédoine κτλ. σ. 322.

4. Abel: Maked. σ. 9-10. «Nördlich von Pierien breitet sich das makedonische Tiefland aus.... seine grösste Ausdehnung beträgt von Osten nach Westen 11, von Nord nach Süd 5. g. Meilen.—Πρβλ. Born: Zur makedonischen Geschichte σ. 3.

6') ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΗΜΑΘΙΑΣ

Εἴρηται ἤδη ἡμῖν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν,[1] ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν πόλεων, τῶν ἐν Ἠμαθίᾳ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα περιλαμβανομένων, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐκτάσεως τῆς χώρας· οἱ προεκβάλλοντες[2] τὴν χώραν ταύτην πέραν τῶν πρώτων αὐτῆς ὁρίων, μεταξὺ Ἁλιάκμονος καὶ Λυδίου, ἀπονέμουσιν αὐτῇ πλείους πόλεις· ἡμῖν δὲ στοιχοῦσι τῇ ὀρθῇ, καθ' ἡμᾶς, Müller[3] γνώμῃ καὶ περιορίζουσι τὴν χώραν Ἠμαθίαν ἐν τῇ ἰδίως Μακεδονίδι Ἡροδότου[4] μεταξὺ τῶν προρρηθέντων ποταμῶν,[5] ἔσται ὁ λόγος ἐνταῦθα περὶ ἐκεί-

---

1. Βλ. ἀνωτέρω σ. 39 σημ. 1.

2. Πτολεμαῖος III, 13, 39. Καί οἱ τούτῳ παρακολουθοῦντες μεταγενέστεροι Mannert. Geogr. σ. 424. Sickler: Handbuch der alten Geogr. σ. 407.—Forbiger ἐν Pauly's Real-Encycl. IV, σ. 1338, καί Abel: Maked. σ. 26.

3. Ueber die Wohnsitze κτλ. des maked. Volks σ 40-41, πρβλ. ἀνωτέρω σ. 37 σημ. 1.

4. VII, 127 «ἀρξάμενος (ὁ Ξέρξου στρατὸς) ἀπὸ Θέρμης πόλιος καί τῆς Μυγδονίης μέχρι Λυδίεώ τε ποταμοῦ καί Ἁλιάκμονος, οἳ οὐρίζουσι γῆν τὴν Βοττιαιίδα τε καί Μακεδονίδα.»

5) Ἵνα ὦμεν συνεπεῖς τοῖς ἐν τοῖς μετέπειτα ρηθησομένοις περί Μιέζης, συμπεριλαμβανομένης καί ταύτης μεταξὺ τῶν τῆς Ἠμαθίας πόλεων, ἀνάγκη προσημειῶσαι ἐνταῦθα, ὅτι κατὰ τὸν πρὸς ἀνατολὰς ροῦν τοῦ ποταμοῦ Ἁλιάκμονος ἐν μέσῳ Πιερίας καί Ἠμαθίας περί τὸν Βούνασαν καί τὰς πόλεις Βέροιαν καί Μίεζαν (ἴδ. χάρτην Kiepert Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII), ὡς ὅριον μεταξὺ ἀμφοτέρων τούτων τῶν χωρῶν οὐ δύναται ἐκληφθῆναι ἀκριβῶς ἡ κοίτη τοῦ ποταμοῦ τούτου, ὄντος ἄλλως διαβατοῦ, ἀλλ' ἡ ὑψηλή καί μακρά τῶν Πιερικῶν ὀρέων σειρά, ἀποτελοῦσα ἐνταῦθα τὸ ἀσφαλέστατον ὅριον, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖται τοῦτο ὑπὸ Heuzey et Daumet: Mis. archéol. de Macéd. σ. 183. «Il est de fait que la chaîne épaisse des monts Pieriens forme en cet endroit une limite plus effective que le cours gnéable de l' Haliacmon, et que cette partie de la

νων μόνον τῶν πόλεων, αἵτινες ἔκειντο ἐντὸς τοῦ χώρου τούτου. Ἡ δὲ περὶ τούτων ἔρευνα στραφήσεται κυρίως περὶ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἀναφερομένους εἰς τὴν πρώτην σύστασιν τῆς χώρας Ἠμαθίας.

1. *Περὶ Ἐδέσσης ἢ Αἰγῶν.*

Ἡ πόλις αὕτη καλουμένη νῦν Βοδενὰ ἢ Βοδινά,[1] κεῖται καὶ σήμερον ἔτι ἐπὶ θέσεως ἐξόχως λαμπρᾶς καὶ μεμαλοπρεποῦς [2] μεταξὺ δύο βραχιόνων τοῦ διατέμνοντος τὴν χώραν Ἠμαθίαν ὀρεινοῦ συστήματος, διακρινομένων ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων διὰ τῶν ὀνομάτων Τούρλα καὶ Νίτσου,[3] ἐπὶ σπιλάδος ἀπο-

---

rive droite du fleuve paraît se relier naturellement à la grande plaine de l'Emathie.» Πρβλ. καί σ. 457. «De là on peut induire que, dans l'antiquité, il dependait (le canton de Palatitza, ἔνθα ἡ Μίσζα) de l Emathie plutôt que de la Pierie, dont les limites naturelles sont mieux marquées en cet endroit par les montagnes que par le cours de l' Haliacmon.»

1. Delacoulonche : Mémoire : sur le berceau de la puis. macéd. κτλ. σ. 8. «Edessa (Aegées) Vodena» καί σ. 9. «C'est sur l' emplacement de Vodena que s' élevait l' ancienne Edessa, la ville de Garanus la première capitale de la Macédoine. - Ἡ ἀρχαία κλῆσις τῆς πόλεως Ἐδέσσης διεφυλάχθη ἐν τῷ τίτλῳ τοῦ νῦν Ἕλληνος μητροπολίτου τῆς ὅλης ἐπαρχίας, ἑδρεύοντος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.— Πρβλ. Grisebach: Reise κτλ. II, σ. 103.

2. Περιγραφὰς τῆς θέσεως τῆς πόλεως ταύτης βλ. Hadschi-Calfa : Rumeli und Bosna : Uebers. von Hammer Wien 1812 σ. 87. – Leake : Travels κτλ. III, σ. 271.—Abel Maked. σ. 111.— Grisebach : Reise κτλ. I, σ. 83 — Delacoulonche : Mémoire. . sur le berceau de la puis. macédon. κτλ. σ. 8– 9. Καί Cousinéry Voyage dans la Macédoine I, σ. 78. ἔνθα καί εἰκών τῆς θέσεως τῆς πόλεως ταύτης.

3. Kiepert : Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. XV.

κρήμνου.[1] Ἐκ παλαιοτάτων δὲ χρόνων ἐκαλεῖτο Ἔδεσσα καὶ εἶτα Αἰγαί.[2]

Ὁ Mannert[3] οὐ μόνον ἐσφαλμένως τίθησι τὴν πόλιν ταύτην ἐκτὸς τῆς ἀρχῆθεν Ἡμαθίας περὶ τὸν Ἐριγῶνα ποταμόν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀποποιεῖται τὴν ταὐτότητα τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἐδέσσης μετὰ τῆς νῦν Βοδενῶν· διὸ δικαίως ἀνῃρέθη ὑπ' ἄλλων, ὡς παρατηρεῖται τοῦτο ὑπ' Abel,[4] ἀποδεχομένου ἅμα τὴν ταὐτότητα τῶν πόλεων τούτων.

Ὁ δὲ Preller[5] ἡμαρτημένως ἀναγράφει τὴν ἀρ-

---

1. Περὶ τῆς θέσεως τῆς πόλεως Βοδενῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἠμαθίᾳ φέρονται ὑπὸ Delacoulonche: Mémoire...sur le berceau de la puis. macéd. κτλ. σ. 8. τὰ ἑξῆς «La ville bulgare (?) de Vodena est situé à l' extremité nord-ouest de l' ancienne Emathie, dans une vallée que les dernières ramifications du Kitarion séparent de la grande plaine du Lydias et qui ne communique avec elle que par une étroite ouverture des collines . . .»

2. Σχολ. Κλημ. Ἀλεξ. ἐκδ. Renohold Klotz ἐν Λειψίᾳ 1831—34. Τόμ. IV, σ. 97. «Καί τὴν πρότερον καλουμένην Ἔδεσσαν πόλιν Αἰγὰς μετωνόμασεν (Κάρανος) ἀπὸ τῶν αἰγῶν.»—Πρβλ. Belley: Observations sur l' histoire κτλ. de la ville Thessalonique: παρὰ Tafel: de Thessalonica κτλ. σ. 321. «Edessa nommée autrement Aegé, ou la ville de chevres, fut une ville rayale avant Pella»

3. Geogr. κτλ VII, σ. 481. «Vermuthlich lag sie (Edessa) am Fluss Erigon... Man arklärt die Sladt für das heutige Vodina, die Beschreibung der Schriftsteller im Mittelatler spricht nich für diese Annahme.»

4. Maked. σ. 111. «Die von Mannert dagegen vorgebrachten Gründe sind von Grisebach und Tafel auf das bündigste widerlegt und die Identität beider Städte dadurch ausser allen Zweifel gesetzt.»—Πρβλ. Grisebach: Reise κτλ. II, σ. 102.

5. Ἐν Pauly's Real-Eneycl. III, σ. 20. «Edessa Stadt in Macedonien jetzt Edissa oder Moglena.»-Πρβλ. M. d' Anville: Geographie κτλ. σ 64. «et le premier de ces noms (Edessa) lui est resté, quoique celui de Moglena, que porte le pays des environs lui soit aussi appliqué.» (?)

χαίαν πόλιν Ἔδεσσαν καὶ νῦν ἔτι Ἔδισσαν ἢ Μογλενὰ καλουμένην, συγχέων πάντως διὰ τοῦ δευτέρου ὀνόματος τὴν πρὸς βορρᾶν Βοδενῶν ἐκτεινομένην μικρὰν χώραν Μογλενῶν,[1] γνωστὴν σήμερον ὑπὸ τὸ τουρκικὸν ὄνομα Καρατζᾶ-ὀβασῆ, ἐν ᾗ κεῖνται πλεῖστ' ἀσήμαντα κωμίδια.

Ἡ πόλις Ἔδεσσα ἦν πρωτεύουσα τοῦ ἀρχαιοτάτου μικροῦ βασιλείου,[2] ὁπόθεν καθ' Ἡρόδοτον[3] ὁρμώμενοι οἱ Τημενίδαι καθυπέτασσον καὶ τὴν ἄλλην Μακεδονίαν. Διαρρεῖται δ' ὑπό τινος ποταμοῦ καλουμένου νῦν ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Βόδα[4] καὶ καταπίπτοντος ἐκ τοῦ ὕψους 80—100 μέτρων,[5] εἰς ὃ ἡ πόλις κεῖται, ἐν μεγαλοπρεπεστάτῳ καταρράκτῃ, μακρόθεν ὁρατῷ,[6] οὗ τὰ ὕδατα διαβρέχουσι τὴν κοιλάδα, ἐν ᾗ τὸ πάλαι καθ' Ἡρόδοτον[7] ἦσαν οἱ κῆποι Μίδου

1. Tozer: Reseasches κτλ. I, σ. 384. «and north of Vedena is the district called Moglena...»

2. Forbiger: Geographie III, σ. 1061. «Edessa (Ἔδεσσα) die Residenz der älteren macedonischen Könige.»—Πρβλ. Tozer: Researches κτλ. I, σ. 156. «(Ἔδεσσα) the original capital of Macedonia»

3. VIII. 138 «Ἐντεῦθεν δὲ ὁρμεόμενοι, ὡς ταύτην ἔσχον, κατεστρέφοντο κα' τὴν ἄλλην Μακεδονίην.»

4. Ὑπὸ Forbigen: Geographie III, σ. 1061 ἐσφαλμένως τίθεται ἡ πόλις αὕτη περὶ τὸν Λυδίαν ποταμόν. Ὁμοίως περὶ τὸν αὐτὸν ποταμὸν τίθησι τὴν πόλιν ταύτην καὶ Born: Zur makedonischen Geschiehte: σ 3. «Aegae... lag an dem Flusse, der... unter dem Namen Lydias, in den Thermaischen Meerbusen fliest.» Ὁ συγγραφεὺς οὗτος ὀνομάζει ἐνταῦθα τὴν πόλιν μόνον Αἰγάς, ἐν σελίσιν ὅμως 8ῃ καὶ 9ῃ ταυτίζει αὐτὴν μετὰ τοῦ ὀνόματος Ἐδέσσης. ὃ προτάσσει ὡς ἕπεται «Edessa (Aegae).

5. Kiepert: Lehrbuch der alten Geographie σ. 100.

6. E. Curtius: Griechische Geschichte. III, σ. 400.

7. VIII, 138 «Οἱ δὲ ἀπικόμενοι ἐς ἄλλην γῆν τῆς Μακεδονίης οἴκησαν πάλας τῶν κήπων τῶν λεγομένων εἶναι Μίδεω τοῦ Γορδίεω.»

τοῦ Γορδίου, ἔνθ' ἑάλω ὁ Σιληνὸς ὑπὸ Μακεδόνων.

Ὠνομάσθη ἡ πόλις αὕτη Ἔδεσσα ἕνεκα τῆς πλησμονῆς τῶν ὑφ' ὧν διαῤῥεῖται ὑδάτων·[1] ἀλλὰ καὶ τὸ δεύτερον αὐτῆς ὄνομα Αἰγαὶ[2] οὐδὲν ἄλλο σημαίνει εἰ μὴ ὕδωρ, ὡς ὀρθῶς καὶ διὰ πειστικῶν μαρτυριῶν καὶ παραδειγμάτων ἀποδείκνυται ὑπ' Abel,[3] ᾧ ἕπεται καὶ Born.[4]

Ἐπὶ τούτοις δὲ παρατηρητέον ἐνταῦθα καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ τὸ τρίτον ὄνομα Βοδενά, ὅπερ ἡ πόλις αὕτη λαβοῦσα ἐν τοῖς τοῦ μεσαίωνος χρόνοις διαφυλάττει

---

1. Στεφ. Βυζαντ. «Ἔδεσσα, πόλις Συρίας διὰ τὴν τῶν ὑδάτων ῥύμην οὕτω κληθεῖσα ἀπὸ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ.»—Τὴν ὀνομασίαν τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἐδέσσης ἐκ τοῦ φρυγικοῦ ὀνόματος βέδυ ὕδωρ σημαίνοντος ἴδ. παρὰ Tozer: Researches κτλ. I, σελ. 157 σημ. 12. καὶ A. Gutschmid: Die Makedonische Anagraphe: in Symbola Philolog. Bonn. I. τομ. ἐν Λειψίᾳ 1864 σ. 124. σημ. 34. «Der Name der älteren Phrygischen Stadt Ἔδεσσα scheint allerdings von dem Wasserreichtum der Gegend hergenommen zü sein; βέδυ ist bekannt als das Phrygische Wort für «Wasser.»— Πρβλ. Abel: Maked. σ. 113 καὶ Tafer: de Thessalonica κτλ. σ. 307—310, ἔνθα διὰ μακρῶν ἀποδεικνύασι τὴν κλῆσιν τῆς πόλεως Ἐδέσσης ὡς ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῆς ὑδάτων.

2. Οὐ ἡ παραγωγὴ συνᾴδὰ ἄλλῃ τινὶ παραδόσει παρ' Ἰουστίνῳ VII, 1. διασωζομένη, καθ' ἣν ἡ πόλις ἀπὸ τῶν Αἰγῶν Καράνου ὠνομάσθη Αἰγαί, ἀποκρούεται ὑπὸ τῶν μέν, πρβλ. Abel: Maked σ. 113 «Auf nichts Anderes bezieht sich auch der Name Aegae, dessen Ableitung von des Caranos Ziegen höchst abgeschmackt ist,» καὶ Born: Zur makedonischen Geschichte: σ 3. «Aber Aegae können wir mit den Alten von den Ziegen des Caranos nicht ableiten.» καὶ ὑποστηρίζεται ὑπ' ἄλλων. Πρβλ. Gutshcmid: Die Makedonische Anagraphe: κτλ. σ, 124. ὅστις ἀποκρούων τὴν ὑπ' Abel (Maked. σ. 101.) φερομένην ἐτυμολογίαν τοῦ ὀνόματος Καρανῶ ἐκ τοῦ φοινικικοῦ, ὀρθῶς ἀνάγει αὐτὴν εἰς τὸ ἑλληνικὸν κάρηνον.

3. Makedonien κτλ. σ. 113 σημ. 4.

4. Zur makendonischen Geschichte: σ. 4.

μέχρι τοῦ νῦν, εἰς τὴν αὐτὴν ἀνάγεται φυσικὴν ἰδιότητα τοῦ τόπου, καταρρύτου λίαν, ὡς προείρηται, ὄντος, εἰς ἣν ἀπέβλεψαν πάντως ἐν τῇ μνησθείσῃ ἐποχῇ οἱ τὸ νέον τοῦτο ὄνομα παρασχόντες τῇ πόλει Βούλγαροι.[1]

Ὁ διπλοῦς τύπος, Ἔδεσσα καὶ Αἰγαί, τοῦ ὀνόματος τῆς προκειμένης πόλεως παρέσχεν ἀφορμὴν τοῖς τ' ἀρχαιοτέροις καὶ πολλοῖς τῶν μεταγενεστέρων ὅπως ὑποθέσωσι τὴν ὕπαρξιν δύο πόλεων μακρὰν ἀλλήλων κειμένων καὶ οὐδὲν τὸ κοινὸν ἐχουσῶν.

Καὶ ἐκ μὲν τῶν ἀρχαιοτέρων Πτολεμαῖος[2] καταλέγων ἐν ταῖς πόλεσιν Ἡμαθίας Τυρίσσῃ, Ἐδέσσῃ, Βεροίᾳ, Αἰγαῖς κτλ, ἀμφότερα τὰ ὀνόματα, διαστέλλει αὐτὰ ὡς δύο πόλεις, διόπερ εὐλόγως πάνυ ἀνασκευάζεται ὑπὸ Marin. Gent.[3] Ἐκ δὲ τῶν μεταγενεστέρων ὑπὸ Tafel[4] καὶ Forbiger[5] διακρίνονται ταῦτα ὡς δύο πόλεις, ὧν ἐν μέσῳ ἡ πόλις Κίτιον τάσσεται· καὶ ὁ μὲν πρῶτος τῶν συγγραφέων τούτων (ὁ Tafel) δεόντως ἀνασκευάζεται ὑπὸ Delacoulonche,[6]

---

1. Παραγαγόντες αὐτὸ ἐκ τῆς βουλγαρικῆς λέξεως woda, ὕδωρ σημαινούσης.

2. Ἰδ. ἀνωτέρω σ. 39 σημ. 1.

3. De Archelao, Macedon. rege: Lugduni Bataverum 1834. σ. 23. «Ptolemaeus falli videatur duas has, easque divarsas urbes fuisse memorans.»

4. De Via Egnatia.

5. Geographie III, σ. 1061 «Aegae die Nekropol der alten maced. Könige wahrscheinlich zwischen Citium und Edessa.» Πρβλ. αὐτόθι ἐν 72φ σημ.

6. Mémoire..... sur le berceau de la puis. macédon. κτλ. σ. 10—14. ἐν τέλει δ' ἐπιφέρονται τάδε· «Edessa et Aegées ne sont donc qu' une seule et même ville.»

ὁ δὲ δεύτερος δι' ὧν λέγει [1] αὐτὸς ἑαυτὸν ἀναιρεῖ.

Sickler[2] ἀποδεχόμενος τὴν ὑπὸ Ἰουστίνου VII, 1, φορομένην παράδοσιν περὶ τῶν αἰγῶν Καράνου, συνάπτει ἀμφότερα τὰ ὀνόματα ταῦτα πρὸς δήλωσιν τῆς αὐτῆς πόλεως.

Ὁ δ' Abel πειρόμενος συμβιβάσαι τὰς ὑπὸ Πτολεμαίου[3] ὡς δύο ἀναφερομένας πόλεις Ἔδεσσαν καὶ Αἰγὰς ὡς δύο σημεῖα οὐ πόρρω ἀλλήλων κείμενα, ἀνάγει ἀμφότερα τὰ ὀνόματα ἐπὶ τῆς αὐτῆς πόλεως.[4]

Ὁμοίως καὶ ὑπὸ Niebuhr[5] ἐκλαμβάνονται αἱ πόλεις αὗται ὡς μία. Πρὸς δὲ καὶ ὁ Μ. Cousinéry[6] διαρρήδην ἀποφαίνεται ὑπὲρ τῆς ταὐτότητος τῶν πό-

---

1. Ἐν Pauly's Real-Encycl. IV, σ. 1338, ὅπου ἐν ἀντιθέσει πρὸς τ' ἀλλαχοῦ (Geogr. III, σ. 1061. ἴδ. ἀνωτέρω σ. 46 σημ. 5) ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένα συνδυάζει ἀμφότερα τὰ ὀνόματα ἐπὶ τῆς αὐτῆς πόλεως ἀναφερόμενα.

2. Handbuch der alten Geogr. σ. 411. «Edessa, Ἔδεσσα und Ἔδεσα auch Αἴδεσσα späterhin, wie engegeben wird, oder vielmehr mehr graecisirt Αἰγαί, Αἰγή, Αἰγαία und Αἴγεια.» —Ὁ τύπος Αἰγαὶ ἀπορρίπτεται ὑπὸ Niebuhr: Vorträge über alte Länder κτλ. σ. 293 καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἀποδεκτὸς γίνεται ἕτερος τύπος Αἰγέαι.» Hier ist die alte makedonische Hauptstadt Aegeae (nicht Aegae).»... Ἐν τούτοις ὁ αὐτὸς εἰσδέχεται καὶ τὸν ἕτερον τύπον Aegae ἴδ. κατωτέρω εὐθὺς σημ. 5.

3. III, 13. 39. ἴδ. ἀνωτέρω σ. 39 σημ. 1.

4. Abel: Maked. σ. 114. «Jendenfalls aber müssen wir beide in die nächste Nähe setzen.»

5. Vorträge über alte Länder κτλ. σ. 279. «Dann die sogenannten eigentlichen Makedonier, welche um Edessa oder Aegae wohnten.» Πρβλ. τὸν αὐτὸν ἱστορικὸν ἐν σελίδι 291. «Dieser Ort hatte zwei Namen, Edessa und Aegeae.»

6. Voyage dans la Macédoine I, σ. 75. «La ville de Vodina a été célèbre sous le nom d' Edesse et sous celui d' Egé.» καὶ σ. 13. «Ce sont Edesse anciennement (?) Egé et aujourd' hui Vodina.» — Πρβλ. καὶ Μ. d' Anville: Geogoaphie κτλ. σ. 64. — Βλ. ἀνωτέρω σ. 43 σημ. 2.

λεων τούτων μετὰ τῆς νῦν Βοδενῶν. Καὶ Kiepert[1] δ' ὁ πάνυ ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ σημείῳ ἀμφότερ' ἀναγράφει τὰ ὀνόματα. Ὡσαύτως καὶ E. Curtius[2] ἀποδέχεται τὴν πόλιν Ἔδεσσαν καὶ Αἰγὰς καλουμένην.

Τὴν γνώμην δὲ τῶν τελευταίων τούτων ὑπολαμβανόντων Ἔδεσσαν καὶ Αἰγὰς ὡς τὴν αὐτὴν πόλιν, ὀρθὴν θεωροῦντες, συνεπιφέροντες δὲ καὶ τὴν γνώμην Arnold Schäfer μετὰ βαθείας πολυμαθείας πραγματευσαμένου περὶ τῆς Μακεδόνων βασιλείας,[3] ὃς ἀναποσπάστως συνδέει (σελ. 4.) Ἔδεσσαν καὶ Αἰγάς, ἀποφαινόμεθα ἀδιστάκτως μίαν οὖσαν τὴν πόλιν, ἀμφότερα τὰ ῥηθέντα ὀνόματα ἐν τῇ ἀρχαιότητι εἰληφυῖαν. Καὶ τὸ μὲν ἀποδίδοται ὑπ' Abel τῇ ἐν τῇ κοιλάδι κειμένῃ πόλει Ἐδέσσῃ, τὸ δ' ἕτερον τῇ ἀκροπόλει αὐτῆς κειμένῃ ἐπὶ τοῦ βράχου, ὄντος φυσικοῦ ἐρύματος αὐτῆς.[4]

Ἦν δὲ ἡ πόλις αὕτη πρωτεύουσα τοῦ κράτους ἀπὸ

---

1. Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII, 13. καὶ Lehrbuch der alten Geogr. σ. 310, ἔνθ' ὅμως ἀποδέχεται, ὅτι ἡ αὐτὴ πόλις ἐκαλεῖτο πρότερον Αἰγαῖαι καὶ εἶτα Ἔδεσσα.

2. Griech. Geschichte III. σ. 400. «Das war Edessa oder Aegae, ein uralter Ort.» Πρβλ. Leake : Travels κτλ. ἐν τῷ ἐν τέλει III, τόμου συνημμένῳ χάρτῃ Μακεδονίας

3. Ἐν Historisches Taschenbuch, sechste Folge, dritter Jahrgang, Leipzig 1884.

4. Maced. σ. 115. « und es kann jetzt nimmer gewagt erscheinen, wenn ich Edessa.... ins Thal, Aegae aber auf den Berg setze.»— Πρβλ. Cousinéry : Voyage dans la Macéd. I, σ. 79. «Il paraît que la ville actuelle était autrefois le château d' Edesse; quelques pans de murs antiques m' avaient fait sonpçonner que cette ancienne ville était située sur la partie base du grand plateau.»

τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρις Ἀρχελάου (413—399), ἐφ' οὗ μετετέθη ἡ τοῦ βασιλείου ἕδρα εἰς Πέλλαν. Περὶ δὲ τοῦ χρόνου τῆς μεταθέσεως διάφοροι ἐξηνέχθησαν μέχρι τοῦ νῦν γνῶμαι. Οἱ μὲν[1] ἀποδέχονται τὴν μετάθεσιν γενομένην ἐπὶ Ἀμύντου III, οἱ δὲ[2] ἐπὶ Φιλίππου II, πατρὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καὶ ἄλλοι[3] ἐπ' Ἀρχελάου μετενεγκόντος τὴν ἕδραν τοῦ βασιλείου ἀπὸ τῆς Ἐδέσσης εἰς Πέλλαν, ὅπως ᾖ πλησιαίτερον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ· ἂν δέ τις ἀπίδῃ εἰς ὅσ' ἀγαθὰ ὁ ἡγεμὼν οὗτος διέπραξεν ἐν τῇ χώρᾳ, ἐκφραστικώτατα ὑπὸ Θουκυδίδου[4] ἀπαριθμούμενα, πείθεται μᾶλλον, ὅτι οὗτος ἦν ὁ πραγ-

---

1. Cousinéry : Voyage κτλ. I, σ. 5—6. «... Edessa et Pella, l' une et l' autre anciennes capitales de la Macédoine ; la première depuis Caranus jusqu' à Amyntas III ; la seconde depuis ce dernier roi.»

2. Forbiger : ἐν Pauly's Real-Encycl κτλ. V. σ. 1283. «Pella...... aber doch immer nur ein kleiner und unberühmter Ort war, bis sie Philipps Zeiten, dessen Geburtsort sie war, die Residenz der makedonischen Könige wurde.» —Πρβλ. Niebuhr: Vortäge über alte Länder κτλ. σ. 295. « Philippos . . . . that den ersten Schritt dazu durch Verlegung der Residenz von dem entlegenen Aegeæ nach Pella » καὶ Kiepert: Lehrbuch der alten Geegr. σ. 310. « Philippos II. verlegte von hier (von Edessa) die Residenz in die Mitte der Ebene.... in Pella. »

3. Abel: Maked. σ. 198. « Für die Annäherung an Hellas war schon die Verlegung der Residenz von Bedeutung . . . . unter Archelaos trat diese Stadt (Pella).... an die Stelle von Edessa. » Πρβλ. A. Schäfer: Demosthenes und seine Zeit: Leipzig 1856 II. σ. 4 καὶ E. Gurtius: Griech. Geschichte III. σ. 409—410.

4. II. 100. «Ἦν δὲ οὐ πολλά, ἀλλὰ ὕστερον Ἀρχέλαος ὁ Περδίκκου υἱὸς βασιλεὺς γενόμενος τὰ νῦν ὄντα ἐν τῇ χώρᾳ ᾠκοδόμησε καὶ ὁδοὺς εὐθείας ἔτεμε καὶ τἄλλα διεκόσμησε τά τε κατὰ τὸν πόλεμον ἵπποις καὶ ὅπλοις καὶ τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ ἢ σύμπαντες οἱ ἄλλοι βασιλεῖς.»

ματώσας, πρὸς ταῖς λοιπαῖς βελτιώσεσι, καὶ τὴν μετάθεσιν τῆς ἕδρας πρὸς ὃν ἀνωτέρω ἐρρήθη σκοπόν.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν μεταβολὴν ταύτην παρέμεινεν οὐδὲν ἧττον ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα τοῦ κράτους ὡς ἱερὸν κέντρον[1] αὐτοῦ, ἔνθα[2] ἐθάπτοντο οἱ βασιλεῖς, ὡς ῥητῶς ἀναφέρουσι Πλίνιος[3] καὶ Διόδωρος,[4] οἷς φαίνονται παρακολουθοῦντες Niebuhr,[5] Forbiger[6] καὶ Kiepert,[7] καὶ ἔνθα, ὡς ὑπὸ Πολυβίου[8] λέγεται, προσεδέχθη ὁ Φίλιππος τοὺς μετὰ Χρυσογόνου Μακεδόνας.

---

1. Abel: σ. 110. «Edessa oder Aegæ als....... der geheiligte Mittelpunkt des Reichs blieb.»

2. Κυρίως ἐν τῇ ἀκροπόλει Αἰγαῖς.— Πρβλ. Abel: Maked. σ. 114. «als die Begräbnissstadt der Könige, als das makedonische Persepolis wird immer Aegæ, nie Edessa genannt.»

3. Plinius. Natur. Hist. IV. 33. «Oppida Aegiæ, in quo sepeliri mos reges»

4. XIX, 52, ἐκδ. Dindorf, Paris 1842-44. «Μετὰ δὲ ταῦτα βασιλικῶς ἤδη διεξάγων (Κάσσανδρος) τὰ κατὰ τὴν ἀρχήν, Εὐρυδίκην μὲν καὶ Φίλιππον τοὺς Βασιλεῖς, ἔτι δὲ Κύνναν, ἣν ἀνεῖλεν Ἀλκέτας, ἔθαψεν ἐν Αἰγαῖς, καθάπερ ἔθος ἦν τοῖς βασιλεῦσι.» — Τοὺς δὲ τάφους τούτους τῶν ἀρχαίων τῆς Μακεδονίας βασιλέων ἀνώρυξαν οἱ Γαλάται, οὓς Πύρρος ὁ τῆς Ἠπείρου βασιλεὺς ὡδήγησεν εἰς Μακεδονίαν κατ' Ἀντιγόνου τῷ 274 π. Χ. Καὶ τὰ μὲν ἐν τοῖς τάφοις ἀνευρεθέντα χρήματα διήρπασαν, τὰ δὲ ὀστᾶ τῶν τετελευτηκότων διέρριψαν. Ἴδ. Διοδ. XXII, 12. Καὶ Πλουτ. ἐν βίῳ Πύρ. 26.

5. Vorträge über alte Länder κτλ. σ. 293. «Hier (in Aegiæ) blieben die Königlichen Gräber noch in den Kriegen des Pyrrhos...»

6. Geogr. III σ. 1061. «....Aegæ... die Nekropol der alten maced. Könige»

7. Lehrbuch der alten Geogr. σ. 310. «Die hoch gelegene Felsenburg blieb bis zum Ende des Reichs der Begräbnissplatz der makedonischen Könige.»

8. V. 97. «Αὐτὸς δὲ παραλαβὼν κτλ. ἧκεν ἔχων εἰς Ἔδεσσαν· προσδεξάμενος δ' ἐνταῦθα καὶ τοὺς μετὰ Χρυσογόνου Μακεδόνας ἐξώρμησε μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως.»

Ἐκ χωρίου τινὸς Διοδώρου [1] φαίνεται ἡ πόλις αὕτη κεκτημένη ἐν τῇ ἀρχαιότητι δημόσια οἰκοδομήματα, ἐν οἷς καὶ τὸ θέατρον, παρ' ᾧ ἐφονεύθη Φίλιππος ὁ πατὴρ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου ὑπὸ Παυσανίου τινὸς ἐξ Ὀρεστίδος καταγομένου, ὡς ὁ αὐτὸς Διόδωρος[2] ἐξηγεῖται διὰ μακρῶν τὰ κατὰ τὴν δολοφονίαν· ἱκαναὶ δ' ἐπιγραφαὶ ἀπογραφεῖσαι ὑπὸ Delacoulonche ἐκ διαφόρων ἀρχαίων λειψάνων σωζομένων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ δημοσιεύονται ἐν σελ. 170—173 τοῦ πονήματος αὐτοῦ. [3] Πλὴν δὲ τούτων καὶ ἐν τῇ συλλογῇ A. Boeck [4] ὑπάρχει μία κατακεχωρισμένη. Ὅσαι δὲ ὑπὸ Cousinéry [5] ἀντεγράφησαν, αὗται ἀπώλοντο, ὡς αὐτὸς λέγει, ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις αὐτοῦ· αἱ δὲ ὑπὸ Leake[6] ἀντιγραφεῖσαι, δημοσιεύονται ἐν τέλει τοῦ III τόμου τοῦ ἔργου αὐτοῦ.[7]

2. *Περὶ Σκύδρας.*

Τέσσαρας περίπου ὥρας πρὸς μεσημβρίαν τῆς πόλεως Βοδενῶν (πάλαι Ἐδέσσης ἢ Αἰγῶν) καὶ δύο ἀπὸ Νεαούστης τίθεται μεταξὺ τῶν νῦν κωμῶν Ἀρσενῆς καὶ Ἐπισκοπῆς ὑπὸ Delacoulonche [8] ἡ ἐκλι-

---

1. XVI, 92.
2. XVI, 92.
3. Mémoire .... sur le berceau de la puissance macédonienne κτλ. Ὁ αὐτὸς ποιεῖται λόγον περὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν μνημείων τῆς πόλεως ταύτης ἐν σελ. 14—20.
4. Corpus inscriptionum græcarum Ἀριθ. 1998.
5. Voyage dans la Macédoine I. σ. 80—81.
6. Travels in Nort. Greece, London 1835.
7. Πίν. XXIX. ἀριθ. 138. 139, πίν. XXX. ἀριθ. 140.
8. Mémoire ... sur le berceau de la puissance macédon. κτλ. σ. 27. Πρβλ. σ. 32.

ποῦσα πόλις Σκύδρα, ἣν μνημονεύουσι τῶν ἀρχαίων τινές.[1] Πλὰξ μετ' ἐπιγραφῆς μαρμαρίνη, ἧς τὸ ἐκτύπωμα ἀπεικονίζεται ἐν 26 σελίδι τοῦ πονήματος Delacoulonche, ἀνακαλυφθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἐν 'Αρσενῇ ὡδήγησεν αὐτὸν εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς πόλεως Σκύδρας. 'Εκ δὲ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐξάγεται τάδε: α') ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἀντίγραφόν ἐστιν ὠνικῆς πράξεως, ὡς μαρτυροῦσι τρανῶς αἱ λέξεις ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΩΝΗΣ, ΩΝΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΣ ΤΙΜΗΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ, ΕΠΡΙΑΤΟ, καὶ β') ὅτι ἡ πρᾶξις αὕτη γίνεται ἐν πόλει, ἧς τὸ ὄνομα ἐπανειλημμένως καὶ ἐνώπιον μαρτύρων ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως καταγομένων ἀναφέρεται, οἷον: ΛΥΚΟΥ ΣΚΥΔΡΑΙΟΥ ἐν τῇ 3ῃ σειρᾷ, ΑΝΔΡΟΣ ΣΚΥΔΡΑΙΟΥ ἐν τῇ 5ῃ σειρᾷ, ΣΚΥΔΡΑΙΟΥ ἐν τῇ 7ῃ σειρᾷ καὶ ΣΚΥΔΡΑΣ ἐν τῇ 18ῃ σειρᾷ, ἐξ ὧν δηλοῦται, ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐν τῇ ἐπιγραφῇ πόλις ἡ Σκύδρα ἐστίν, ἥτις ἔκειτο τὸ πάλαι οὐ μακρὰν τῆς νῦν κώμης 'Αρσενῆς,[2] ἔνθα διασώζεται πηγὴ ἀφθόνου ὕδατος ἐκ τῶν προπόδων ὑψώματός τινος γῆς ἀναβλύζουσα καὶ καλουμενη τανῦν ὑπὸ τῶν περιοίκων βουλγαρικῷ ὀνόματι Ζλάτα.[3] 'Επὶ τοῦ ὑψώματος τούτου, ἔνθα καὶ νῦν ἔτι ἀνάκειται πλεῖστα λείψανα κεράμων, πλίνθων καὶ συντετριμμένων ἀγγείων

1. Plin. Natur. Hist. IV, 10. « Eordææ, Scydra, Mieza κτλ. » Στέφ. Βυζάντ. ἐν λέξει. — Πτολεμαῖος III, 13, 39. « 'Ημαθίας (πόλεις) Εὔρωπος, Τύρισσα. Σκύδρα, Μί(υ)ζα κτλ.»

2. « A vingt minutes d'Arsené » Delacoulonche: Mémoire κτλ. σ. 27.

3. 'Η πηγὴ αὕτη θεωρεῖται ὑπὸ Delacoulonche : Mémoire κτλ. σ. 27. ὡς ἡ κυριωτέρα κρήνη τῆς ἀρχαίας Σκύδρας. « La source de Slata était jadis la principale fontaine de Scydra»

καὶ ὅπου ἡ παράδοσις ἀποδέχεται τὴν ὕπαρξιν καταστραφέντος τινὸς μοναστηρίου ἀγνώστου ὀνόματος,[1] τίθεται ὑπὸ Delacoulonche[2] ἡ πόλις Σκύδρα, ἣν ἀποδέχεται ἐνταῦθα κειμένην καὶ Kiepert[3] τῇ ὑπὸ τοῦ Γαλάτου τούτου γενομένῃ ἀνακαλύψει ἑπόμενος.

Περὶ λατρείας Ἡρακλέους ἐν Σκύδρᾳ καὶ Ἀρτέμιδος ἐπονομαζομένης Ἀγροτέρας, Γαζωτείρας καὶ Βλουρείτιδος, ὡς ἐξάγεται ἐξ ἐπιγραφῶν ἀνευρεθεισῶν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, ἐν ᾧ καὶ ἡ ἀνωτέρω, διὰ μακρῶν πραγματεύεται ὁ αὐτὸς Delacoulonche ἐν τῷ παρατιθέντι συγγράμματι αὐτοῦ ἐν σελ. 28—32.

3. *Περὶ Κιτίου.*

Τὴν πόλιν Κίτιον ἀναγράφει μὲν ἐκ τῶν ἀρχαίων Λίβιος[4] ἐν Μακεδονίᾳ κειμένην, οὐ ποιεῖται δ' ὅμως μνείαν περὶ τῆς θέσεως ἰδίως, ἐν ῃ αὕτη ἔκειτο.

Τῶν δὲ μεταγενεστέρων, οἱ μὲν[5] ταὐτίζουσιν αὐτὴν τῇ πόλει Κύρρῳ, ὅπερ ἀνακριβές, διότι ἡ Κύρρος

1. Κατὰ τὸν Delacoulonche: Mémoire κτλ. σ.27, δύναταί τις ἀποδεχθῆναι τὸ ὄνομα τῆς προκειμένης πόλεως Ἐπισκοπῆς εἰς τὴν μονὴν ταύτην ἀναγόμενον. Ἐκαλεῖτο δηλ. καὶ ἡ μονὴ αὕτη Ἐπισκοπή.

2. Mémoire.... sur le berceau de la puis. macéd. κτλ. σ. 27.

3. Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII. πρβλ. καὶ Vorbericht zum Neuen Atlas von Hellas und den hellenischen Colonien σ. 4. « Delacoulonche hat die Stelle des alten Skydra durch einen Inschriftfund nachgewiesen. »

4. Ab urbe Condita XLII. 51. « litterisque circa præfectos dimissis Citium—Macedoniæ oppidum est—copias omnis contrahit. »

5. Mannert: Geogr. κτλ. σ. 490. « Die Stadt Citium, welche Livius anführt, bleibt unbekannt, wenn es nicht Kyrrhos ist. »

ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν[1] δεδήλωται, ἔκειτο ἐν Βοττιαίᾳ, κατ' ἄρκτον Πέλλης, ἐν μέσῳ ὡς ἔγγιστα τῆς ἀπ' Ἐδέσσης εἰς Πέλλαν ὁδοῦ· οἱ δὲ [2] τάττουσι τήν τε πόλιν αὐτὴν καὶ τὸ ὁμώνυμον αὐτῇ ὄρος Κίτιον, ὅπερ ὁμοίως ἀναφέρεται ὑπὸ Λυβίου, [3] πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Βερμίου ὄρους,[4] μεταξὺ Ἐδέσσης καὶ Βεροίας, παρὰ τὴν νῦν πόλιν Νεάουσταν, ἐν ᾗ θέσει κεῖται ἐρείπιά τινα τὴν ὕπαρξιν ἀρχαίας πόλεως ὑποδεικνύντα.[5]

Ἡ ὑπὸ Preller[6] καὶ Forbiger[7] γενομενη σύναψις τῆς πόλεως Κιτίου πρὸς τὸ ταὐτώνυμον ὄρος, τοῦ μὲν τιθέντος αὐτὸ πρὸς ἕω, τοῦ δὲ πρὸς βορρᾶν τε καὶ δύσιν Βερμίου, ἐλέγχεται ἀνυπόστατος ἐκ τῆς μακρᾶς, ἣν Λίβιος[8] ποιεῖται περιγραφῆς τῶν τόπων, οὓς διέρχεται ὁ εἰς Ἤπειρον ἐμβάλλων βασιλεὺς

---

1. Βλ. ἀνωτέρω σ. 13 σημ. 5.
2. Preller ἐν Pauly's Real-Encycl. II. σ. 389. «Citium Stadt Macedoniens und Sitius mons, ein Berg, östlich von Bermius.»
3. XLIII, 21. «Tertio die cum pervenisset (Perseus) ad Sitium montem, vix transgressus propter altitudinem nivis, locum quoque . . . .»
4. Forbiger: Geogr. κτλ. III, σ. 1061, ὁρίζει τὸ ὄρος Κίτιον, περὶ ὃ τίθησι καὶ τὴν συνώνυμον πόλιν βορείως τε καὶ δυσμικῶς Βεροίας, ἑπομένως δὲ καὶ τοῦ Βερμίου ὄρους· ἐπιφέρει δ' αὐτολεξεὶ τάδε. «Citium am Berge Citius, nordwestlich von Berœa (Nach Leake III p. 288 und 270 die Ruinen bei Niausta.)»
5. Leake: Travels κτλ. III. σ. 288 καὶ 470. «Πρβλ. Delacoulonche: Mémoire κτλ. σ. 33—34, ὅστις ἐξετάζων τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν χωρίον Λυβίου (XLII, 51), συμπεραίνει, ὅτι ἡ πόλις Κίτιον ἔκειτο μεταξὺ Βεροίας καὶ Αἰγῶν (Ἐδέσσης) καὶ παρὰ τὴν σωζομένην Νεάουσταν, ἧς ποιεῖται μακρὰν περιγραφὴν ἐν σελ. 34-39. Πρβλ. Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII.
6. Ἐν Pauly's Real-Encycl. βλ. ἀνωτέρω σημ. 2.
7. Ἴδ. ἀνωτέρω σημ. 4.
8. XLIII, 21.

Περσεύς. Ὁ ἱστορικὸς δηλαδὴ οὗτος παρίστησι τὸν Περσέα ἐξερχόμενον Ἐλιμείας, τῆς ἐφαπτομένης τῶν ὁρίων Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας κατὰ νότον, καὶ μετὰ τριήμερον πορείαν ἐπὶ τὸ ὄρος Κίτιον παραγενόμενον, ἔνθ' ἀναγκάζεται διατρίψαι μέχρις ἄρσεως τῶν ὡς ἐκ τῆς καταπεσούσης παχείας χιόνος ἐπελθουσῶν δυσχερειῶν, ἀνακοψασῶν τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν αὐτοῦ· ἀρθέντος δὲ τοῦ κωλύματος τούτου, διελαύνει ὅ τε Περσεὺς καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ ὄρους τούτου, ἀφικνεῖται παρὰ τὸν ναὸν Διὸς Νισαῖον[1] τοὔνομα καὶ καταστρατοπεδεύει παρὰ τὸν Ἄραχθον ποταμόν, ὃν εἶτα διαβαίνει ἐπὶ γεφύρας ζευχθείσης ὑπ' αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ῥᾳδίως καταφαίνεται ἡ θέσις τοῦ ὄρους Κιτίου, ζητητέα οὐχὶ παρὰ τὸ Βέρμιον, ἐν τῇ χώρᾳ Ἠμαθίᾳ, ὡς ὁ Preller[2] ποιεῖ, οὔτε πρὸς ἄρκτον τε καὶ δύσιν Βεροίας, ὡς ὁ Forbiger[3] δοξάζει, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ὀρεινῆς σειρᾶς τῆς ἀποτελούσης τὰ βόρεια Ἠπείρου ὅρια, καὶ δὴ ἐν ἐκείνῳ αὐτῆς τῷ μέρει, ὃ κεῖται ἐν μέσῳ Τύμφης καὶ Λάκμου, καλουμένου νῦν Μετσόβου.[4] Τὴν θέσιν δὲ ταύτην τοῦ ὄρους Κιτίου ὀρθῶς ἐνόησεν ὁ M. d'Anville, ᾧ ἕπεται καὶ

1. Ὅστις ἔκειτο, κατὰ Pouqueville: Voyage dans la Grèce II, σ. 113: ἐν τῇ νῦν κοιλάδι τῶν Ἰωαννίνων.

2. Ἰδ. ἀνωτέρω σ. 54. σημ. 2.

3. Ἰδ. ἀνωτέρω σ. 54. σημ. 4.

4. H. Bobrik: Griechenland in altgeographischen Beziehung, Leipzig 1842, σ. 45. «Einzelne Theile der ganzen Kette führen besonderen Namen, so z. B. Λάκμων (Mezzovo) der nördlich Grenzpfeiler des Pindos »—Πρβλ. Pouqueville II, σ. 113. « arrêté (Perseus) par les neiges au passage du mont Citius, ou Mezzovo.»

Pouqueville,[1] καὶ καταλλήλως ἐσημείωσεν ἐν τῷ χάρτῃ αὐτοῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, συνημμένῳ μεταξὺ ἄλλων ἐν τέλει τοῦ ἔργου αὐτοῦ.[2]

Ἕπεται οὖν ἐντεῦθεν ὡς ἀνεγχώρητον τὸ συνάψαι τὴν πόλιν Κίτιον μετὰ τοῦ ὄρους Κιτίου· αὕτη μὲν γὰρ ἔκειτο κατὰ Leake[3] ἐν ταῖς ὑπωρείαις τοῦ ὄρους Βερμίου, πρὸς ἀνατολάς, ἐν τῇ ἰδίως Ἠμαθίᾳ, ἐκεῖνο δ' ἐκτὸς τῆς χώρας ταύτης, ἐν τοῖς ὁρίοις Ἐλιμείας καὶ Ἠπείρου.

4. *Περὶ Βεροίας.*

Διπλῆ ὑπάρχει γραφὴ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως ταύτης· Βέροια παρὰ Θουκυδίδῃ,[4] Στράβωνι[5] καὶ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ[6] καὶ Βέρροια παρ' Αἰλιανῷ,[7] Πτολεμαίῳ[8] καὶ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ.[9]

---

1. II, σ. 113. Ἴδ. ἀνωτέρω σ. 55. σημ. 4.
2. Geographie ancienne abrégée, Paris 1769.
3. Ἴδ. ἀνωτέρω σ. 54, σημ. 5.
4. I, 61, 4. «Καὶ ἀφικόμενοι εἰς Βέροιαν κἀκεῖθεν ἐπιστρέφαντες.»
5. VII, ἀπ. 26. «Ὅτι ἡ πόλις Βέροια ἐν ταῖς ὑπωρείαις κεῖται τοῦ Βερμίου ὄρους.»
6. Ἐν λέξει. «Βέροια πόλις Μακεδονίας, ἣν Φέρωνα κτίσαι φασίν· αὐτοὺς δὲ τὸ φ εἰς β μεταποιεῖν, ὡς βαλακρὸν καὶ Βίλιππον καὶ βεβαλῖνον· ἄλλοι ἀπὸ Βεροίας τῆς Βέρητος τοῦ Μακεδόνος· τὸ ἐθνικὸν Βεριαῖος.»
7. Cl. Aelian. de nat. animal XV. 1. «Βεροίας τε καὶ Θεσσαλονίκης μέσος ρεῖ ποταμὸς ὄνομα Ἀστραῖος.»
8. III, 13, 39, Ἴδ. ἀνωτέρω σ. 39 σημ. 1.
9. Περὶ θεμάτων II, 2. 49, ἐκδ. Bonn. 1829-40. «Θεσσαλονίκη, Πέλλη, Εὔρωπος, Δῖος, Βέρροια κτλ.»

Τὸ δ' ἐθνικὸν κατὰ Στέφ. τὸν Βυζάντιον[1] Βεροιαῖος, ἀλλὰ καὶ Βεροιεὺς κατὰ Πολύβιον.[2]

Ἡ πόλις αὕτη ἐκ παλαιοτάτων χρόνων διεφύλαξε τὸ ἑαυτῆς ὄνομα[3] καὶ νῦν ἔτι καλουμένη Βέροια μὲν ἑλληνιστί, Καραφέροια δὲ τουρκιστί.[4] Ἔστι δὲ δευτερεύουσα μετὰ τὴν Ἔδεσσαν πόλις τῆς Ἠμαθίας, κειμένη ἐν ταῖς ὑπωρείαις τοῦ Βερμίου ὄρους, κατὰ τὸν Στράβωνος ἐπιτομέα,[5] οὐ πόρρω τοῦ ποταμοῦ Ἁλιάκμονος.[6]

Ἦν δ' ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων καὶ νῦν ἔτι ἐστὶ πόλις ὀχυρὰ ἕνεκα τῆς θέσεως αὐτῆς.[7] Ὡς δὲ ἡ πόλις Ἔδεσσα ὑπὸ τοῦ Βόδα, οὕτω καὶ αὕτη διαρρεῖται ὑπὸ ποταμίσκου τινός,[8] ἐκβάλλοντος εἰς

---

1. Ἔνθ' ἀνωτέρω σ. 56. σημ. 6.—Πρβλ. Πολύβιον XXVIII, 8, 1. «... καί τον Βεροιαῖον Ἀδαῖον.»

2. XXVII, 8, 5, «Συγκαθημένου δὲ τοῦ Περσέως. ἐπέμποντο παραχρῆμα πρεσβευταί Πάνταυχος Βαλάκρου καί Μίδων Β ε ρ ο ι ε ύ ς.»

3. Delacoulonche: Mémoire κτλ. σ. 42. « L'antique Berœa fût fondée au pied du Bermius, au cœur même du pays des Bryges. Point de doute possible sur son emplacement ; elle n'a jamais cessé d'exister ; elle n'a jamais changé de nom. »

4. Hadschi - Calfa: Rumeli und Bosna κτλ. σ. 86.—Πρβλ. Pouqueville voyage dens la Grèce II, σ. 110 σημ. 1, ἴδ. εὐθὺς κατωτέρω σημ. 8.

5. Ἔνθ' ἀνωτέρω σ. 56. σημ. 5.

6. Delacoulonche : Mémoire κτλ. σ. 42. « Située (la ville de Verria) à une heure et demie de l'Haliacmon ... »

7. Abel: Maked. σ. 175. « und war schon (Berœa) in sehr alten Zeiten wie noch heutigen Tags durch ihre günstige Lage von hohen Bedeudung ».—Πρβλ. Tafel, ἐν Pauly's Real-Encycl. κτλ. I. σ. 1100.—Ἐκτεταμένην περιγραφὴν τῆς θέσεως τῆς πόλεως ταύτης βλέπε παρὰ Delacoulonche: Mémoire ..... κτλ. σ. 42-43.

8. Pouqueville: Voyage dans la Grèce II, σ. 110 σημ. 1, « Βέρροια Berrhée, aujourd'hui Veria et Cara-Veria, ville de la Macédoine cisaxienne, sur une rivière, qui se rend à l'Haliacmon.»

τὸν Ἁλιάκμονα, παραρρέοντα ἓν περίπου μίλιον μακρὰν αὐτῆς, κατ' ἐκεῖνο ἰδίᾳ τὸ μέρος, ἔνθ' ὁ ποταμὸς οὗτος ἕνεκα τῶν ἐπιπροσθούντων Πιερικῶν ὀρέων μεταβάλλει τὸν ἑαυτοῦ ῥοῦν.[1] Τὸν ποταμίσκον τοῦτον ἀποδέχεται ὁ Forbiger[2] ὡς τὸν Αἰλιανοῦ Ἀστραῖον,[3] ῥέοντα, κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον, ἐν μέσῳ Βεροίας τε καὶ Θεσσαλονίκης. Κατὰ τῆς δοξασίας ταύτης τοῦ Forbiger ὡς καὶ κατὰ τῆς γνώμης Leake,[4] ταὐτίζοντος τὸν Ἀστραῖον τοῦτον τῷ ποταμῷ Ἁλιάκμονι, δικαίως ἀντεπεξέρχεται ὁ Tafel,[5] ἀποδεχόμενος ὡς Ἀστραῖον Αἰλιανοῦ τὸν ποταμὸν Ἀξιόν.

Στέφανος ὁ Βυζάντιος[6] ἀναφέρει τὴν πόλιν Βέροιαν κτισθεῖσαν ὑπὸ ἥρωός τινος Φέρωνος, ἐξ οὗ εἴληφε καὶ τὸ ἑαυτῆς ὄνομα τροπῇ τοῦ γράμματος φ. εἰς β. Ὁ αὐτὸς αὐτόθι διασώζει ἡμῖν καὶ ἑτέραν πα-

---

Πρβλ. Delacoulonche : Mémoire κτλ. σ. 43. « Le côté nord (de Berœa) defendu par un torrent qu'on appelle aujourd'hui Gyphtico-Potamo. »

1. Abel: Maked. σ. 175. « Die Stadt Berœa... lag am Abhang des Bermius, eine Meile etwa links von Haliacmon entfernt, wo er sich durch das Gebirge seine Bahn gebrochen hat. »

2. Geogr III, σ. 1061. « Berœa . . . am östlichen Abhange des Bermius und am Astræus (Ael. his. an. 15, 1) einem westlichen Nebenflusse des Hallacmon. »

3. De nat. animal. Ἰδ. ἀνωτέρω σ. 56. σημ. 7.

4. Travels in North. Greece III, σ. 292 καὶ 468.

5 De Thessalonica κτλ. σ. 314.

6. Ἰδ. ἀνωτέρω σ. 56. σημ. 6. Πρβλ. Μ. Ἐτυμολογικὸν ἐκδ. Oxon. 1848 ἐν λέξει· « Βέροια, πόλις Μακεδονίας, ἥν φασιν ἀπὸ Φέρητός τινος κτισθεῖσαν Φέροια καὶ κατὰ Μακεδόνας Βέροια, τροπῇ τοῦ φ. εἰς β, ὡς Φερενίκη Βερενίκη ...... καὶ τὴν κεφαλὴν κεβαλὴν λέγουσιν »

ράδοσιν, καθ' ἣν ἡ πόλις αὕτη ἐκλήθη Βέροια ἀπὸ Βεροίας θυγατρὸς Βέρητος τοῦ Μακεδόνος. Εἰκότως τε καὶ οὐκ ἀλόγως φαίνεται ἔχουσα καὶ ἄλλη τις ὑπὸ Tafel [1] ἀναγραφομένη παραγωγὴ τοῦ ὀνόματος τῆς προκειμένης πόλεως, ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ τῶν ὑδάτων πλησμονῆς· ἡ αὐτὴ ἐτυμολογία ἀποδεκτὴ γίνεται καὶ ὑπὸ Delacoulonche.[2]

Ἐπὶ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἀρχομένου ἀναφαίνεται ἡ πόλις αὕτη οὐ σμικρὰν κεκτημένη σπουδαιότητα· διὸ καὶ κατελείφθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. [3]

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ περὶ τὴν Βέροιαν χώρα, ἐν ᾗ καὶ τὸ Βέρμιον ὄρος, πρὸς δὲ καὶ ἡ πόλις Ἔδεσσα, κατὰ Σχολιαστὴν Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως[4] καταληφθεῖσα, κατῳκήθη ὑπὸ Θρᾳκικοῦ τινος φύλου, τῶν Βριγῶν, ὧν τινες κατὰ τὴν μαρτυρίαν Ἡρο-

---

1. Ἐν Pauly's Real-Encycl. I. σ. 1099. « Das letztere stimmt mit dem Wasserreichthum dieses fruchtbaren Alpenthals und der Etymologie der Neugriechen zusammen, welche den Namen auf die Wassermenge der Stadt und der Gegend beziehen. »

2. Mémoire κτλ. σ. 42. « De nos jours on a conjecturé que le mot pouvait venir de ῥέω=couler, et qu'il faisait allusion aux eaux limpides et abondantes qui parcourent la ville. Sous ce rapport, en effet, Verria n'est pas moins favorisée que Niausta et Vodena. » Ἕπεται μακρὰ περιγραφὴ τῶν ἀφθόνων ὑδάτων, ὑφ' ὧν διαρρεῖται ἡ πόλις αὕτη.

3. Θουκυδ. I, 61.—Ὑπὸ Tafel ἐν Pauly's Real-Encycl. I, σ. 1099 καὶ ἑξῆς περιεκτικῶς ἐκτίθεται πᾶσα ἡ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἱστορία τῆς πόλεως Βεροίας, μὴ οὖσα παριληπτέα ἐνταῦθα.

4. Ἐκδ. Reinhold Klotz. Leipzig 1831-34, τόμ. IV, σ. 97. « ᾤκεῖτο δὲ τὸ παλαιὸν ἡ Ἔδεσσα ὑπὸ Φρυγῶν. » κ. τ. ἑ.

δότου[1] καὶ Στράβωνος[2] διαβάντες εἰς τὴν Ἀσίαν Φρύγες μετωνομάσθησαν.

Περὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς σημασίας τῆς πόλεως Βεροίας ποιεῖται λόγον ὁ M. Cousinéry.[3] Τοῖς ὑπ' αὐτοῦ δ' ὅμως εἰρημένοις προσθετέον καὶ ὅτι δύο μὲν ἀνθ' ἑνὸς ὑπ' αὐτοῦ ἀναγραφομένου πύργου, ἀπὸ τῶν τοῦ μεσαίωνος χρόνων ἐνταῦθα ὑπάρχουσιν,[4] οὐκ ὀλίγα δὲ λείψανα ἀρχαῖα μετ' ἐπιγραφῶν,[5] οἷον ἀγάλματα καὶ τεμάχια στηλῶν διασώζονται.[6] Πλὴν δ' ἀλλ' ὅμως τούτων, ἔξω τῆς πόλεως, κεῖνται ἐν τοῖς πέριξ τόποις καὶ τρεῖς τάφοι, πρὸς δὲ καὶ ἴχνη ἀρ-

---

1. VII, 73. « Οἱ δὲ Φρύγες, ὡς Μακεδόνες λέγουσι, ἐκαλέοντο Βρίγες χρόνον ὅσον Εὐρωπήιοι ἐόντες σύνοικοι ἦσαν Μακεδόσι, μεταβάντες δὲ ἐς τὴν Ἀσίην, ἅμα τῇ χώρῃ καὶ τὸ οὔνομα μετέβαλον ἐς Φρύγας. »

2. VII, ἀπ. 25. « Ὅτι αὐτοῦ που καὶ τὸ Βέρμιον ὄρος, ὃ πρότερον κατεῖχον Βρίγες, Θρᾳκῶν ἔθνος, ὧν τινες διαβάντες εἰς τὴν Ἀσίαν Φρύγες μετωνομάσθησαν. »

3. Voyage dans la Macéd. I, σ. 69. « Quoique très-ancienne, elle ne présente aucun monument d'une haute antiquité. Quelques restes d'anciens murs et une grande tour du moyen age, située dans l'intérieur, sont les seules édifices qu'elle offre aux curieux. »

4. Delacoulonche : Mémoire κτλ σ. 43. « Le côté ouest (de Berœa) est le plus curieux et le plus important à examiner. Deux tours y fixent l'attention; alles appartiennent toutes deux à l'époque Byzantine. » Ἕπεται μακρὰ περιγραφὴ ἀμφοτέρων τῶν πύργων μετ' ἀκριβῶν καταμετρήσεων.

5. Leake : Travels in North. Greece : ἐν τέλει τοῦ III, τόμου πίν. XXIX, ἀριθ, 141. πίν. XXX, ἀριθ. 142, 143.

6. Delacoulonche : Mémoire κτλ. σ. 44. « En parcourant les rues de Verria on est frappé du grand nombre de fragments antiques de toute espèce qu'on y rencontre. » Ἐκ πάντων δὲ τούτων τρία περιγράφει ὡς ὄντα περιγραφῆς ἄξια.

χαίων μετάλλων καὶ λατομεῖα λευκοῦ μαρμάρου διασώζονται.[1]

Περὶ πιθανῆς ὑπάρξεως ἐν Βεροίᾳ ναοῦ Ἀφροδίτης ἀναφέρει ἐν τῷ ἑαυτοῦ πονήματι ὁ Delacoulonche.[2] Περὶ δὲ ἐπιγραφῶν ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ὁ αὐτὸς πραγματεύεται[3] διὰ μακρῶν.

5. *Περὶ τῆς πόλεως Ἠμαθίας.*

Τὴν ταὐτώνυμον τῇ χώρᾳ Ἠμαθίᾳ πόλιν ἀναγράφει ὁ Στράβωνος ἐπιτομεύς,[4] ᾧ φαίνεται ἑπόμενος καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος,[5] ὃς ἀποδέχεται ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα ὑπάρχουσαν πόλιν καὶ χώραν· ἔκειτο δ' ἡ πόλις Ἠμαθία κατὰ τὸν ἐπιτομέα Στράβωνος πρὸς τῇ θαλάσσῃ· τῆς ἐκφράσεως δ' ὅμως ταύτης ἀορίστου λίαν οὔσης, ἀδύνατον νοηθῆναι ποῦ ἀκριβῶς τῆς παρὰ θάλασσαν χώρας ἦν ἡ πόλις αὕτη.

Τῶν δὲ μεταγενεστέρων συγγραφέων Ζωναρᾶς[6] διασώζει τὴν εἴδησιν, ὅτι ἡ πόλις Θεσσαλονίκη πάλαι Ἠμαθία ἐκαλεῖτο· ἐπὶ ταύτης δὲ τῆς μαρτυρίας βασιζόμενος ὁ Abel,[7] ἀποδέχεται τὴν Θεσσαλονίκην οὖσαν τὴν ἀρχαίαν πόλιν Ἠμαθίαν. Ὁ ἐπιτομεὺς

---

1. Μ. Δήμιτσα: ἀρχ. γεωγραφία Μακεδονίας. Ἀθήνησι 1874. II. σελ. 40.
2. Mémoire κτλ. σ. 45-46.
3. Σ. 46-51, ἔνθα δημοσιεύει δύο, ὧν ἡ πρώτη ἀναθηματικὴ τῇ θεᾷ Ἴσιδι Λοχίᾳ.
4. VII, ἀπ. 11. «Ἦν δὲ καὶ πόλις Ἠμαθία πρὸς θαλάσσῃ»
5. Ἴδ. ἐν τοῖς ἔμπροσθεν σ. 35, σημ. 2.
6. XII, 26. «Θεσσαλονίκην, ... ἣ πάλαι μὲν Ἠμαθία καλεῖσθαι λέγεται.»
7. Maked. σ. 26.

δ' ὅμως Στράβωνος [1] ἀναφέρει τὴν πόλιν Θεσσαλονίκην πρότερον Θέρμην καὶ οὐχὶ Ἠμαθίαν καλουμένην· διὸ προκύπτει ἐντεῦθεν ἀπορία διασείουσα τὸ κῦρος τῆς εἰδήσεως Ζωναρᾶ. Ἡ δὲ πόλις Ἠμαθία σχοῦσα πάντως τὸ ἑαυτῆς ὄνομα ἀπὸ τῆς χώρας, οὐ δύναται νοηθῆναι ἐκτὸς τῆς ἀρχῆθεν χώρας Ἠμαθίας κειμένη, καὶ πιθανόν, ὅτι ἔκειτο ἐν τῇ παρὰ τὰς ἐκβολὰς Ἁλιάκμονος μετὰ Λυδίου παραλίᾳ, τουτέστι πολλῷ μεσημβρινώτερον τῆς νῦν πόλεως Θεσσαλονίκης.

6. *Περὶ Μιέζης.*

Πλούταρχος [2] ἀφηγεῖται, ὅτι Φίλιππος ὁ πατὴρ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου βουλόμενος ὡς τελειοτέραν διδασκαλίαν τῷ υἱῷ παρασχεῖν, μετεπέμψατο τὸν Σταγειρίτην φιλόσοφον Ἀριστοτέλη, ᾧ τὴν ἐκείνου ἐκπαίδευσιν ἀνέθετο· ὡς τόπον δὲ τῆς διατριβῆς αὐτῶν τὸ περὶ Μίεζαν Νυμφαῖον ἀπέδειξεν, ὅπου μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Πλουτάρχου ἐδείκνυντο Ἀριστοτέλους ἕδραι τε λίθιναι καὶ ὑπόσκιοι περίπατοι. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἀπροσδιόριστος καταλείπεται ἡ θέσις τῆς πόλεως Μιέζης· ἀπὸ δὲ Πτολεμαίου [3] μανθάνομεν ὅτι αὕτη ἐν Ἠμαθίᾳ ἔκειτο. Ὁμοίως καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος [4] ἀναφέρει μὲν τὴν πόλιν ταύτην, ἥτις κατ' αὐτὸν ἐκαλεῖτο καὶ Σ(τ)ρυμόνιον, οὐδεμίαν δ'

1. VII, ἀπ. 24. «Ὅτι μετὰ τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν ἡ Θεσσαλονίκη ἐστὶ πόλις, ἣ πρότερον Θέρμη ἐκαλεῖτο.»
2. Ἐν βίῳ Ἀλεξ. κεφ. 7.
3. III. 13, 39. Ημαθίας (πόλεις) Εὔρωπος, Τύρισσα, Σκύδρα, Μί(υ)ζα, Κυριὸς (ἢ Κύρρος) . . . »
4. Ἐν λέξει. «Μίεζα πόλις Μακεδονίας, ἣ Στρυμόνιον ἐκαλεῖτο.»

ὅμως περὶ τῆς θέσεως αὐτῆς ἰδίαν ποιεῖται μνείαν· ἄπορον δὲ φαίνεται τὸ νοῆσαι αὐτὴν ἕνεκα τοῦ δευτέρου τούτου ὀνόματος περὶ τὸν Στρυμόνα ποταμὸν κειμένην.

Ὑπὸ Kiepert[1] τίθεται ἡ πόλις αὕτη παρὰ τὴν νῦν Παλατίτσαν, κειμένην ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἁλιάκμονος,[2] ἔνθα τὰ ὑπὸ Heuzey καὶ Daumet[3] ἀνακαλυφθέντα καὶ ἀκριβῶς ὑπ' αὐτῶν περιγραφόμενα ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως.

Πρότερον ἀπεδέχθησαν τὴν πόλιν Μίεζαν καὶ τὸ περὶ αὐτὴν ὑπὸ Πλουτάρχου ἀναφερόμενον Νυμφαῖον κειμένην βορειότερον τῆς ὑπὸ Kiepert καὶ Heuzey ὁριζομένης θέσεως, παρὰ τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα Βεροιώτικην Βρύσιν, κατ' ἄρκτον Βεροίας καὶ νότον Κιτίου, ὑπὸ τὸ σπήλαιον «Παλαιο-Σωτήρας.»[4] Ὑπὲρ δὲ τῆς ἀποδοχῆς ταύτης συνηγορεῖ χωρίον τι τοῦ Πλινίου,[5] ὅπερ ἀναφέρει ὑπάρχοντα ἐν Μιέζῃ σπήλαιά τε καὶ στάγματα. Ὁ Heuzey δ' ὅμως ἀποφαίνεται, ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Πλινίου, καὶ δὴ ἡ ἔκφρασις *in ipsis cameris*, ἀνακτέα οὐχὶ εἰς φυσικὰ

---

1. Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII.
2. Heuzey et Daumet: Mis archéol. de Macédoine: σ. 175. «Palatitza sur la rive droite du fleune Haliacmon »— Πρβλ. τὸν χάρτην τῆς θέσεως Παλατίτας καὶ γενικὴν ἄποψιν τῶν μνημείων, ἃ περικλείει ἐν τῷ I. τόμῳ.
3. Mis. archéol. de Macédoine σ. 177. Πρβλ. σ. 226 καὶ 457.
4. Delacoulonche: Mémoire κτλ. σ. 41. «... on voit ce qui me conduit à placer Miéza près de la Veriotiki-Vrysi, au-dessous de la grotte de Palæo-Sotiras non loin de Verria (à trois heures et demie de distance).»
5. Natur. hist. XXXI. 20.

σπήλαια, ἀλλ' εἰς στάγματα σχηματισθέντα μετέπειτα ἐν αὐταῖς τοῦ Νυμφαίου ταῖς οἰκοδομαῖς.[1]

Ὁ παρὰ τὴν νῦν Παλατίτσαν προσδιορισμὸς τῆς ἀρχαίας πόλεως Μιέζης ἐπιβεβαιοῦται οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἀνακαλυφθέντων ἤδη ἐρειπίων, μαρτυρούντων περὶ τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς, γενομένης τὸ πάλαι θερινῆς τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας διατριβῆς,[2] ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς γειτονίας τῶν πόλεων Μιέζης καὶ Βεροίας, ὧν ἐν τῷ μέσῳ ρεῖ ὁ ποταμὸς Ἁλιάκμων. Στέφανος δ' ὁ Βυζάντιος[3] διασώζει ἡμῖν τὴν μυθολογικὴν παράδοσιν, ὅτι αἱ πόλεις Βέροια καὶ Μίεζα ἀδελφαὶ πρὸς ἀλλήλας καὶ θυγατέρες εἰσὶ Βέρητος, ὅστις οὐδεὶς ἕτερός ἐστιν εἰ μὴ ὁ διὰ τούτων ρέων Ἁλιάκμων.[4]

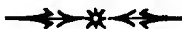
1. Henzey et Danmet: Mis. archéol. de Macédoine: σ. 458. « Si l'on serre de près le texte de Pline et surtont les mots « *in ipsis cameris,* » on voit qu'il y est fait allusion, non à des grottes maturelles, mais à des stalactites, qui se formaient après coup dans le constructions du Nymphée, aux voûtes mêmes des salles ou des grottes artifiicielles... »

2. Henzey et Daumet: Mis. arcgéol. de Macédoine c. 457. « On serait amené ainsi à reconnaître, dans l'édifice, que nous avons fouillé, le célèbre nymphæon de Miéza, où Alexandre fût instruit par Aristote, véritable palais d'été des rois de Macédoine. »

3. Ἐν λέξει. « Μίεζα πόλις Μακεδονίας ἀπὸ Μιέζης θυγατρὸς Βέρητος τοῦ Μακεδόνος· Βέρης γοῦν τρεῖς ἐγέννησε, Μίεζαν, Βέρροιαν, Ὄλγκνον. »

4. Henzey at Daumet: Mis archéol. de Macédoine: σ. 457. aucune ville émathienne assurement ne se prêterait mieux à passer sur la rive droite que la ville de Miéza, puisque Miéza et Berœa étaient considérées comme les filles du fleuve Bérès, qui n'est autre que l'Haliacmon. La position du fleuve débouchant dans la plaine de Macédoine, entre ces deux villes n'en repon-

Ἡ δὲ δυσχέρεια ἡ δυναμένη προελθεῖν ἐκ τῆς παρατηρήσεως, ὅτι ἡ πόλις Μίεζα, ἅτε τιθεμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ ποταμοῦ Ἁλιάκμονος ὄχθης, οὐ συνανῆκε μετὰ τῶν ἄλλων πόλεων τῇ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Λυδίου καὶ Ἁλιάκμονος περιορισθείσῃ χώρᾳ Ἠμαθίᾳ, αἴρεται ὑπὸ Heuzey,[1] τιθέντος ἐνταῦθα ὡς ὅριον μεταξὺ Ἠμαθίας καὶ Πιερίας οὐχὶ τὸν ποταμὸν τοῦτον, ἀλλὰ τὴν πολλῷ ἀσφαλεστέραν τούτου σειρὰν τῶν Πιερικῶν ὀρέων, ὡς τοῦτο προδεδήλωται ἤδη.[2]

drait que plus heureusement à la filiation mythologique rapportée par Étienne de Byzance. »

1. Mis. archéol. de Maced. σ. 183 καὶ 457.
2. Ἰδ. ἀνωτέρω σ. 41, σημ. 5.

III. ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Αἱ περὶ τῶν πρώτων κατοίκων τῆς χώρας Ἠμαθίας εἰδήσεις, ἃς ἀπὸ τῶν παλαιῶν κεκτήμεθα, φέρουσιν ἡμᾶς ἐπὶ τὸν ἀρχαιότατον ἐκεῖνον λαόν, ὅστις ὑπὸ τὸ ὄνομα Πελασγῶν ἐπὶ μεγάλου τινὸς τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου μέρους πρωιμώτατα ἤδη ἐξηπλώθη.[1] Αἰσχύλος ὁ ποιητὴς ἐν τῷ δράματι αὐτοῦ ταῖς Ἱκέτισι[2] παρεισάγει τὸν βασιλέα Ἄργους Πελασγὸν ἐπεκτείνοντα τὸ ἑαυτοῦ κράτος, ἐν αἷς χώραις περιλαμβάνεται πάντως καὶ ἡ ἀρχαία Ἠμαθία.

« Ἐμοῦ δ' ἄνακτος εὐλόγως ἐπώνυμον
»γένος Πελασγῶν τήνδε καρποῦται χθόνα.
»Καὶ πᾶσαν αἶαν, ἧς δι' ἁγνὸς ἔρχεται
»Στρυμών, τὸ πρὸς δύοντος ἡλίου κρατῶ . . . »

Διὰ τῶν λόγων τούτων νοεῖ ὁ ποιητὴς οὗτος, ὡς ὁ Giseke[3] ὀρθῶς παρατηρεῖ, τὴν κατάστασιν τῶν ὑποδηλουμένων χωρῶν, ἃς ἀδιαρρήκτως πρὸ τῆς τῶν Παιόνων προελάσεως κατεῖχον οἱ αὐτόχθονες. Οὕτω δὲ συνάπτονται διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου οὐ μόνον οἱ ἐν Θεσσαλίᾳ Πελασγοὶ μετὰ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ

---

1. B. Giseke: Thrakisch-Pelasgiche Stämme κτλ. σ. 31. μνημονεύει ὡς κυρίας ἕδρας πυκνοῦ Πελασγῶν συνοικισμοῦ τὴν Πελοπόννησον καὶ Θεσσαλίαν μετὰ τῶν προσορούντων τῇ Θεσσαλίᾳ τμημάτων τῶν χωρῶν Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης.
2. Στιχ. 252.
3. Thrakisch-Pelasgische Stämme κτλ. σ. 25.

καὶ τῶν ἐν Κρηστῶνι[1] οἰκούντων, ἀλλὰ δὴ περιλαμβάνονται ὑπ' αὐτὸ καὶ θρᾳκικὰ φῦλα, οἷον Πίερες, Βοττιαῖοι, Δῖοι, Σίντεις[2] καὶ αὐτοὶ οἱ περὶ τὸ Βέρμιον ὄρος, κατὰ Στράβωνα[3] οἰκοῦντες Βρίγες, Θρᾳκῶν ἔθνος. Καὶ ὁ Αἰσχύλος δὲ συνδέσας πάντας τούτους ὑφ' ἕνα λαόν, οὐδὲν ἀλλ' ἢ τῇ κρατούσῃ ἠκολούθησε παραδόσει.[4]

Μεταγενεστέρα ταύτης εἴδησις παρ' Ἰουστίνῳ[5] ἀπαντῶσα ἀποδέχεται ὁμοίως τοὺς Πελασγοὺς ὡς τοὺς ἀρχαίους τῆς χώρας Ἠμαθίας κατοίκους.

Τὸ δ' ὄνομα «Μακεδόνες» βραδύτερον ἄρχεται ἀναφαινόμενον ἐν ταῖς περὶ τὸν Πίνδον χώραις[6] καὶ ὡς ὁ Müller[7] ἀποφαίνεται, ἐν Ὀρεστίδι, ἣν θεωρεῖ

1. Οὓς ὁ Ἡρόδοτος I. 57 ἀναφέρει ὄντας ὁμόρους τοῖς τὴν Θεσσαλιῶτιν γῆν οἰκοῦσι Δωριεῦσιν. Ἡ δὲ Κρηστὼν πόλις ἔκειτο ἐν τῇ ὁμωνύμῳ χώρᾳ τῇ ὑφ' Ἡροδότου VII, 124 μνημονευομένῃ· «ἐπορεύετο δὲ διὰ τῆς Παιονικῆς καὶ Κρηστωνικῆς ἐπὶ ποταμὸν Ἐχείδωρον, ὃς ἐκ Κρηστωναίων ἀρξάμενος ῥέει διὰ Μυγδονίης χώρης... » Πρβλ. Θουκυδ. II, 99. «Ἐκράτησαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν οἱ Μακεδόνες οὗτοι, ἃ καὶ νῦν ἔτι ἔχουσι, τόν τε Ἀνθεμοῦντα καὶ Κρηστωνίαν καὶ Βισαλτίαν.» Τὴν θέσιν Κρηστωνίας ἐν μέσῳ Μυγδονίας καὶ Βισαλτίας, πρὸς ἀνατολὰς τῆς πρώτης καὶ δυσμὰς τῆς δευτέρας ἴδ. ἐν τῷ χάρτῃ Kiepert: Neuer Atlas von Hellas κτλ. πίν. VII.

2. B. Giseke: Thrakisch-Pelasgische Stämme κτλ. σ. 25.

3. VII, ἀπ. 25, ἴδ. ἀνωτέρω σ. 60. σημ. 2.

4. B. Giseke: Thrakisch-Pelasgische Stämme κτλ. σ. 26.

5. VII, 1.

6. Ἡρόδ. I, 56 καὶ VIII, 43.

7. Ueber die Wohnsitze κτλ. des maked. Volks: σ. 42. «... die Makedoner ursprünglich am Pindos, das heisst wohl in einer der Landschaften Ober-Makedoniens, wohnten, unter denen, ich ... Orestis als das älteste Maketa betrachte.»—Πρβλ. Abel: Maked. κτλ. σ. 97 καὶ Giseke: Thrakisch-Pelasgische Stämme κτλ. σ. 33-34. Αὐτοὺς τούτους τοὺς ἐν τῇ ἄνῳ Μακεδονίᾳ οἰκοῦντας Μακεδόνας ἀποδέχεται ὁ Niebuhr: Vorträge über alte Länder

ὡς τὴν ἀρχαίαν Μακέταν ἢ Μακετίαν· ἐνταῦθα δ' ἦν τὸ Ὀρεστικὸν Ἄργος,[1] ὁπόθεν ὡρμήθησαν οἱ καταλαβόντες τὴν Ἠμαθίαν Ἀργεάδαι ἡγεμόνες,[2] ἐφ' οἷς ἐπήροντο ἐν τῷ μετέπειτα χρόνῳ οἱ Μακεδόνες, ὡς ἔστιν εἰκάσαι ἐκ Σιβυλλείου τινὸς χρησμοῦ ὑπὸ Παυσανίου[3] διασωζομένου.

Τὰ περὶ τῆς καταγωγῆς, τὰ περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης ἑστίας καὶ τῶν μεταναστάσεων τοῦ μακεδονικοῦ ἔθνους διὰ μακρῶν ἐξετάζονται ὑπ' Abel· τὸ δ' ἐξαγόμενον τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ συνοψίζει ὁ Gutschmid[4] ἐν τοῖς ἑξῆς: 1) οἱ Μακεδόνες ἀνῆκον Αἰολικῇ Πελασγικῇ φυλῇ ὑπὸ Δωριέων κατακτηθείσῃ καὶ μετ' αὐτῶν συγχωνευθείσῃ, 2) ᾤκουν ἀρχῆθεν ἐν τῇ ἄνω Μακεδονίᾳ καὶ δὴ ἐν τῷ ἐν Ὀρεστίδι Ἄργει[5] καὶ 3) αἱ τῶν Τημενιδῶν μεταναστάσεις, αἱ ἀπαντῶσαι ἐν τῷ περὶ Περδίκκου μύθῳ, περὶ οὗ εὐθὺς κατωτέρω ὁ λόγος, πιστῶς ἀπεικονίζουσι τὰς τοῦ μακεδονικοῦ λαοῦ μεταναστάσεις, ἐξ ὧν ἔλαβον, ὡς εἰκός, τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν πᾶσαι αἱ ἀρχαῖαι παραδόσεις, αἱ εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Ἠμαθίας ἀναφερόμεναι καὶ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ συναπτόμεναι, καθ' ἃ εἰκότως πα-

---

κτλ. σ. 279· ἂν μὴ ὡς Πελασγούς, ἀλλὰ μὴν μεταξὺ φύλων οἰκοῦντας, ἅτινα ὡς Πελασγικὰ εἰσι γνωστά.

1. Ἐξ οὗ οἱ Ἀργιάδαι Μακεδόνες, κατ' Ἀππιανὸν Συρ. 63. «Ἄργος τὸ ἐν Ὀρεστείᾳ, ὅθεν οἱ Ἀργεάδαι Μακεδόνες.»

2. Abel: Makedonien σ. 95.—Born: Zur makedon. Geschichte: σ. 8. E. Curtius: Griechische Gesch. III. σ. 785. σημ. 3. «Nicht das Peloponnesische Argos, sondern das in der Orestis, soll die wahre Heimath der makedonischen Fürsten sein.»

3. VII, 8, 9. «αὐχοῦντες βασιλεῦσι Μακεδόνες Ἀργεάδῃσιν.»

4. Die makedonische Anagraphe κτλ. σ. 121.

5. Ἰδ. ἀνωτέρω σημ. 1.

ρατηρεῖται ὑπὸ Flathe.[1] Τὰς παραδόσεις δὲ ταύτας διαιρεῖ Κούρτιος[2] ὁ ἱστορικὸς εἰς δύο τάξεις, τὴν μὲν περιλαμβάνουσαν πᾶσαν εἴδησιν ἀναγομένην εἰς τὴν περὶ Περδίκκου, τὴν ἀρχαιοτέραν παράδοσιν, τὴν δὲ πᾶσαν ἄλλην ἀγγελίαν ἀφορῶσαν εἰς τὸν περὶ Καράνου, τὸν καὶ μεταγενέστερον μῦθον. Ἡ πρώτη παράδοσις ἀναφέρεται ὑφ' Ἡροδότου,[3] ᾧ συμφωνεῖ καὶ Θουκυδίδης,[4] ἡ δὲ περὶ Καράνου, ἣν ἀγνοοῦσιν ὅ τε Ἡρόδοτος καὶ Θουκυδίδης τὸ πρῶτον ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων Φιλίππου τοῦ II ἄρχεται ἐπικρατοῦσα, ὡς ὀρθῶς ἀποδέχεται ὁ Gutschmid.[5] Ἀκριβῶς ὅμως εἰπεῖν, πρῶτος ὁ τραγικὸς Εὐριπίδης ἐπραγματεύετο τὸ πάλαι τὸν περὶ Καράνου τοῦτον μῦθον ἐν τῷ ἀπολεσθέντι δράματι αὐτοῦ «Ἀρχελάῳ» ἐπιγεγραμμένῳ, ἐν ᾧ ὁ ποιητὴς περιετίθει τὰς Τημένου πράξεις τῷ βασιλεῖ τούτῳ τῆς Μακεδονίας.[6] Ἡ δὲ ὑπόθεσις τοῦ Εὐριπιδείου τούτου δράματος διεσώθη παρ' Ὑγίνῳ,[7] ἔχουσα ἐν συνόψει ὡς ἕπεται: «Ἀρχέλαος ὁ Τημένου ἐξωσθεὶς ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν προσῆλθε παρὰ τῷ βασιλεῖ Κισσεῖ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ

---

1. Geschichte Macedonies σ. 16. « An Emathien knüpfen sich die Sagen durch welche die Griechen den in der Urzeit abgebrochenen Zusammenhang mit in Norden zurückgelassenen und halbvergessenen Brudervolk wieder herstellen wollten...»
2. Griechische Geschichte III σ. 785, σημ. 3. « Zwei Formen der Königssage, die Karanos-Sage .... die Perdikkas-Sage. »
3. VIII, 137, 138.
4. II, 99.
5. Die makedonische Anagraphe κτλ. σ. 118.
6. Abel: Makedonien κτλ. σ. 93, σημ. 3.
7. Μυθ. 219.

κατὰ Gutschmid[1] ἐν Μυγδονίᾳ. Ὑπὸ τῶν προσόρων τότε πιεζόμενος ὁ Κισσεύς, ὑπισχνεῖται τῷ Ἀρχελάῳ τὴν θυγατέρα ὡς σύζυγον καὶ τὸ βασίλειον ἅμα,[2] ἐὰν σώσῃ αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν· νικᾷ τούτους ὁ Ἀρχέλαος, ἀλλ' ὁ Κισσεὺς τῶν ὑπεσχημένων ἐπιλαθόμενος, ἀνώρυξε λάκκον, ὃν ἀνημμένων ἐπλήρωσεν ἀνθράκων, καὶ κλάδοις ἐπεκάλυψε δένδρων ὅπως ἐμπέσῃ ὁ Ἀρχέλαος ἐν αὐτῷ, Ἀλλ' ἐν τῷ βόθρῳ τούτῳ κατακρημνίζεται ὁ παράσπονδος Κισσεὺς ὑπ' Ἀρχελάου ᾧ τῶν δούλων τις προεδεδώκει τὴν ἐπιβουλὴν καὶ οὕτω σώζεται ὁ ἐπιβουληθείς, εἰς Μακεδονίαν τῇ προσταγῇ Ἀπόλλωνος ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αἰγὸς ἀπελθών, ἔνθ' ἔκτισε πόλιν, ἣν ἀπὸ τῆς αἰγὸς Αἰγέας ἐκάλεσεν.[3] »

Καὶ ἡ μὲν ὑφ' Ἡροδότῳ ἀναγραφομένη περὶ Περδίκκου παράδοσις ἔχει, ἐν συντόμῳ εἰπεῖν, οὕτως. «Ἐξ Ἄργους φυγόντες εἰς Ἰλλυριοὺς ἀφίκοντο τρεῖς ἀδελφοὶ ἀπόγονοι Τημενιδῶν Γαύανος, Ἀέροπος καὶ Περδίκκας· ἐξ Ἰλλυριῶν δ' ἀφίκοντο εἰς τὴν ἄνω Μακεδονίαν, εἴς τινα πόλιν Λεβαίαν[4] τοὔνομα, ἔνθα

1. Die makedonische Anagraphe κτλ. σ. 118, σημ. 25.

2. « Regnum et filiam in conjugiu dare pollicetur. » Hyg. myth. 219.

3. « Oppiduque ex nomine capræ Aegeas constituit. » Hygin. myth. 219.

4. Τὴν πόλιν Λεβαίαν, πλὴν Ἡροδότου, οὐδεὶς ἕτερος τῶν ἀρχαίων μνημονεύει· ἡ δὲ θέσις αὐτῆς ἀπροσδιόριστος ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου καταλείπεται· ἔκειτο μὲν αὕτη κατὰ τοῦτον ἐν τῇ ἄνω Μακεδονίᾳ, ποῦ ὅμως ἰδίως αὐτῆς ἄγνωστον. Ἐν Ἠμαθίᾳ βεβαίως οὐδαμῶς ζητητέα, ἅτε οὐδέποτ' ἀποτελεσάσῃ μέρος τῆς ἄνω Μακεδονίας. Ὑπ' Abel: Maked σ. 109 καὶ Born: Zur makedonischen Geschichte σ. 9 τίθεται ἡ πόλις Λεβαία ἐν Λυγκηστίδι, ἀνηκούσῃ τῇ ἄνω Μακεδονίᾳ. Πρβλ. Gutschmid: Die makedon. Anagraphe κτλ.

ἐθήτευον ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς χώρας, ὁ μὲν ἵππους νέμων, ὁ δὲ βοῦς, ὁ δὲ Περδίκκας τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων· θαύματος δέ τινος ἐνταῦθα ἐπιτελεσθέντος, καθ' ὃ ὁ τοῦ Περδίκκου ἄρτος ὀπτώμενος διπλάσιος ἐγίνετο καὶ τοῦ βασιλέως ἐκ τούτου φοβηθέντος, ἀποδιώκονται οὗτοι ἐκ τῆς χώρας καὶ δὴ ἄνευ ἀποτίσεως τοῦ αὐτοῖς ὀφειλομένου μισθοῦ· φυγόντες δ' ἐκ Λεβαίας οἱ Τημενίδαι οὗτοι, παρεγένοντο εἰς ἄλλην τῆς Μακεδονίας γῆν, οἰκήσαντες ἐγγὺς τῶν κήπων, τῶν λεγομένων εἶναι Μίδου τοῦ Γορδίου,[1] ὁπόθεν ὁρμώμενοι καὶ τὴν ἄλλην καθυπέτασσον Μακεδονίαν.»

Ἡ δὲ περὶ Καράνου παράδοσις διπλῆ ἐστι τὴν σύνταξιν, ἡ μὲν ὑπ' Εὐφορίωνος,[2] Πομπηίου Τρώγου[3] καὶ ὑπὸ Σολίνου[4] ἀναφερομένη, ἡ δὲ ὑπὸ Συγκέλλου,[5] φέρουσα τύπον ἐπίσημον.[6] Ἡ πρώτη λέγει τάδε περίπου. «Κάρανος βουλόμενος ἀρχηγέτης ἀποικίας ἐκ Πελοποννήσου γενέσθαι, ἐπηρώτησε τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον, ὁ ἐπέταξεν αὐτῷ εἰς Μακεδονίαν[7] ἐλθεῖν καὶ ἔνθ' ἂν αἶγας κατακειμένας ἴδῃ,

---

σ. 125. « Entweder ist also ... Lebæa in Eordäa zu suchen oder, wenn Abel Recht hat, si nach Lynkos zu versetzen .... »

1. Τοὺς κήπους τούτους τοῦ Μίδου τάσσει ὁ Abel: Maked σ. 112, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πόλει Ἐδέσσῃ, ἐπιφέρων « Wahrlich nirgends als hier dürfen wir die Gärten des Midas suchen in denen κτλ. »

2. Ἀπόσπ. 24 παρὰ Meineke : Analecta Alexandrina σ. 59.

3. Παρ' Ἰουστίνῳ VII, 1, 7.

4. Πολυίστορος 9, 14.

5. Σ. 373 καὶ 498 ἐκδ. Bonn.

6. Gutshmid : Die makedonische Anagraphe κτλ. σ. 119.

7. Justinus VII, 1. « ... Sed et Caranus cum magna multitudine Græecorum, sedes in Macedonia responso oraculi jussus quærere ... »

ἐκεῖ ἐνοικῆσαι, κτίζων πόλιν.[1] Ἀφικνεῖται οὖν εἰς Ἠμαθίαν, ἀκολουθεῖ ἀγέλῃ τινὶ αἰγῶν καὶ εἰσέρχεται λάθρα μετ' αὐτῆς εἰς Ἔδεσσαν, ὄμβρου ραγδαίου πίπτοντος καὶ πυκνοῦ κρατοῦντος σκότους.[2] Οὕτω δὲ καταλαμβάνει τὴν πόλιν ταύτην, ἣν ἀπὸ τῶν αἰγῶν Αἰγεὰς ἐκάλεσε[3] καὶ καθίστησι πρωτεύουσαν τοῦ ἑαυτοῦ βασιλείου.»

Ἡ δὲ δευτέρα περιλαμβάνει τάδε: «Κάρανος, λέγει ὁ Σύγκελλος,[4] ὁ Ἀργεῖος, Φείδωνος[5] ἀδελφός, τοῦ τότε βασιλέως Ἄργους ἰδίαν κτήσασθαι χώραν σπεύδων δύναμιν λαβὼν παρὰ Φείδωνος τοῦ ἀδελφοῦ ἔκ τε Ἄργους καὶ τῆς ἄλλης Πελοποννήσου τοῖς κατὰ Μακεδονίαν τόποις ἐπῆλθε· συμμαχήσας δὲ καὶ τῷ τῶν Ὀρεστῶν βασιλεῖ, κατὰ τῶν πλησιοχώρων Ἐορδανῶν λεγομένων τῆς κατακτηθείσης[6] χώρας τὸ ἥμισυ προσλαβὼν διὰ τὴν συμμαχίαν, παρέλαβε τὴν Μακεδονίαν καὶ ἔκτισε πόλιν ἐν αὐτῇ, ἐξ

---

1. Sol. Polyh. 9. 14. « Macedonem Caranus insequitur, dux peloponnesiacæ multitudinis, qui juxta responsum datum à deo, ubi caprarium pecus resdisse aduerterat, urbem conditit .. »

2. Justinus VII, 1, « Cum in Emathiam venisset (Caranus) urben Edessam, non sentientibus oppidanis propter imbrium et nebulæ magnitudinem, gregem caprarum, occupavit.... »

3. Justinus VII, 1, « Urbem Edessam ob memoriam muneris Aegeas, populum Aegeadas nominavit. »

4. Σ. 373, πρβλ. καὶ σ. 498.

5. Ἀκμάσαντος περὶ τὰ μέσα τοῦ ὀγδόου π. Χ. αἰῶνος. Ἰδὲ G. F. Unger; Die Zeitverhältnisse Pheidons: in Philologus Bd. 28 Leipzig 1869. σ. 412. — Πρβλ. Gutschmid: Die makedonische Anagraphe: κτλ. σ. 110.

6. Gutschmid: Die makedonische Anagraphe: κτλ. σ. 119. ὀρθῶς ἀποδέχεται τὴν ἔκφρασιν τῆς κ α τ α κ τ η θ ε ί σ η ς χ ώ ρ α ς κακῶς ἔχουσαν.

ῆς ὁρμώμενος συνεστήσατο τὴν Μακεδονικὴν βασιλείαν, ἣν καθεξῆς οἱ ἀπ' αὐτοῦ διεδέχοντο.»

Ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς ἤντλησαν, κατὰ Gutschmid,[1] τὴν περὶ Καράνου διήγησιν ὅ τε Διόδωρος[2] καὶ Παυσανίας.[3]

Καὶ παρὰ μὲν τῷ πρώτῳ τῶν συγγραφέων τούτων, ἐπὶ λέξει συμφωνοῦντι ἀμφοτέραις ταῖς παρὰ Συγκέλλῳ ἀπαντώσαις συντάξεσι τοῦ μύθου, φέρεται τάδε: «ὅτι Περδίκκας τὴν ἰδίαν βασιλείαν αὐξῆσαι βουλόμενος ἠρώτησεν εἰς Δελφούς· ἡ δὲ ἔφη.

« Ἔστι κράτος βασίλειον ἀγαυνοῖς Τημενίδαισι
»γαίης πολυφόροιο· δίδωσι γὰρ αἰγίοχος Ζεύς·
»ἀλλ' ἴθ' ἐπειγόμενος Βοττηΐδα πρὸς πολύμηλον·
»ἔνθα δ' ἂν ἀργικέρωτας ἴδῃς χιονώδεας αἶγας
»εὐνηθέντας ὕπνῳ, κείνης χθονὸς ἐν δαπέδοισι
»θῦε θεοῖς μακάρεσι καὶ ἄστυ, κτίζε πόληος. »

Δῆλον δ' ἐκ τούτων ὅτι τὸν προκείμενον χρησμὸν λαμβάνει οὐχὶ ὁ Κάρανος, ἀλλ' ὁ Περδίκκας, ᾧ ἀποδίδοται ἥ τ' ἐπαύξησις τοῦ βασιλείου καὶ ἡ κτίσις τῆς πόλεως Αἰγῶν.

Παρὰ δὲ τῷ δευτέρῳ ἡ αὐτὴ διήγησις ἔχει ὡς ἕπεται: «Λέγεται δὲ ὑπὸ Μακεδόνων Κάρανον βασιλεύοντα ἐν Μακεδονίᾳ κρατῆσαι μάχῃ Κισσέως, ὃς ἐδυνάστευεν ἐν χώρᾳ τῇ ὁμόρῳ· καὶ ὁ μὲν τρόπαιον ὁ Κάρανος κατὰ νόμους τοὺς Ἀργείων ἔστησεν ἐπὶ τῇ νίκῃ· ἐπελθόντα δέ φασιν ἐκ τοῦ Ὀλύμπου λέοντα

---

1. Die makedonische Anagraphe: κτλ. σ. 119.
2. VII, 17, ἐκδ. Dindorf. Frag. Vat.
3. IX, XL, 8, 9.

ἀνατρέψαι τε τὸ τρόπαιον καὶ ἀφανισθῆναι[1] . . . . . »

Πλὴν τοῦ περὶ τῶν αἰγῶν χρησμοῦ καὶ τῆς ἀπὸ τούτων κτίσεως ἢ κλήσεως τῆς ὁμωνύμου ἐν Μακεδονίᾳ πόλεως περὶ ἅ, ὡς περὶ κέντρον, ὁ περὶ Καράνου μῦθος στρέφεται, ἀποδέχεται ὁ Gutschmid[2] τὰ λοιπὰ στοιχεῖα κοινὰ ἀμφοτέραις ταῖς περί τε Περδίκκου καὶ περὶ Καράνου παραδόσεσιν, ἢ ἀποδέχεται τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἐν τῇ περὶ Καράνου παραδόσει δεδανεισμένα ἀπὸ τοῦ περὶ Περδίκκου μύθου καὶ ἀναλύει ἐν τοῖς καθέκαστα.[3] Ἐκ δὲ τῆς ἀναλύσεως ταύτης καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλας συγκρίσεως ἀμφοτέρων τῶν παραδόσεων τὰ ἑξῆς προκύπτει συμπεράσματα.

α΄) Ὅτι ἐν ἀμφοτέραις ταῖς παραδόσεσιν ἀπαντᾷ ἡ αὐτὴ ἐγκατάλειψις τῆς ἀρχαιοτάτης ἑστίας,[4] ἥτις ἐστι τὸ ἐν ὀρεστίδι Ἄργος· ὡς λόγος δὲ τῆς ἐγκαταλείψεως ταύτης φέρεται ὑπ' Abel[5] καὶ Gutschmid[6] ἡ ἐν ταῖς περὶ ὧν πρόκειται ὁ λόγος χώραις εἰσβολὴ τῶν Ἐλιμειωτῶν, λαοῦ ἠπειρωτικοῦ.

β΄) Ὅτι διαφωνοῦσιν ἀμφότεραι αἱ παραδόσεις ὡς

---

1. Ὁ παρὰ Παυσανίᾳ οὗτος περὶ Καράνου μῦθος ἑρμηνεύεται ὑπὸ Gutschmid: Die makedonische Anagraphe: κτλ σ. 120, ἀποδεχομένου τὸ κράτος Κισσέως ἐν τῇ τοῦ Ἁλιάκμονος ποταμοῦ κοιλάδι. « Der Löwe kommt vom Olympos herab, wodurch der Sitz des Kisseus in das Thal des Haliakmon verlegt wird. »

2. Die makedonische Anagraphe: κτλ. σ. 123.

3. Ἐν σελίδι 124 καὶ ἐφεξῆς.

4. Ἐν μὲν τῇ παρ' Ἡροδότῳ παραδόσει παρίσταται ὁ Περδίκκας ἐξ Ἄργους φεύγων, ἐν δὲ τῇ ὑποθέσει τοῦ Εὐριπιδείου δράματος « Ἀρχελάου » φέρεται ὁ υἱὸς Τημένου ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἐξωσθεὶς (Archelaos Timeni filius exsul, à fratribus ejectus Ἴδ. Ὑγίνου μυθ. 219.)

5. Makedonien σ. 108.

6. Die makedonische Anagraphe: κτλ. σ. 125.

πρὸς τοῦτο, ὅτι ἡ μὲν παρ' Ἡροδότῳ φέρει ἐξ Ἄργους τόν τε Περδίκκαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ πρῶτον εἰς Ἰλλυρίαν καὶ εἶτα εἰς τὴν ἄνω Μακεδονίαν· ἡ δὲ ἑτέρα περὶ Καράνου παράδοσις παρίστησι τὸν ἡγεμόνα ἐξ Ἄργους ἀμέσως εἰς τὴν ἄνω Μακεδονίαν ἐρχόμενον.[1]

γ') Ὅτι συμφωνοῦσιν αἱ αὐταὶ παραδόσεις ὡς πρὸς ταῦτα, ὅτι παρὰ μὲν Ἡροδότῳ φέρεται ἡ εἴδησις ὅτι οἱ Τημενίδαι εἰς τὴν ἄνω Μακεδονίαν ἐλθόντες,[2] ἐθήτευον ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς χώρας. Ὁ δὲ ὑπ' Εὐριπίδου διασκευασθεὶς μῦθος παρίστησι τὸν Ἀρχέλαον προσερχόμενον ὡς αἰπόλον παρὰ Κισσεῖ τῷ βασιλεῖ τῆς χώρας, ᾧ χορηγεῖ τὴν ἑαυτοῦ συνδρομὴν ἐπὶ ὑποσχέσει ἁδρᾶς ἀμοιβῆς.[3]

δ') Ὅτι διαφωνοῦσιν αἱ παραδόσεις αὗται ἐν τοῖς ἑξῆς· ἡ μὲν περὶ Καράνου ἀφηγεῖται ὅτι, τῶν Ἑορδῶν ἐπελθόντων κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ὀρεστῶν, προσελήφθη ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου ὡς σύμμαχος ὁ Κάρανος κατὰ τῶν ἐπιδραμόντων ἐπ' ἀμοιβῇ τοῦ λαβεῖν μετὰ νίκην τὸ ἥμισυ τῆς χώρας· ἡ δὲ περὶ

1. Gutschmid: Die makedonische Anagraphe: κτλ. σ. 125. Den. Aufenthalt der Makedonier in Illyrien hat die Karanossage ganz fallen lassen, möglicher Weise in hellenisierenden Tendenz.»

2. Ὅτε οἱ Τημενίδαι ἀφίκοντο καθ' Ἡρόδοτον εἰς τὴν ἄνω Μακεδονίαν, τὰ μεσημβρινὰ καὶ δυτικὰ τῆς χώρας ὑπὸ Ἠπειρωτῶν, τὰ δὲ βόρεια ὑπὸ Φρυγῶν κατείχετο. Τοὺς Φρύγας τούτους ἐξήλασαν τῆς χώρας οἱ Μακεδόνες (οἱ Τημενίδαι παρ' Ἡροδότῳ) στενῶς συνδεθέντες μετὰ τοῦ ἠπειρωτικοῦ φύλου τῶν Ὀρεστῶν. Ἰδ. Gutschmid: Die maked. Anagraphe : κτλ. σ. 125.

3. Ὁ περὶ ἀμοιβῆς λόγος ἐν τῇ παρὰ Συγκέλλῳ σ. 373 καὶ 498 ἐπισήμῳ ἀναγραφῇ τοῦ περὶ Καράνου μύθου σιγῇ ὅλως παρέρχεται καὶ τοῦτο τῆς ἐθνικῆς ὑπερηφανείας ἕνεκα, ὡς ὁ Gutschmid : Die maked. Anagr. κτλ. σ. 125 παρατηρεῖ.

Περδίκκου παραλείπει πάμπαν τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἀφηγήσεως, ἕνεκα τούτου, ὡς ὀρθῶς ὁ Gutschmid[1] παρατηρεῖ, ὅτι, ἐπειδὴ τοὺς ἱδρυτὰς τῶν βασιλείων Ἐλιμείας, λυγκηστίδος καὶ κάτω Μακεδονίας Γαύανον, Ἀέροπον καὶ Περδίκκαν[2] ὡς ἀδελφοὺς ἀποδέχεται, οὐκ ἔδει ἅπαξ ἔτι ἰδία γενέσθαι μνεία περὶ τῆς τῶν Μακεδόνων μετὰ τῶν Ἠπειρωτῶν συμμαχίας, ἥτις ὡς ἀρχῆθεν, ὑπάρχουσα προϋποτίθεται· ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα ὡς πρὸς τὴν περὶ Καράνου παράδοσιν ἓν καὶ μόνον γινώσκουσαν πρόσωπον καὶ δυναμένην ἐκ τούτου καὶ τὸν περὶ ἀμοιβῆς λόγον παρεισδεχθῆναι.

ε΄) Ὅτι οἱ Τημενίδαι ἐκ Λεβαίας φυγόντες ἀφίκοντο, καθ' Ἡρόδοτον,[3] ἀφηγούμενον τὴν περὶ Περδίκκου παράδοσιν, εἰς ἄλλην τῆς Μακεδονίας γῆν καὶ ᾤκησαν ἐγγὺς τῶν κήπων Μίδου τοῦ Γορδίου· ταὐτὰ περίπου λέγει καὶ ὁ παρ' Εὐριπίδῃ μῦθος, καθ' ὅν, μετὰ τὸν Κισσέως φόνον, ἀφικνεῖται ὁ Ἀρχέλαος, ἐν ᾧ τόπῳ κτίζει τὴν πόλιν Αἰγὰς ἢ Αἰγεάς. Ἀλλὰ καὶ ἡ περὶ Καράνου παράδοσις ἐν τῇ ἁπλουστέρα αὐτῆς συντάξει[4] τὴν πόλιν Αἰγὰς ἀποδέχεται ὡς τελικὸν σκοπὸν καὶ διαρκῆ κατοικίαν τῶν ἐξ Ἄργους ὁρμηθέντων.

Ἐνταῦθα δέ, ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς πόλεως Αἰ-

---

1. Die makedonische Anagraphe κτλ. σ. 126.

2. Unger: Die Zeitverhältnisse Pheidons κτλ. σ. 411, τὸν μὲν Γαύανον ἀνάγει εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους ἡγεμόνας Ἐλιμείας, τὸν δ' Ἀέροπον θεωρεῖ ὡς τὸν πρῶτον Λυγκηστίδος βασιλέα.

3, VIII, 137, 138.

4. Ἡ ἀπαντῶσα παρ' Εὐφορίωνι, Πομπηΐῳ, Τρώγῳ καὶ Σολίνῳ.

γῶν ἐνεδτευσαν κατ' Abel[1] οἱ ἀετοί, οἱ διὰ τῶν πτερύγων αὐτῶν τὸ ἥμισυ τοῦ κόσμου ποτὲ ἐπισκιάσαντες· ἐνταῦθα ἐπαγίωσαν οἱ Μακεδόνες τὴν πρώτην ἑστίαν τοῦ βασιλείου αὐτῶν.

Οἴκοθεν δὲ νοεῖται, ὅτι λαὸς ὢν ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ὁρμῇ, ἀναθαρρήσας δ' ἄλλως ἐκ τῶν πρώτων ἐπιτυχιῶν, οὐκ ἠδύνατο παραμεῖναι ἀπρακτῶν· διὸ ἐπιχειρεῖ τὰς ὑπὸ Θουκυδίδου[2] περιγραφομένας καταχτήσεις τῶν ὁμόρων λαῶν Πιέρων, Βοττιαίων, Ἐορδῶν, Ἀλμώπων καὶ ἄλλων συντελεσθείσας πρὸ τῆς συγκρούσεως τοῦ Περσικοῦ μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου.[3]

ΤΕΛΟΣ

---

1. Maked. κτλ. σ. 115.
2. II, 99-100.
3. Flathe: Guschichte Macedoniens I, σ. 19.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Ἐν σελ. 7 στ,μ. 1 στιχ. 8 ἀντί makedonische ἀνάγνωθι makedonis-
[chen.

» » 14 » 2 » 1 » πλέων » πλώων.

» » 33 » 4 » 1 » Πόλοιον ἄαξ » Πόλοιο ἄναξ

» » 36 » 13 » Fathe » Flathe.

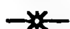
» » 43 » 2 » 5 Μετὰ τὰς λέξεις: De Thessalonica κτλ·
σ. 321 πρόσθες τάδε: «Edessa nommée dans la suite Aegæ...»
Ἰδ. M. d'Anville Geographie κτλ. σ. 64.

Ἐν σελ. 45 στιχ. 10 ἀντί μεσαίονος ἀνάγνωθι μεσαίωνος.

» » 73 » 11 » ἀγαυνοῖς » ἀγαυοῖς.

Σύντομος περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν σπουδῶν μου ἔκθεσις.

Ἐγεννήθην ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν πολίχνῃ τινὶ Ροδολείβει καλουμένῃ καὶ ἐν ταῖς ὑπωρείαις τοῦ ὄρους Παγγαίου οὐ πόρρω τῆς νῦν μὲν πόλεως Δράμας τὸ δὲ παλαιὸν Δραβίσκου[1] προσαγορευομένης κειμένῃ. Πατρὸς μὲν Γεωργίου εἰμὶ τοὐπίκλην Παπακωνσταντίνου μητρὸς δὲ Μαρίας τεκούσης με πρὸ δύο καὶ τριάκοντα ἐτῶν. Κομιδῇ νέον ὄντα παρέλαβέ με ὁ πρὸς πατρὸς θεῖος ἐμὸς διατρίβων τότε ἐν πολίχνῃ τινὶ Πραβίῳ τοὔνομα, ἔνθα διετέλει ἀρχιερεὺς ὤν. Ἐνταῦθα διετέλεσα μαθητεύων ἐπὶ τριετίαν παρὰ διδασκάλῳ τινὶ καλῷ κἀγαθῷ Θωμᾷ Πουσίῳ τοὐπίκλην ἐξ Ἰωαννίνων τὸ γένος ἕλκοντι. Μετὰ δὲ ταῦτα, τοῦ θείου μου μετατεθέντος εἰς Φιλιππούπολιν ὡς Μητροπολίτου τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, συναπῆλθον κἀγὼ μετ' ἐκείνου ἐκεῖσε, ἔνθα ἤκμαζεν ἔκτοτε τὸ κεντρικὸν λεγόμενον σχολεῖον, ἐν ᾧ ἐπὶ δύο ἐξεπαιδευόμην ἔτη. Τὴν ἀπολυτήριον δ' ἐνταῦθα ὑποστὰς δοκιμασίαν ἅμα τῷ πέρατι τῶν σπουδῶν μου καὶ τελειοτέρας τυχεῖν ἐφιέμενος παιδεύσεως, ἀπῆλθον Ἀθήναζε, ἀρχομένου τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1875, ἔνθα διήκουσα τὰ ἐν τῇ τελευταίᾳ τάξει τοῦ Βαρβακείου Γυμνασίου μαθήματα, μεθ' ὃ ἀπολυθείς, κατετάχθην νομίμως εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ αὐτόθι Πανεπιστημίου, ἔνθα ἠκροάμαι τῶν ἐν τῇ οἰκείᾳ τοῦ Πανεπιστημίου τούτου δηλώσει ἀναγεγραμμένων μαθημάτων.

---

1. Forbiger : Handbuch der alten Geographie III, σ. 1070. — Πρβλ. Heuzey et Daumet : Mission archéogique de Macédoine : σ. 139.

Καὶ οὕτω μὲν ἔχω παιδεύσεως μέχρι τοῦδε· βουλόμενος δ' ὅμως εἰς τὴν Ἑσπερίαν ἐλθεῖν καὶ δὴ εἰς τὴν σοφὴν Γερμανίαν πρὸς πλουτισμὸν τῶν ἐμῶν πνευματικῶν ἐφοδίων, ἐτράπην ἐπὶ τὸν ἐνεργὸν βίον, καραδοκῶν ἀείποτε τὴν πραγμάτωσιν τοῦ σκοπουμένου. Ταύτης δὲ τῆς διακαοῦς εὐχῆς μου ἐπιτευχθείσης, διατελῶ πρὸ ἑνὸς ἤδη καὶ ἡμίσεως ἔτους βιῶν ἐν τῇ κατ' ἐξοχὴν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν πόλει Λειψίᾳ. Ἐν τῇ φιλοσοφικῇ δὲ σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς πόλεως ταύτης ἐν δυσὶν ἤδη ἑξαμήνοις ἐκείνων ἠκρόαμαι τῶν μαθημάτων, ἃ πρὸς τὸν ἐμὸν σκοπὸν λυσιτελῆ ἔδοξεν εἶναι. Ἐφ' οἷς δὲ πνευματικῶς εὐηργέτημαι ἤδη καὶ ἐφ' οἷς καὶ ἐς τοὐπιὸν παρὰ τῶν σοφῶν καθηγητῶν εὐεργετηθῆναι οἴομαι, δίκαιον τὴν ὀφειλομένην μοι βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην αὐτοῖς ὑποβαλεῖν, ἰδίᾳ δὲ τοῖς σοφοῖς Καθηγηταῖς Voigt, Wachsmuth, Overbeck, Lipsius καὶ Heinze, οὐ μικρὸν συνεισενεγκοῦσιν εἰς ἐπαύξησιν τῶν πνευματικῶν μου κεφαλαίων. Οὐ μὴ ἐπιλησθήσομαι τῶν εὐεργετημάτων αὐτῶν εἰς τὸν πάντα βίον.

Ἔγραφον ἐν Λειψίᾳ μεσοῦντος μηνὸς Αὐγούστου τοῦ 1887 ἔτους.

Παναγιώτης Γεωργίου Παπακωνσταντίνου.

